

श्री सर्वज्ञाय नमः

श्री दंडकादिक द्वार संग्रह.

पंडित शिरोमणि श्री गजसार मुनि विगेरे विरचित
प्राचीन महापुरुषोना बनावैला ग्रन्थोना आधारें घणा
विस्तार पूर्वक (४१) द्वारे करीने सहित.

गुरुणीजी श्री सौत्राग्यश्रीजी

महाराजना सदुपदेशथी मळेल द्रव्य सहाय वडे
छपावनार तथा प्रसिद्ध करनार

खंभात निवासी

शा. उमेदचंद रायचंद.

श्री जैन ज्ञान वर्धक शाळाना धर्म शिक्षक मास्तर.

ठे. पांजरापोळ. मु. अमदावाद.

संवत १९७३. वीर संवत २४४३. सने १९१७.

किंमत. रु. ०-५-०

श्री सर्वज्ञाय नमः

पंडित शिरोमणि श्री गजसार मुनि विगेरे विरचित

श्री दंडकादिक द्वार संग्रह.

प्राचीन महापुरुषोना बनावेला ग्रन्थोना आधारे घणा
विस्तार पूर्वक (४१) द्वारे करीने सहित.

तपगच्छना पूज्यपाद गुरुणीजी श्री श्री १०८ बीजकोर
श्रीजीमहाराजश्रीना सुविहित शिष्या गुरुणीजी श्री
देवश्रीजी तेमना शिष्या

गुरुणीजी श्री सौजाग्यश्रीजी

महाराजना सदुपदेशथी मळेल द्रव्य सहाय वडे
छपावनार तथा प्रसिद्ध करनार

खंभात निवासी

शा. उमेदचंद रायचंद.

श्री जैन ज्ञान वर्धक शाळाना धर्म शिक्षक मास्तर.

ठे. पांजरा पोळ. मु. अमदावाद.

संवत १९७३. वीर संवत २४४३. सने १९१७.

आवृत्ति १ ली. ❀ प्रत १५००.

शान्तिविजय प्रिन्टिंग प्रेसमां ईश्वरलाल केशवलाल वकील अने
माणेकलाल माधवजीए छाप्युं. ढाँकवा चौकी-अमदावाद.

किंमत. रु. ०-५-०

प्रस्तावना

सुज्ञ जैन बन्धुओ अने ब्हेनो.

आपने सुविदितज छे के आवा हमेश-भगवा वांचवा विचारवा जेवा लघु पुस्तकनी प्रस्तावनानी अति आवश्यकता होइ शकै नहि, छतां आ पुस्तक शा हेतुथी बाहार पाडवामां आव्युं, तेम कोना स-दुपदेशथी विगेरे सहज हकीकत बहार मुकवी उचित भारी छे.

घणा आन्दनी वात छे के हिंदुस्तानना घणा शहेरो अने गामो मां ज्यां ज्यां आपणा पवित्र पूज्यपाद उत्तम चारित्र रत्नथी विभूषित गुरुणीजी महाराजाओ विचरी रखा छे त्यां त्यां आधुनिक समयमां जैन स्त्रीवर्गमां तेम बालिकाओमां खास परमपवित्र वितराग परमात्माना अविच्छिन्न प्रभावशाळी धर्म क्रियामां तेम ते परमात्माना अलौकिक ग्रन्थेने पठनपाठन फरवाना उद्यम माटे पूरतो उत्साह दाखल करेलो द्रष्टिगोचर थाय छे, दरेक स्त्रीयो अने बालिकाओ पोतानुं दुर्लभ्य मानुष्य जीवन जो वितराग परमात्माना धर्म सेवनथी तेमज पठनपाठनथी पावन करे तो ते शिवाय आनि; सार दुनीयामां आत्म कल्याणनो वादशाही मार्ग बीजो कयो छे ? मतलब के तेज छे आ उत्साहने पूरो पाडवा माटे अने कर्मानुसार चारे गतिना चोबीसे दंडकमां परिभ्रमणा करवारूप दंडकादि द्वारना पुस्तको प्रसिद्ध थयेला द्रष्टिगोचर थाय छे छतां पण आवा विस्तार पूर्वक प्रसिद्ध थयेल नहीं होवार्थी अने तेनी घणी जरूर समजी तेवा प्राचीन हस्तलिखित ४१ द्धारवाली प्रत “ परम उपगारी साध्वीजी

શ્રી દેવશ્રીજીગુરુજી મહારાજના સુવિહિત શિષ્યા સાધ્વીજી મહારાજ સૌભાગ્ય શ્રીજી ”

કે જેઓ હિંદુસ્તાનના ઘણા ભાગમાં વિચરી ઘણી શ્રાવકાઓ તેમ બાલિકાઓ ઉપર ઉત્તમ ઉપગાર કરી પોતાના દીવ્યચારિત્રમય જીવનને શોભાવી રહ્યા છે તેમને મલી આવી જે પ્રત વાંચી તેઓ સાહેબનો એવો વિચાર થયો કે આવા વિસ્તારવાલી એકે બુક વાહાર પડી નથી. અને આ બુક ઘણી ઉપયોગી થઈ પડશે તેથી તેઓ સાહેબે મને તે પ્રત ઉપરથી શુદ્ધ લખાવી સુધારી--હાવાવવાની ભલામણ કરી તેથી મેં તે પ્રત અત્રે એક જાણીતા પ્રવીણ “ માસ્તર--જગજીવનદાસ પાનાચંદ ” પાસે લખાવી--તેમાં પ્રાચીન પુસ્તકો કર્મગ્રંથ અને મોટી-સંગ્રહણી વિગેરે નો આધાર લઈ બનતા પ્રયાસે જેમ પુસ્તક--શુદ્ધ અને સારું થાય તેમ પ્રયત્ન કરવામાં આવેલો છે વલી--જ્યાં જ્યાં ટુંકામાં સમજી શકાય તેમ ન હોય ત્યાં ત્યાં ઘણા વિસ્તારપૂર્વક તે ધ્વારોનું વર્ણન કરવામાં આવેલું છે. આ પુસ્તકની પહેલાં પરમ ઉપગારી ગુરુજી મહારાજ શ્રી સૌભાગ્ય શ્રીજીના ઉપદેશથી.

શ્રીમાન્ જમ્બૂગુરુ વિરચિત જિનશતક નામનો સંસ્કૃત ગ્રંથ--તેમજ જૈન પ્રાચીન સ્તવનાદિ સંગ્રહ એ વે પુસ્તકો વાહાર પડી ચુકેલા છે અને તે જૈન પ્રજામાં ઘણા લોકપ્રીય થઈ પડેલા છે. જૈન પ્રાચીન સ્તવનાદિ સંગ્રહ અત્રેજ સંભાત શ્રાવકાશાબ્ધ તરફથી પ્રસીદ્ધ કરેલો હતો તે પુસ્તકમાં જેજે સદગૃહસ્થો તથા વ્હેનોએ મદદ કરેલી તે સ્વર્ચમાં જતાં તેમાં સુટતું હતું. તે બુકો ઘણીસર તો પરમપૂજ્ય સાધુ-સાધ્વીજી મહારાજ સાહેબોને મેંટ આપવામાં આવેલી છે અને થોડી

ઘણી તેની મૂલ કીમતે વેચાણ કરેલી છે તેમાં જે સ્વર્ચમાં સુદતા સ્પૈયા પુરા કરી જે વચ્ચે તે આ દંડકાદિ દ્વાર-સંગ્રહ નામના પુસ્તક માં વાપરવા પૂજ્યપાદ ગુરુણીજી મહારાજે પરવાનગી આપેલી છે કારણકે આ પુસ્તકમાં બીલકુલ નહીંજ જેવી અલ્પ મદદ મળેલી છે તો પણ આ પુસ્તક પુજ્યશ્રીએ યોગ્ય સાધુસાધ્વીજી મહારાજાને મેટ આપવા મુકરર કરેલું છે અને શ્રાવક શ્રાવીકાઓને જેમને આ પુસ્તકની જરૂર હોય તેમને પ્રસિદ્ધ કર્તાની પાસેથી, યોગ્ય કીમતે મલી શકશે.

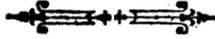
જેવી રીતે ઉક્ત ગુરુણીજી મહારાજ તરફથી ઉપરના છપાવેલા બે પુસ્તકો લોકપ્રીય થઈ પડ્યા તેમ આ ત્રીજું પણ અતી ઉપયોગી પુસ્તક લોકપ્રીય થઈ પડશે તેમ અમારુ સહજ માનવું છે કારણ કે ઘણા વિસ્તારવાળા જાણવા લાયક વિષયોથી ભરપૂર છે. વલી આ પુસ્તકની આવકનો કોઈને અંગત લાભ પણ નથી તેની જે કીમત વેચાણથી ઉપજશે તે તે પુસ્તકના સ્વર્ચમાં જતાં બાકી વધશે તે તેવાજ પુસ્તકો ઉદ્ધાર અગર જ્ઞાન સ્વાતામાંજ જવાની છે. જેથી આ પુસ્તક સ્વરીદનારને જ્ઞાન દાન અને જ્ઞાનનું પ્રાપ્ત થવું એમ બેવડો લાભજ છે.

આ પુસ્તક છપાવવાનો ઉપદેશ કરનાર પૂજ્યપાદ ગુરુણીજી મહારાજ શ્રી દેવ શ્રીજીના સુવિહિત શિષ્યા સાધ્વીજી શ્રીશ્રી ૧૦૦૮ વાર સૌભાગ્ય શ્રીજીમહારાજનો સ્વરા અતઃકરણથી આભાર માનવામાં આવે છે કે જે માહા ઉપગારી ગુરુણીજી માહારાજ તરફથી ઉપર બતાવેલા ઉત્તમ અને લોકપ્રીય બે પુસ્તકો તો બાહાર પડી આ ત્રીજું પુસ્તક પણ તેમનાજ ઉપદેશ અને પ્રેરણાનું ફલ છે.

અહીં પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કરવામાં જે જે દાના ગૃહસ્થો તથા બંનેનો

મદદ કરી છે તેમના મુંબારક નામ અહીં નીચે સવિસ્તર જોડવા સાથે તેમનો પળ સ્વરા અંતઃકરણથી આભાર માનવામાં આવે છે.

પ્રસિદ્ધ કર્તાની નમ્રવિનંતી.

આ પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કરવા માટે—પુજ્યપાદ ગુરુળીજી મહારાજશ્રી સૌભાગ્યશ્રીજીએ મને ભલામણ કરેલી, તેથી તેમનો અન્તઃકરણથી ઉપકાર માનુહું. પરંતુ વાસ્તવિકરીતે આવા ગ્રન્થોને પ્રકાશમાં મુકવાં તે જો કે લાભ રૂપ છે, પણ તેમાં અશુદ્ધિ અને શાસ્ત્રકારની આજ્ઞાથી વિરુદ્ધ થાય તે વિગેરે ઘણું જોસ્વમરૂપ હોઈ તેવું ભવભીતિ પળું સ્વીકારી “શુભે યથાશક્તિ યતનીયમ્” એ ન્યાયથી, મારી અલ્પશક્તિ મુજબ જનસમૂહને ઉપકારી અને લોકપ્રિય થાય તેમ કરવા આ પુસ્તકમાં સંપૂર્ણ પ્રયત્ન કરેલો છે છતાં પણ આ પ્રસિદ્ધ થયેલા પુસ્તકમાં દષ્ટિ દોષથી યા યંત્ર (છાપાકલાના) દોષથી શાસ્ત્ર વિરુદ્ધ યા અશુદ્ધ છપાયું હોય તે વાબતે સુજ્ઞ ભાઈયો વ્હેનોની ક્ષમા ચાહું હું અને સુધારી વાંચવા ભલામણ કરું હું. વલી—છપાયા પછી—તપાસ કરતાં જે જે કંઈ મુલો જણાઈ છે તેનું શુદ્ધિપત્રક પણ આ પુસ્તકના છેડે જોડેલું છે તો તે પ્રમાણે પ્રથમથી સુધારીનેજ વાંચવા મળવા વિશેષે ભલામણ કરી અત્રે વિરમુંહું.

સંવત ૧૯૭૩ નાં ચૈત્ર સુદ ૧૫

લી. પ્રસિદ્ધ કર્તા.

માસ્તર. ઉમેદચંદ રાયચંદ.

મું. અમદાવાદ ઠા. પાંજરાપોઠ.

व्या पुस्तक प्रसिद्ध करवामां जे जे गृहस्थो तथा ब्हेनोए मदद करेली
छे तेनां मुबारक नामो नीचे मुजब छे.

२५-०-० चोकशी अमरचंद मुलचंडनी पत्नि सोभाग्यवंती बाइ
समरत मुं. खंभात बंदर.

२५-०-० अमरचंद कानजीनी विधवा बाइ दीवाळीबाइ मुं. मांगरोळ.

१०-०-० कालीदास उमेदचंद मुं. अमदावाद.

५-०-० मफाभाइ चुनीलाल डागवाला मुं. अमदावाद.

५-०-० हीरालाल चुनीलालनी विधवा बाइ जासुद मुं. अमदावाद

कुल ७०-०-०

सूचना.

पुस्तकने जेम तेम ज्यां त्यां रखडतुं मूकी आशातना करवी
नहि. तेमज अशुद्ध हाथे पुस्तकने अडकवुं नहि. उघाडे मुखे पुस्तक
वांचवुं नहि.

मंगल.

जैनो धर्मः प्रकटविभवः संगतिः साधुलोके, विद्वद्गोष्ठी वचनपटुता
कौशलं सत्क्रियासु । साध्वी लक्ष्मीश्वरणकमलोपासना सद्गुरूणां,
शुद्धं शीलं मतिरमलिना प्राप्यते नाल्पपुण्यैः ॥ १ ॥

सार-प्रगट प्रभाववालो जैनधर्म, संत-सुसाधु जनोनी संगति,
ज्ञानी पुरुषो साथे गोष्ठी, वाक्चतुराइ, शुभकरणीमां कुशलता, न्या-
योपार्जित लक्ष्मी, सद्गुरूना चरणकमलनी उपासना, निर्मलशील
अने शुद्धमति, एटलां वानां प्रबल पुण्ययोगेज प्राप्त थइ शके छे.

अथ विषयानुक्रमणिका.

अनुक्रम	नाम	पृष्ठ
द्वार	चोबीस दंडके कहेवाना एकतालीश बोलना नामनी गाथा.	१
१	दंडक द्वार.	२-१३
२	भुवन द्वार.	१३-४७
३	शरीर द्वार.	४८-५१
४	अवगाहना द्वार.	५१-६२
५	लेश्या द्वार.	६२-७४
६	इंद्रिय द्वार.	७५-७७
७	समुद्घात द्वार.	७८-८२
८	संघयण द्वार.	८२-८६
९	संस्थान द्वार.	८७-९०
१०	माण द्वार.	९०-९२
११	पर्याप्ति द्वार.	९२-९५
१२	योनी द्वार.	९५-९७
१३	कुलकोटी द्वार.	९७-९८
१४	ज्ञान द्वार.	९९-१००
१५	अज्ञान द्वार.	१०१
१६	दर्शन द्वार.	१०१-१०३
१७	दृष्टि द्वार.	१०३-१०४
१८	योग द्वार.	१०४-१०८

१९	उपयोग द्वार.	...	...	...	१०९-११०
२०	गुणस्थानक द्वार.	...	...	...	१११-१२३
२१	आहार द्वार.	...	...	...	१२३-१२५
२२	आहारनी इच्छा द्वार.	...	...	...	१२५-१२६
२३	कीमाहार द्वार.	...	...	...	१२७-१२८
२४	जीव भेद द्वार.	...	...	...	१२८-१३३
२५	बेद द्वार.	...	...	...	१३३-१३७
२६	कषाय द्वार.	...	...	...	१३७-१३९
२७	संज्ञा द्वार.	...	...	...	१३९-१४२
२८	स्वकाय स्थिति द्वार.	...	...	...	१४२-१४४
२९	विरह काल द्वार.	...	...	...	१४५-१४८
३०-३१	चवननुं तथा उपजवानुं संख्या द्वार.	...	...	...	१४८-१५०
३२	गति द्वार.			...	१५०-१५७
३३	आगति द्वार.	...	...	...	१५७-१६३
३४	संपदा द्वार.	...	...	...	१६३-१६९
३५	देव द्वार.	...	...	...	१६९-१७१
३६	संजाति द्वार.	...	...	...	१७१-१८१
३७	जराउध्वार.	...	...	...	१८१-१८२
३८	परिग्रह द्वार.	...	...	...	११
३९	अल्प बहुत्वद्वार.	...	...	...	१८२-१८९
४०	संज्ञी द्वार.	...	...	...	१८९-१९१
४१	प्रकीर्ण द्वार.	...	...	...	१९१-१९८

श्री सर्वज्ञाय नमः

अथ श्री दंडकादिक द्वार लीख्यते.

॥ गाथा ॥

दंरुग जुवण शरीरं, लंगाहणा लेस्सेदिअ समुध्वाया.
संघयण संघाण पाणा, पज्जति योनी कुलकोमी. ॥१॥
नाणान्नाणं दंसण, दिठि जोगोवलंग गुण गणा.
आहारं इहाहारे, किमाहाराज जीअ जेया. ॥ २ ॥
केअ कसाय सन्ना, य कायठिइ विरहकाळुं चव.
चवणोववाय संख्खा, गइ आगइ संपया देव. ॥३॥
संज्या जराज परि-ग्गह अण्य बहु सन्निय इच्चाइं.
दाराइं इग चत्ता, सरण्ण्थं संगगहे इत्थं ॥ ४ ॥

१ दंरुक २ जुवन ३ शरीर ४ अवगाहना ५ लेख्या

(१)

६ इंद्रिय ७ समुद्घात ८ संघयण ९ संस्थान १० प्राण ११ पर्याप्ति १२ योनी १३ कुळ कोमी १४ ज्ञान १५ अज्ञान १६ दर्शन १७ द्रष्टि १८ जोग १९ उप-योग २० गुणठाणा २१ आहार २२ आहारनी इष्टा २३ किमाहार २४ जीवनेद २५ वेद २६ कषाय २७ संज्ञा २८ स्वकाय स्थिति २९ विरहकाल ३० चवन संख्या ३१ उपजवानी संख्या ३२ गति ३३ आगति ३४ संपदा ३५ देवद्वार ३६ संजति ३७ जराज ३८ परिग्रह ३९ अद्वय बहुत्व ४० संज्ञी अने वळी ४१ प्रकीर्ण विगेरे एकतालीस द्वारोना संज्ञारवाना अर्थे अहीं संग्रह करीएठीए.

अथ पहेळुं दंमक द्वार प्रारंजः

दंमयते जीवा यस्मिन् स दंमकः—जीवो जेने विषे दंमयते तेने दंमक कह्ये. ए दंमक चोवीशठे के जेमां सर्व संसारी जीवो परिब्रमण करेते. ते दंमक ना नाम तथा वाख्या निचे प्रमाणे.

प्रथम नारकीनो एक दंमकः—नारकी एटले अ-शुभ कर्मोदयवंत जीवोनुं वसवुं ते जेमां एवुंजे स्था-

नक ते नारकी कहीए, ते नारकी पृथ्वीना जेदे क-
रीने सात ठे तेना नाम. १ घमा २ वंसा ३ सेखा ४
अंजणा ५ रिठा ६ मघा ७ माधवति.

दश जुवनपतिना दश दंमकः—जुवन पति—अधो
लोकमां रहेखा जे शास्वता जुवन—घर—तेना पति—
धणी—ते जुवनपति, तेना दशजेदठे, तेनानाम, असुर
कुमारनिकाय, नागकुमारनिकाय, सुवर्णकुमारनिकाय,
विद्युत्कुमारनिकाय, अग्निकुमार निकाय, छीपकुमार-
निकाय, उदधिकुमारनिकाय, दिशीकुमारनिकाय,
वायुकुमारनिकाय, अने स्तनितकुमारनिकाय एवं
अगियार दंमक.

पृथ्वीकायनो एक दंमकः—तेना मूळ बे जेव सू-
दम ने बादर, तेमां सुदम एटखे अतिशे जीणा च-
कुथी नहि देखाय एवा सुदमनाम कर्मोदयवत
जीवो, के जे आ चौदराजल्लोकमां सर्व ठेकाणे ज्यी
ठे कोइथी ठेदाय जेदाय नहि पर्वतादिमांथी पण
आरपार जाय आवे अग्निथी बळे नहि कोइना उप-
योगमां न आवे एवा अने निरतीशायी जीवो ते सु-

कम कहेवाय. बादर एटले स्थुल शरीरवाळा चक्षुयी देखी शकाय एवा बादर नाम कर्मोदय वंत, नीयत स्थानवर्त्ती अने बीजायी ठेद जेद थाय एवा जीवो बादर कहेवाय, ते बादर पृथ्वीकायना शु.६, वायुका, मणसिल, शर्करा, सुंहाळी, अने खरपृथ्वी ए मूळ ठे. तथा बीजा स्फुटिक रत्न, मणिरत्न, परवाळा हिंगळोक, हस्तताळ, पारो, सोनुं, रुपुं, तांबु, जसत, शिशु, कथीर, अबरख, खमी, रमची, तूरी माटी, खारी माटी, सुरमो, सिंधव, संचळ, तथा पाषाणनी सर्व जातीउं अने मीतुं विगेरे घणा जेद बादर पृथ्वीकायना ठे. ॥ एवं बार दंरुक ॥

अपकाय--पाणीना जीवो--तेनो एक दंरुक, तेना मूळ वे जेद ठे एक सुद्धम अने बीजो बादर तेमा सुद्धम ते पुर्वोक्त रीते जाणवा अने बादर ते चूमीनुं पाणी,^१ आकाशनुंपाणी,^२ जाकळनुं,^३ करानुं,^४ हीमनु, लाखाघासउपरनुं धुंवरीनुंतथा घनोदधि अने

१ कुवा अने वावडी वगेरेनुं पाणी. २ नदी तलाव अने सरोवरनुं पाणी.

(५)

तेनोदधि विगेरेना पाणी ते सर्व बादर अपकायना
जेदो जाणवां. ॥ एवं तेर दंरुक ॥

तेज्जकाय अग्निना जीवोनो एक दंरुक. तेना सु-
दमने बादर एवा बे जेद ठे, सुदम ते पूर्वोक्त रीते
जाणवा ने बादर ते अंगारानोअग्नि ज्वाळानो अ-
ग्नि, ऩरसारुयनो अग्नि, उक्कापातनो अग्नि, कणी-
आनो अग्नि, असनी (घसारार्थी अग्नि उत्पन थाय
ठे ते जेवा के लोडुं चकमक अरणी वगेरे घसवार्थी
अग्नि पेदा थाय ते), अने विजळी विगेरे बादर अग्नि
कायना जेदो ठे. ॥ एवं चौद ॥

वाज्जकाय--वायराना जीवोनो एक दंडक. ते वायु
कायना सुदमने बादर एवा बे जेद ठे. तेमा सुदम
ते पूर्वोक्त रीते जाणवा अने बादरते उद्ब्रामक (उंचे
चरुतो) वायु, उत्कलिक (निचे परुतो) वायु मं-
रुळीक (वंटोळीउं) वायु, महा (मोटो-जे आंधी
कहेवाय ठे ते) वायु, शुद्ध (सुखकारी जीणो) वायु,
गुंज (घुघुवाट करतो) वायु, घनवायु अने तन

(६)

वायु वगेरे बादर वायु कायना घणा जेदो ठे. तेनो एक दंमक ॥ एवं पंदर ॥

वनस्पतिकाय—जाड पालाना जीवोनो एक दंमक ते वनस्पतिकायना, साधारण अने प्रत्येक एवा बे जेद ठे, तेमा साधारणएटलेअनंताजीवोनुं एक शरीर होय, ते साधारणवनस्पतिकाय, तेना बे जेद, एक सुद्धमने बीजो बादर, सुद्धम वनस्पतिकाय ते पूर्वोक्त सुद्धम जीवोना जेवा जाणवा, अने बादर साधारण वनस्पतिकायने जेना सांधा नसो गांठा वगेरे प्रमट न देखाताहोय जांगवाथी सरखा जाग थता होय, तांतणा(रेशां) विनाना होय अने ठेदीने वाववाथी पण उगे एवी सर्व वनस्पति जेवी के सर्व जातना कुंणाफळ, कंद, अंकुरा, कुंपळो, पांचवर्णनी लील फूल, बिलामीना टोप, लीळुं आडु, लीली हळदर, लीलो कचुरो, मोथ, थेग, थोर, गळो, अने सण वगेरेना पांदरु तथा कुंवारनुं पातु वगेरे बादर साधारण वनस्पतिकायना घणाजेदोजाणवा. प्रत्येक वनस्पतिकाय ते एक शरीरने बीषे एक जीव होय ते

(७)

प्रत्येकवनस्पतिकाय, तेना फल, फुल, ठाल, काष्ठ, मूलीया, पांदना अने बीज ए सर्व प्रत्येक वनस्पतिकाय जाणवा ॥ एवं १६ दंरुक ॥

विगर्लेन्द्रिय-पांच इंद्रिउथी उंठी ठे इंद्रि जेने एवा त्रसजीवो ते विगर्लेन्द्रिय कहेवाय, तेना बेइंद्रिय, तेइंद्रिय, अने चौरिंद्रिय, एम त्रण्य दंरुक ठे, तेमा बेइंद्रिय ते स्पर्श (चामनी) इंद्रि, अने रश (जीन) इंद्रि ए बे इंद्रिय वालाजीव जेवा के शंख, कोना, गंमोळा, जलो, चंदनक, अलशिया, लाळीयां जीवो, मेर (लाकनामां थता जीवो) करमीया, पोरा, अने चुमेल विगरे बेइंद्रिय जीव जाणवा तेनो एक दंरुक, तथा स्पर्श-रस अने घ्राण (नाक) ए त्रण्य इंद्रिउवाला जीवो जेवा के कानखजुरा, माकण, जुंथा, जुंठ, लिंखो, कीनीउं, उधेहिउं, मंकोना, इयळो, धीमेळो, सवा (वालना मूळमां थाय ठे) गींगोना (कुतराना कान उपर थाय ठे ते) इंतरनी, मळ्हीया, चोरकीना, ठाणना कीना धान्यना कीना (धनेरा) कुंथुया, अने गोपालीक वगरे षष्ठी

(७)

जातना तेइंद्रियजीवो जाणवा, तेनो एक दंरुक,
अने स्पर्श-रस-घ्राण अने चक्षु (आंखो) ए चार
इंद्रियवाळा जीवो जेवा के विंठी, जमरा, जमरीउं,
तीनो, मांखीउं, मांस, मडर, कसारी, करोळीयां, ख-
रुमांकडी अने पतंगीया विगेरे घणीजातना चौ-
रींद्रिय जीवठे तेनो एकदंरुक ॥ एवं १ए दंरुक थया ॥

तिर्यंच पंचेंद्रिय-तिर्यंच-तीर्ठा (वांका) चाले,
अथवा स्वकर्मांदयथी सर्व दंरुके परित्रमण करे एवा
पंचेंद्रिय स्पर्श, रस घ्राण चक्षु अने श्रोत (कान)
ए पांचेंद्रियवाळा जीवो ते तिर्यंच पंचेंद्रिय कहेवाय
तेना मूळ पांच जेद ठे. ते आ प्रमाणे मांठला-का-
चवा, कुंरु, अने सुसुमार विगेरे जलचर, १ गाय, जेंश,
घोमा, हाथी वगेरे चोपगा, २ नोळीया, उंदर, खि-
सकोली वगेरे जुज परी सर्प, ३ सर्प, अजगर वगेरे
उर परि सर्प, ४, चकली कागना कावर पोपट मोर
वगेरे रुवांटान्नी पांखवाळा अने चामाचीनीयां वगेरे
चामरुानी पांखवाळा तथा संकोचेली अने वीस्ता-
रेखी पांखोवाळा ते सर्व खेचर ५ कहेवाय. उपर क-

(९)

हेक्षां जलचर, चौपगा, जुजपरि सर्प, उरपरिसर्प अने खेचर ए पांचे जातना तिर्यंच पर्वेंद्रिय वळीसमुर्गिम अने गर्जज एम बे प्रकारना ठे. तेथी पांच ने पांच दश जेद तिर्यंच पर्वेंद्रियना थया तेनो एक दंरुक ॥ एवं वीस ॥

मनुष्य-मनुष्यकी उत्पन्न थयेला ते मनुष्य क-हीए आ मनुष्य शब्द राज्यादि शब्दनीपेठे जाणवो तेना मुख्य चार जेद ठे कर्म चूमिज अकर्म चूमिज अंतरद्वीपना अने समुर्गिम.

कर्मचूमि-असि (शस्त्र) मसि (मेस) कृषि(खेती) नो व्यवहार जेमां ठे एवा क्षेत्रो, ते ५ जरत, ५ अरवृत्त ५ महाविदेह ए पन्नर कर्म चूमि ठे.

अकर्मचूमि-असि मसि अने कृषिनो व्यवहार जेमां नथी एवा क्षेत्रो ते ५ हैमवंत ५ अरैण्यवृत्त ५ हरिवर्ष ५ रम्यक ५ देवकुरु ५ उत्तरकुरु एम अकर्म चूमि त्रीस ठे.

अंतरद्वीप-आ जंबुद्वीपमां मेरुथी दक्षिण दिशाए जरत क्षेत्रना ठेके १०० जोजन उंचो १०५१ जो-

(१०)

जन १२ कला पहोळो अने २४ए३२ जोजन ना आ-
शरे लांबो पीळा सोनामय पूर्व पश्चिम लवण समुद्र
पर्यंत चुद्ध हेमवंत नामनो पर्वत ठे. तेना बन्ने ठेमा
ने विषे लवण समुद्रमां ८४०० जोजनथी कांडक अ-
धिक लांबी एवी बब्बे दाढा विदिशीने विषे नीकळी
ठे. ते चारे दाढा उपर सात सात अंतरद्वीपठे ते
अंतरद्वीप मांहेला पहेला चार अंतर द्वीप जगती-
थी ३०० जोजन दूर, ३०० जोजनना विस्तारवाळा ठे,
तथा जगतीथी ४०० जोजन दूर, ४०० जोजनना वि-
स्तारवाळुं बीजुं अंतरद्वीपनुं चतुष्क ठे, एम सर्वने
विषे १०० जोजननी वृद्धि करतां सातमुं अंतरद्वीपनुं
चतुष्क ९०० जोजन दूर, ९०० जोजनना विस्तारवाळुं
ठे एम २८ अंतरद्वीपो थया, तेमजवळी मेरु पर्वतथी
उत्तर दिशाए अरवृत्त क्षेत्रने ठेके हेमवंत सप्रश्य
शिखरी पर्वत ठे तेने पण पूर्वोक्त प्रकारे चार दाढाउं
ठे तेमां पूर्वोक्त रीते सात सात अंतरद्वीपो ठे तेथी
ते २८ अंतरद्वीपो अने प्रथमना हेमवंतपर्वतना
२८ अंतरद्वीपो मळी ५६ अंतरद्वीपो थया. तेमां युग

(११)

ळिया (जोरुला) वसे ठे.

उपर कहेला कर्मचूमि अकर्म चूमि अने अंतरद्वीपना मनुष्योना बळी गर्जज अने समुर्गिम एवा बब्बे जेद ठे. गर्जज ते गर्जमां उत्तपन्न थाय ठे, अने समुर्गिम ते मनुष्यना (विष्टा) मळमूत्र, बरुखा, नाकनोमेल, वमन, पित्त, परु, लोही, वीर्य, शुक्रना सुकायेला पुद्गल, मरुदां, स्त्रीपुरुषना संयोग, नगरनी खाळ, अने सर्व अशुचि दुर्गंध मय स्थानोने विषे उत्पन्न थाय ठे. ॥ एवं १२ दंरुक ॥

व्यंतर—विविध प्रकारनुं अंतर ते व्यंतर कहिये, व्यंतरादिक आश्रय पणाए करीने ठ जेने एटखे व्यंतर, वनांतर अने शैलांतरोमां वसे ठे, ए स्पष्ट रीते सर्व विज्ञात ठे. ते व्यंतरो सोळ प्रकारनां ठे, तेमां पिशाच, चूत, यक्ष, राक्षस, किन्नर, किंपुरुष, महोरग, अने गंधर्व, ए आठ प्रकारनां व्यंतर ठे तथा अणपत्नि, पणपत्नि, एसीवादी, चूतवादी, कंदीत, महाकंदीत, क्रोहंरु, अने पतंग, ए आठ प्रकारनां वाणव्यंतरो ठे ॥ एवं १३ दंरुक ॥

ज्योतिषि-ज्योतिष्य प्रकाशवाळा जे देव ते ज्योतिषि कहीए. ते चंद्र सूर्य ग्रह नक्षत्र अने तारा ए पांच प्रकारनां ठे. तेमां अढीछीप मांहेला पांच चर ठे अने अढीछीप बाहेरना स्थिर ठे. एम दश जेद थया तेनो एक दंरुक ॥ एवं १३ दंरुक ॥

वैमानिक-विशिष्ट पुन्ये करी घणा जीवो थकी उपजोग थाय ठे जेनो ते विमान कहिए ते विमानने विषे रहेला जे देवो ते वैमानिक जाणवा तेना बे जेद ठे, तेमां एक कटपोत्पन्न अने बीजा कटपातीत. तीहां कटप ते स्थिति, जाति, सामानिकादि व्यवस्था मर्यादा ठे ज्यां अथवा तिर्थकरना कल्याणादिके मनुष्य लोकने विषे आववानो व्यवहार ठे जेनो तेने कटपोत्पन्न कहीए तेनां नाम सौधर्म देवलोक, इशानदेवलोक, सनतकुमारदेवलोक, माहेंद्र देवलोक, ब्रह्मदेवलोक, लांतक देवलोक, महाशुक देवलोक, सहसारदेवलोक, आणंतदेवलोक, प्राणंत देवलोक, आरणदेवलोक, अने अच्युत देवलोक, एम बार ठे. कटपातीत-कटप-स्थिति, जाति, सामानिकादि

व्यवस्थारूप मर्यादाथी अतित-रहीत ठे अर्थात् ज्यां स्वामि, सेवक जाव नथी. ते कदपातित कहीए. ते कदपातित वळी बे प्रकारे ठे १ नव ग्रैवेयक अने २ पांच अनुत्तर विमान नवग्रैवेयक-चौद राज लोकरूप पुरुषाकारना ग्रीवा(गळा)ना स्थाने वसवुं ठे जेनुं तेने ग्रैवेयक कहीए ते सुदर्शन, सुप्रतिबद्ध, मनोरम, सर्व जड्र, विशाल, सुमनस, सोमनस, प्रीयंकर, अने आदित्य एम नव प्रकारनां ठे अनुत्तर-सर्वथी उपर ठे विमान जेना ते अनुत्तर कहीए ते विजय, विजयंत, जयंत, अपराजित, अने सर्वार्थसिद्ध, एम पांच प्रकारना अनुत्तर विमान ठे. ॥ एवं २४ दंरुक ॥

अथ श्री बीजो जुवनधार.

प्रथम नारकीना जुवननी विविद्धा करवाने माटे साते नारकीनां गोत्र कहे ठे. १ रत्नप्रज्ञा २ शर्करा प्रज्ञा ३ बाहुका प्रज्ञा ४ पंक प्रज्ञा ५ धुम प्रज्ञा ६ तम प्रज्ञा ७ तम तम प्रज्ञा.

रत्नप्रज्ञा पृथ्वीने पहेले कामे (वळीये) एटले पृथ्वीना जारूपणना अमुक जागे रत्नो घणां ठे कहुं

ठे के.

॥ गाथा ॥

तथ्य सहस्सा सोलस, खरकंड पंक बहुल कंडंतु;

चुलसी सहस्साइं, असइ जल बहुल कंडेतु. ॥ १ ॥

अर्थः—ते रत्न प्रज्ञामां पहिलो सोल हजार जो-
जन कठण रत्नमय कांरु ठे, बीजो चोरासी हजार
जोजनना पंक (कादव) बहुल कांरु अने एंसी ह-
जार जोजननो जल बहुल कांरु ठे, एरीते त्रण कांरु
ठे, तेमां पहिले कांरु रत्न घणा ठे, माटे तेनुं नाम
रत्न प्रज्ञा, बीजी नरक पृथ्वीने विषे कांकरा घणा
होवार्थी तेनुं नाम शर्करा प्रज्ञा, त्रीजी नरक पृथ्वीने
विषे वेळु (रेती) घणी होवार्थी तेनुं नाम वाळुका
प्रज्ञा, चोथी नरक पृथ्वीने विषे कादव घणो होवार्थी
तेनुं नाम पंक प्रज्ञा, पांचमी नरक पृथ्वीने विषे धु-
मानो घणो होवार्थी तेनुं नाम धुम प्रज्ञा, षठी न-
रक पृथ्वीने विषे अंधकार घणो होवार्थी तेनुं नाम
तमप्रज्ञा अने सातमी नरक पृथ्वीने विषे घणो घणो
अंधकार होवार्थी तेनुं नाम तमनमप्रज्ञा कहेल ठे,
एम साते नरक पृथ्वीनां गुण निष्पन्न गोत्र जाणवा.

(१५)

प्रथमनी रत्नप्रज्ञा पृथ्वी-एक लाख एंसी हजार जोजन जाकी, असंख्याता हजार जोजन विस्तारवाळी (लांबी पडोळी) अने विस्तारथी त्रण गणीजाजेरी परिधिए (घेरावे) करीने सहित जाखरना आकारे ठे. परिधिने फरता वळीयाकारे ठ जोजन सुधी घनोदधि, सामाचार जोजन सुधी धनवात अने दोढ जोजन सुधी तनवात ठे, पठी अलोक ठे. ते नरक पृथ्वीने नीचे घनवात, तनवात अने आकाशना पीरु अनुक्रमे नीचे नीचे एक बीजाथी असंख्यात असंख्यात जोजनना रहेला ठे एटले घनोदधित्थी असंख्यात गुणो घनवातनो पीरु, घनवातना पीरुथी असंख्यात गुणो तनवातनो पीरु अने तनवातना पीरुथी असंख्यात गुणो आकाशनो पीरु ठे, तेनी नीचे बीजी नारकी रहेली ठे, हवे ते रत्नप्रज्ञा नरक पृथ्वी एक लाख एंसी हजार जोजननी जे जाकी कही ठे तेमांथी उपर नीचे हजार हजार जोजन काढीए त्यारे बाकीनी एक लाख अठथोतेर हजार जोजन पृथ्वी रही. तेने विषे तेर प्रतर (माख, पाठमा) ठे. ते नीचे

(१६)

मुजष ठे, १ सीमंतो २ शेरुठ ३ रंज ४ उज्जंत ५
संज्रात ६ असंज्रात ७ विज्रांत ८ जक्त ९ शीत १०
वक्रान्त ११ अवक्रान्त १२ विक्रज अने १३ शेरुक
ते दरेक प्रतर त्रण हजार जोजनना उंचा, असंख्यात
जोजनना लांबा पहोळा अने अगीयार हजार पांच
सो त्यासी जोजन उपर एक जोजनना त्रीजा ज्ञाग
जेटला अंतरे अंतरे एक बीजाथी नीचे नीचे ठे. तेमां
त्रीस लाख नरकावासा ठे. ते बे प्रकारना ठे. १ पु-
ष्पावकीर्ण एटले बुटा फूलनी पेठ ज्यां त्यां रहेला ठे,
ते उगणत्रीस लाख पंचाणुं हजार पांचसो सफुसठ ठे,
२ श्रेणीबंध चार हजार चार सो तेत्रीस ठे. एम बंने
मळी ३०००००० नरकावासा ठे. पहेला सीमता ना-
मना प्रतरना मध्य ज्ञागमां सीमंत नामनो इंद्रक
[मूख्य]नरकावासो पीस्ताळीस लाख जोजननो लांबो
पहोळो ठे. अने बाकीना सर्वे नरकावासा संख्याता
तथा असंख्याता जोजनना लांबा पहोळा ठे. तेमां
नारकीना जीवो रहे ठे.

बीजी शर्करा प्रजा नरकपृथ्वी-एक लाख बत्रीस

हजार जोजन जाकी, असंख्याता हजार जोजन विस्तारवाळी अने विस्तारथी त्रण गणी जाजेरी परिधि ए करीने सहित जाखरना आकारे ठे. परिधिना फरता वळीयाकारे ठ जोजन एक गाउ उपरांत गाउना त्रीजाजागसुधी घनोदधि, चार जोजन त्रण गाउ सुधी घनवात अने एकजोजन बे गाउ उपरांत गाउना त्रीजाजागसुधी तनवात ठे. ने ते पढी अलोक ठे. ते नरकपृथ्वी नीचे वीसहजारजोजन घनोदधिनो पीरु ठे. तेनी नीचे घनवात, तनवात अने आकाशना पीरु अनुक्रमे नीचे नीचे एक बीजाथी असंख्यात असंख्यात जोजन पूर्वोक्त रीते रहेला ठे. तेनी नीचे त्रीजी नारकी ठे. हवे ते शर्कश प्रजा नरकपृथ्वी एक लाख बत्रीश हजार जोजननी जेजाकी कही ठे तेमांथी उपर तथा नीचेथी एक एक हजार जोजन काढीएत्यारे बाकीनी एक लाख त्रीश हजार जोजन पृथ्वी रही तेने त्रिषे अगीयार प्रतर ठे. ते नीचे मुजब ठे—१ स्तनिक २ स्तनक ३ मणक ४ चणक ५ घट्ट ६ संघट्ट ७ जीप्न ८ अथजीप्न ९ लोख १०

लोलावत ११ घण्टोलुक. ते दरेक प्रनर त्रण हजार
जोजनना उंचा असंख्यात जोजनना लांबा पहोळा
अने नव हजार सातसो जोजनना अंतरे अंतरे एक
बीजाथी नीचे नीचे ठे. तेमां पचीसलाखनरकावासा
ठे, ते बेप्रकारनां ठे, १ पुष्पावकीर्ण एटले बुटां
फुलनीपेरे ज्यांत्यारहेलांठे, ते चोवीश लाख
सत्ताणुं हजार त्रणसो ने पांच ठे अने २ बीजा श्रेणी-
बंध बेहजारठसोपांचाणुंठे, एमबंनेमळी २५००००० नर-
कावासाठे. तेसर्वनरकावासामां केटलाएक संख्याता
अने केटलाक असंख्याता जोजननां लांबापहोळांठे,
तेमां नारकीना जीवोरहे ठे.

त्रीजीवाबुकाप्रभा-नरकपृथ्वी एकलाख अठावी-
सहजार जोजननी जामी, असंख्याता जोजननीविस्ता
रवाळी अनेविस्तारथी त्रणगणी जाऊरी परिधिए
करीने सहित जावरनां आकारे ठे. परिधिनेफरतां
वळीयाकारे ठजोजनवेगाउउपरांत गाउनात्रणजाग-
करीए एवावेजागसुधी धनोदधि पांचजोजनसुधी घ-
नवात अने एकजोजनवेगाउउपरांतएकगाउनात्रण

ज्ञागकरीए एवा बेज्ञागसुधीतनवातठे,ने तेपठी अलाके
 आवेठे. ते नरकपृथ्वीनीनीचे वीशहजार जोजन घनो
 दधिनो पींठे तेनीनीचे घनवात, तनवात अनेआ-
 काशनापींठे अनुक्रमे नीचेनीचे एक बीजाथी असं-
 ख्यातअसंख्यातजोजनना पूर्वाक्त रीते रहेलांठे, अने
 तेनीनीचे चौथीनारक पृथ्वी ठे, हवे ते वालुकाप्रजा
 नरकपृथ्वी एकलाखअठ्ठावीसहजारजोजननीजे जामी
 कहीठे तेमां उपरथी तथा नीचेथी एकेकहजारजो-
 जनकाठीए त्यारे बाकीनी एकलाखठ्ठावीसहजारजो-
 जनपृथ्वी रहो तेने विषे नव प्रतरठे. तेना नाम-तप्त,
 तपिक,तपन,तापन,विदाय,प्रज्वलित,उज्वलित,संज्व-
 लित, अने संप्रज्वलित, ते दरेकप्रतरत्रणहजार जो-
 जननां उंचा, असंख्यात जोजननां लांबा पहोळा अने
 बारहजारत्रणसेंपंचोतेरजोजनना अंतरे अंतरे एक
 बीजाथी नीचे नीचे ठे. तेमां पंदरलाख नरकावासा
 ठे. ते बेप्रकारनाठे, १ पुष्पावकीर्ण एटलेबुटाफुलनीपेठे
 ज्यांत्यांरहेलां ठे, ते चौद लाखअठ्ठाण्हजारपांचसो
 वे पंदरठे. अने २ श्रेणी बंध एकहजारचारशोनेपंचाशी

३. एम बन्ने मळो १५००००० नरकावासा ठे. ते सर्व नरकावासामां केटलाएक संख्याता तथा केटलाएक असंख्याता जोजननां लांबा पद्दोळां ठे. तेमां नारकीना जीवो रहे ठे.

चोथी पंकप्रजा नरकपृथ्वी-एक लाख वीस हजार जोजननी जाकी, असंख्याता जोजननी विस्तारवाळी अने विस्तारथी त्रण गणी जाजेरी परिधिएकरीने सहित जालरनां आकारे ठे. परिधिनां फरतां वलीयाकारेसातजोजनसुधीघनोदधि, पांचजोजनने एक गाउघनवात, अनेएकजोजननेत्रणगाउ सुधीतनवात ठे. ने तेपढीअलोकआवेठे. ते नरकपृथ्वीनी नीचे वीस हजारजोजनघनोदधिनो पींठे, तेनीनीचेघनवात, तनवातअनेआकाशनापींठे अनुक्रमे नीचेनीचे एक बीजाथी असंख्यातअसंख्यातजोजनना पूर्वोक्तरिते रहेलांठे, अने तेनीनीचे पांचमीनरकपृथ्वी ठे. हवे ते पंक प्रजा नरकपृथ्वी जे एक लाख वीस हजार जोजननी जाकी कही ठे. तेमाथी उपर तथा नीचेथी एकेक हजार जोजन काढीए त्यारे बाकीनी एक लाख अ-

(३१)

द्वार हजार जोजन पृथ्वी रही, तेने विषे सात प्रतर ठे. तेना नाम,—थार, तार, मार, बर्व, तम, खारुखरु अने खंरुखरु. ते दरेक प्रतर त्रण हजार जोजनना उंचा, असंख्यातहजारजोजननां लांबा पहोळां, अने सोलहजारएकसोठासठजोजनउपरांत एक गाजनां ठ जाग करीए एवा चारजागनाअंतरेअंतरे एकबीजाथी नीचेनीचेठे, तेमां दशल्लाखनरकावासाठे. ते बेप्रकारनाठे. एक पुष्पावकीर्ण एटले बुटांफूलनीपेठे ज्यांत्यां रहेलांठे, ते नव लाख नवाणुंहजारबसेंत्राणुं ठे अने बीजा श्रेणीबंध सातसो नेसात ठे. एमए बंन्ने मळी १०००००० नरकावासा ठे. ते सर्वनरकावासामां केटलाएकसंख्याता अने केटलाएक असंख्याताजोजननां लांबापहोळांठे. तेमांनारकीनांजीवोरहेठे.

पांचमी धुमप्रजा नरकपृथ्वी—एकलाखअद्वार हजारजोजननीजाकी, असंख्याताहजारजोजननी लांबी पहोळी (विस्तारवाळी) अने विस्तारथी त्रणगणी जाजेरी परिधिएकरीनेसहीतजावरनांआकारेठे, परिधिनांफरतां वळीयाकारेसात जोजन एकगाऊउपरांत

(१२)

एकगाउनात्रीजाजाग सुधी घनोदधि, पांचजोजन अने वेगाउसुधी घनवात अने एकजोजनत्रण्यगाऊउपरांत एकगाउना त्रीजाजागसुधी तनवातठे. ने तेपठी अलोकठे. ते नरकपृथ्वीनी नीचे वीशहजारजोजन घनोदधि नोपींठे, तेनीनीचे घनवात, तनवात अने आकाशनांपींर अनुक्रमे नीचेनीचे एकबीजाथी असंख्यात असंख्यातजोजनना पूर्वोक्तरीतेरहेलांठे अने तेनीनीचे ठठीनरकपृथ्वी ठे.

हवे ते धुमप्रजा नरकपृथ्वी जे एक लाख अठारहजारजोजननीजामीकहीठे. तेमांथी उपर तथा नीचेथी एकक हजार जोजन काढीए त्यारे बाकीनी एकलाखसोबहजारजोजन पृथ्वी रही तेने विषे पांच प्रतर (माल) ठे, तेना नाम—आत, तमस ऊस, अंध, अने तिमिस. ते दरेक प्रतरत्रण्यहजार जोजननां उंचा असंख्यात जोजननां लावापहोळां अने पचीसहजारबसेंपचासजोजननां अंतरे अंतरे एक बीजाथी नीचे नीचे ठे. तेमां त्रण्यलाख नरकावासाठे, ते वेप्रकारनांठे एकपष्पावकीर्ण एटले बुटां

(२३)

फुलनीपेठे ज्यांत्यारहेलांढे. ते बे लाख नवाणुंहजार सातसोपांत्रीश अने बीजाश्रेणीबंध वसेंपांसठे एम वनेमळी ३००००० नरकावासा ठे ते सर्वनरकावासामां केटलाएक संख्याता अने केटलाएक असंख्याता जोजननां लांबा पहोळांढे. तेमां नारकीनां जीवो रहे ठे.

ठडी तमप्रजा नरकपृथ्वी—एक लाख सोळ हजार जोजननीजामी, असंख्याताहजारजोजननी लांबी पहोळी अने विस्तारथी त्रण्य गणी जाजेरी परिधिए करीने सहित जाखरना आकारे ठे. परिधिनां फरतां वळीयाकारे सात जोजन बे गाउ उपरांत एक गा- उनां त्रण्यजागकरीएएवाबेजागसुधी घनोदधि, पांच जोजनत्रण्यगाउसुधी घनवात अने एकजोजनत्रण्य गाउ उपरांत एकगाउनात्रण जागकरीएएवा बेजाग सुधी तनवातठे. ने ते पठी अलोकठे. ते नरक पृथ्वीनी नीचे बीशहजार जोजन घनोदधिनोपींरुठे, तेनी नीचे घनवात, तन वात, अने आकाशनां पींरु अनुक्रमे निचे निचे एक बीजाथी असंख्यात असंख्यात जोजननां पूर्वोक्त रीते रहेलां ढे. ने तेनी नीचे सातमी नरक-

(३४)

पृथ्वीठे. हवे ते तमप्रजा नरकपृथ्वी जे एक लाख सोळह-
जार जोजननी जाकीकहीठे. तेमांथी उपर तथा निचेथी
एकेक हजारकाढीए त्यारे बाकीनी एक लाख चौद
हजार जोजन पृथ्वी रही तेने विषे त्रणप्रतरठे तेनां
नाम-वाही, वादल, अने ललक, ते दरेक प्रतर त्रण
हजार जोजननां उंचा, असंख्यात जोजननां लांबा
पहोळां अने बावन हजार पांचशो जोजननां अंतरे
एकबीजाथी निचे निचे ठे. तेमां नवाणुं हजार
नवसो पंचाणुं नरकावासा ठे ते बेप्रकारनांठे नवाणुं
हजार नवसो बत्रीस पुष्पावकीर्ण अने त्रेसठ श्रेणी
बंध एम बन्नेमळी एणएणए नरकावासा ठे. ते सर्व
नरकावासामां केटलाक संख्याता अने केटलाक अ-
संख्याताजोजनना लांबापहोळांनरकावासा ठे. ते
सर्वमां नारकीनां जीवो रहे ठे.

सातमी तमःतम प्रभा नरकपृथ्वी एक लाख आठ
हजारजोजननीजाकी, असंख्याताहजारजोजननीवि-
स्तारवाळी अने विस्तारथी त्रण गणी जाजेरीपरिधिए
करीनेसहीत जालरनेआकारेठे. परिधिनाफरतावळी

(१५)

याकारेआठजोजनसुधी घनोदधि, ठजोजनसुधी घ-
नवात अने बेजोजनसुधीतनवातडे. ने तेपठी अलोक
आवेडे. ते नरकपृथ्वीनी निचे वीशहजारजोजनघनो-
दधिनो पींरुडे तेनी निचे घनवात, तनवात अने आ-
काशनां पींरु अनुक्रमे निचेनिचे एकबीजाथी असं-
ख्यात असंख्यात जोजननां पूर्वोक्त रीते रहेलां डे.
ने तेनीनिचे अलोकडे. हवेते तमःतमप्रजा नरक-
पृथ्वी जे एकलाखआठहजारजोजननीजामीकहीडे.
तेमांथी साकीबावनहजारजोजनउपर मुकीए अने
साकीबावनहजारजोजन नीचे मुकीए, तेनी वचमां
एक प्रतर डे तेनुं नाम अपइठाणो. ते प्रतर त्रणह-
जारजोजनउंचो, असंख्यात जोजननो लांबो पहोळो
डे अनेतेमां एकजप्रतरहोवाथीअंतर नथी. ते नरक-
पृथ्वीमां पांचनरकावासाडे तेश्रेणीबंधडे तेपांचनरका
वासामां मध्यनोअपइठाणो नरकावासो एकलाखजो-
जननोलांबोपहोळोडे अने बाकीनाचारे नरकावासा
असंख्यातअसंख्यात जोजनना लांबापहोळांडे, तेमां
नारकीनाजीवो रहे डे.

ऊपर कह्या प्रमाणे साते नारकीमां सीमंत प्रत-
 रथी अपइठाणाप्रतरसुधीसर्वेमळीनेउंगणपचास प्र-
 तरोठे. तेमां पहेला सीमंत नामनाप्रतरने विषेसीमंत
 नामनोनरकावासो जेपीस्ताळीसलाख जोजननो ठे,
 तेनेफरतां चारदिशाए उंगणपचास उंगणपचास तथा
 चारविदिशाए अरुताळीसअरुताळीसनरकावासाठे
 तेश्रेणीबंधठे. तेमांथी तेनी नीचेना बीजा प्रतर वगेरे
 सर्वे प्रतरोमां दिशा तथा विदिशाएथइने आठआठ
 नरकावासा उंठाउंठा श्रेणीबंधठे. ठेवटसर्वथीनीचला
 अपइठाणा नामनानरकावासानीचारदिशाए एकेको
 नरकावासोठे सर्व श्रेणीबंध नरकावासा नवहजार
 ठसो त्रेपन अने पुष्पावकीर्णनरकावासा त्यासीलाख-
 नेउंहजारत्रण्यसोसुरुताळीसठे. ते वन्ने मळीने चो-
 रासीलाखनरकावासाथया. तेमां पहेलो सीमंतो तथा
 ठेदलो अपइठाणो मुकीने बाकीना सर्वे नरकावासा
 संख्याता असंख्याता जोजननां लांबा पहेळा उपर
 कह्यांप्रमाणेठे, तेनुं कांइक प्रमाण समजाववानेमाटे
 शास्त्रज्ञोकहेठेके. कोइदेवतात्रणवारचपटीवगारुतां

(१७)

जेटलोवखतलागे तेटला वखतमां आजंबुद्धीपनेएक-
वीसवारप्रदिक्कणादे, एवी शीघ्रगतिए साक्षात् आठ
लाखजोजननुं पगळुं नरतो नरकावासामांचाळे, तो
पण कोइकनो एक मासे अने कोइकनो ढ मासे,
संख्याता जोजनवाळानरकावासानोपारपामे. पण अ-
संख्याता जोजनना नरकावासानोपारपामेनहि, एवा
मोटा ते नरकावासाळे. संख्याता अने असंख्याता
जोजनना नरकावासामां अनुक्रमे संख्याता अने असं-
ख्याता नारकीर्त रहे ठे, श्रेणीबंधनरकावासावाटला,
त्रिखूणां अने चोखूणां आकारेठे, अने पुष्पावकीर्ण
विविध आकारनां ठे. रत्नप्रज्ञा, शर्कराप्रज्ञा अने वालु-
काप्रज्ञा मांहेनासर्वे, तथा पंकप्रज्ञा मांहेना घणां,
अने धुमप्रज्ञामांहेनाथोमानरकावासाना चूमीका
लालचोळखेरनांअंगारार्थीपणअति उष्ण ठे. अनेथोमा
पंकप्रज्ञामांहेना, घणां धुमप्रज्ञा मांहेना अने तम-
प्रज्ञातथातमःतमप्रज्ञामांहेना सर्वे नरकावासा, जा-
मेलापाणी(बरफ)थी पण अति शीतळ चूमीवाळा
ठे, उष्ण चूमीमां रहेलां नारकीर्तने उष्णवेदना, अने

(१८)

शीतचूमीमां रहेलां नारकीर्तने अति शीत वेदना ठे. जेम पीतज्वर (ताव) वाळो माणस आच्छादन वीना उनाळाना दिवसमां मध्यान काळे चारेबाजुए अग्निनीवचमांरहेलोहोय अने त्यांतेनेजेटळी उष्ण-वेदनाथाय, तेनाथी अनंतगुणी उष्णवेदना उष्ण-चूमीना नरकावासामां रहेलानारकीर्तनेहोय ठे, अने अतिदुर्बळवृद्ध माणस कांश्पणआच्छादनवीना शिया-ळानीरात्रे, उंचेथी बरफपरुतोहोय, चारेबाजुथी शी-तवायु वातोहोय, अने हीमाचळनाठंकाप्रदेशमां बरफ उपररहेलोहोयतो त्यां तेने जेटळी शीतवेदना थाय, तेथी अनंतगुणी शीतवेदना शीतचूमीना न-रकावासामांरहेलां नारकीर्तने होयठे. नरकावासाना हेत्रोनो वर्ण, गंध, रस अने स्पर्श अति जयंकर, बिहामणो अने अति दुःखदायी ठे.

यंत्र.

सात नारकीना नाम.	पृथ्वी पीरु	प्रतर,	पुष्पावकीर्ण	श्रेणीबंध	सर्व नरका वासा.
रत्न प्रज्ञा.	१,०००००	१३	२९,९५,५६७	४,४३३.	३०,०००००
शर्करा प्रज्ञा.	१,३२०००	११	२४,९७,३०५	२,६९५	२५,०००००
वालुका प्रज्ञा.	१,२००००	९	१४,९८,५१५	१,४८५	१५,०००००
पंक प्रज्ञा	१,२००००	७	९,९९,७९३	७०७	१०,०००००
धुम प्रज्ञा.	१,१००००	५	२,९९,७३५	२६५	३,०००००
तम प्रज्ञा.	१,१६०००	३	९९,९३२	६३	९९,९९५
तमःतम प्रज्ञा.	१,०००००	१	०	५	५

दस जुवनपति निकायना जुवनो रत्नप्रज्ञा पृथ्वीनो पीरु एक लाखं एंशी हजार जोजननो जामो ठे. तेमांथी एक हजार जोजन उपर थने एक हजार जोजन नीवे मुकीए बाकी एक लाख अठयो-तेर हजार जोजन पीरु रह्यो ते मांहे यथायोग्यपणे दस जातिना जुवनपति निकायना देवोना जुवनोठे. मेरुपर्व-तना जे आठ रुचक प्रदेश ठे, त्यांथी अर्धो अर्ध वे खंरु करीए, एक दक्षिण दिशिनुं अर्ध अने बीजुं उत्तर दिशिनुं अर्ध, एवा वे जागे जुवनपतिना जुवनोनी श्रेणीउं ठे, तेमां दक्षिण दिशानी श्रेणीमां असुरकुमार निकायना चोत्रीस लाख जुवन ठे. नागकुमार नि-कायना चुंवालीसलाख, सुर्वणकुमार निकायना आरु-त्रीसलाख, विद्युतकुमार निकायनां चालीसलाख, अग्नि-कुमार निकायनां चालीसलाख, छीपकुमार निकाय-नां चालीस लाख, उदधिकुमार निकायनां चालीस लाख, दिशिकुमार निकायनां चालीसलाख, पवन-कुमार निकायनां पचासलाख, अने स्तनितकुमार निकायनां चालीसलाख जुवनो ठे, ए सर्व मळी

(३१)

दक्षिण दिशानी श्रेणीए चार क्रोरु अने ठ लाख
जुवन ठे, तथा उत्तर दिशिनी श्रेणीमां असुरकुमार
निकायनांतीस लाख जुवन ठे, बीजानां चालीस
लाख, त्रीजानां चोत्रीसलाख, चोथानां ठन्नीस लाख,
पांचमानां ठन्नीस लाख, ठठानां ठन्नीस लाख, सात-
मानां ठन्नीस लाख, आठमानां ठन्नीसलाख, नवमानां
ढेताळीस लाख, अने दशमानां ठन्नीस लाख जुवनो
ठे, ए सर्व मळी उत्तर दिशानी श्रेणीए त्रण क्रोरु ठासठ
लाख जुवन ठे, ए बंनेश्रेणीना मळीने कुल सातक्रोरु बहो
तेरलाख जुवनपतिना जुवनो ठे ए जुवनो नानामां नाना
जंबुद्वीप जेवरु मोटा ठे, मध्यम संख्याता जोजनना
अने मोटामां मोटा असंख्यात जोजन लांबा प-
होळा, बहारथी वाटला, अंदरथी चोखुणा अने चूमी
तळीए कमळनीकणीकानाआकारे, घणांसुंदर, सानू
कुळ, वर्ण, गंध, रस, अने स्पर्श करीने सहीत ठे.
ते दरेकमां मनोहर जीनजुवन ठे. एकेका जीन जुवन-
मां एकसोने एंसी एंसी शाश्वती जीनप्रतिमाउं ठे. सं-
ख्याता जोजनवाळा जुवनमां संख्याता, अने असं-

ख्याता जोजनवाळा चुवनमां असंख्याता देवो रहे ठे.

व्यंतरना चुवनो-रत्नप्रज्ञा पृथ्वीमां उपर मुकेलो जे एक हजार जोजननो जाओ पृथ्वी पींड. तेमांथी एक सो जोजन उपर अने एक सो जोजन निचे मुकीने वचलो आठसें जोजननो जाओ, असंख्यात जोजननो लांबो पडोळो पृथ्वीपीरुठे. तेमां आठजातिनां व्यंतर देवोना उत्तर तथा दक्षिण श्रेणीए असंख्याता चुवनो ठे, ते नानामां नाना ऋतक्षेत्र, जेवमां, मध्यम महाविदेहक्षेत्रजेवमां अने मोटामां मोटा जंबुद्वीप जेवमां लाख जोजननां ठे, ते सर्वे चुवनो बहारथी वाटला, अंदरथी चोखुणां, अने चूमी तळीए कमलनी कर्णिकाने आकारे, अति सुंदर, मनोहर, सानुकुल, वर्ण, गंध, रस, अने स्पर्शकरीने युक्त ठे तेमां व्यंतरनां देवो रहे ठे. वखी रत्नप्रज्ञा पृथ्वीमां उपर मुकेलो जे एकसोजोजननो जाओ पृथ्वी पीरु, तेमांथी दश जोजन उपर अने दश जोजन नीचे मुकीने वचलो एंसी जोजननो जाओ, असंख्यात जोजननो लांबो पडोळो पृथ्वी पीरु ठे. तेमां आठ

जातिनां वाणव्यंतर देवना उत्तर तथा दक्षिण श्रेणीए
असंख्याता जुवनो ठे, ते नानामां नाना ञरतक्षेत्र
जेवना, मध्यम महाविदेह जेवना अने मोटामां
मोटा जंबुद्वीप जेवनां लाखजोजननां ठे. उपर कहां
प्रमाणे व्यंतरना तथा वाणव्यंतरना असंख्याता
जुवनो ठे, तेमां सर्वे झळीने असंख्याता जीन जु-
वनो ठे.

अनंतानंतआकाशप्रदेशनांमध्यजागमां, कटीए
(केरुये) हाथराखीपगपसारीउज्जेलापुरुषनांआकारे
अकृत्रिम, निश्चळ, अने पंचास्तिकायनां समुदाय-
युक्त चौदराज प्रमाण लोकठे. ए चौदराजलोकना
मध्यमां एकराज लांबो पहोळो अने मेरुसमीपे स-
मजुतलापृथ्वीथी नवसें जोजन नीचो ने नवसेंजो-
जनजंचो तिर्गोलोकठे, ते तिर्गालोकमां पच्चीस-
कोनाकोनी उद्धारपद्वयोपमनां जेटलांसमयथाय ते-
टलां द्वीप अने समुद्रो ठे. अर्थात्असंख्याताद्वीपने
असंख्यातासमुद्रो ठे. ते सर्वनी अच्यंतरमां लाख-
जोजननो लांबो पहोळोअने थाळीनाआकारे गोळ

(३४)

आ प्रथम जंबुद्वीप ठे; तेनां फरतो चुमीनांआकारे
बे लाख जोजनना विस्तारे लवण समुद्र ठे अने ते
पढी धातकीखंरु, काळोदधि समुद्र, पुष्करवरद्वीपने
पुष्करवरसमुद्रविगेरे एक बीजाथी बमणां बमणां
विस्तारे चुमीनाआकारे अने प्रशस्तवस्तुनां नामे
असंख्याताद्वीपने असंख्यातासमुद्रो ठे. सर्वथी ठेद्धो
स्वयंचुरमण नामेसमुद्र ठे ते अर्धाराजलोक प्रमाण
विस्तारे ठे.

जंबुद्वीपमां बे चंद्र ने बे सूर्य, लवण समुद्रमां
चार चंद्र ने चारसूर्य, धातकीखंरुमां बारचंद्र ने
बार सूर्य, काळो दधि समुद्रमां बहेताळीस चंद्र ने
बहेताळीस सूर्य अने पुष्करार्धमां बहोंतेर चंद्र ने
बहोंतेर सूर्य ठे. ए बधां मळी एकसो वत्रीसचंद्र ने
एकसोवत्रीससूर्य तथा ग्रहादिक ज्योतिषीउनां वि-
मानो आ मनुष्य क्षेत्रमां ठे, ते सर्वे चर ठे. मनुष्य
क्षेत्रनी बहार असंख्याता द्वीप तथा समुद्रोमां
असंख्याता ज्योतिषीनां विमानो ठे, ते सर्वे स्थिर ठे.
दरेक चंद्रने अठयासी ग्रह अठयावीस नक्षत्र अने

(३५)

ठसठ हजार नवसें पंचोतेर कोरुकोमी तारानो परिवार ठे.

संज्ञूतळा पृथ्वीथी सातसें नेउं जोजने तारानां विमान ठे, आठसें जोजने सूर्यनुं विमान ठे, आठसें एंसी जोजने चंद्रमानुं विमान ठे, आठसेंचोरासी जोजने नक्षत्रनां विमानठे, आठसेंअठयासी जोजने बुधनुं विमान ठे, आठसेंएकाणुं जोजने शुक्रनुं विमान ठे, आठसेंचोराणुं जोजने बृहस्पतिनुं विमानठे, आठसेंसत्ताणुं जोजने मंगळनुं विमान ठे अने नवसें जोजने सर्वथी उपर शनिनुं विमान ठे. एम समज्ञूतळा पृथ्वीथी सातसें नेउं जोजन उपरांत एकसो दश जोजनमां ज्योतिष चक्र ठे, ते विमानो मेरु-पर्वतथी अगीयारसें एकवीस जोजन चारे तरफ डुर ठे अने अगीयारसें अगीयार जोजनअलोकथी मांहेलीकोरे ठे. एटले अलोकनी अबाधाए ज्योतिष चक्र ठे.

मनुष्यक्षेत्र मांहेनां चंद्रमानां विमान एकजो-जनना एकसठजाग करीए एवका ठप्पन्न जागनां

लांबा पहोळां ने अठयावीसजागनां उंचा ठे. सूर्यनां
 विमान एकसठीया अमताळीस जागनां लांबा प-
 होळां ने चोवीस जागनां उंचा ठे, ग्रहनां बे गाउनां
 लांबा पहोळां ने एक गाउनां उंचा ठे, नक्षत्रनां एक
 गाउनां लांबा पहोळां ने अर्ध गाउनां उंचा ठे, अने
 ताराउनां पांचशेधनुष्यथी एक हजारधनुष्य सुधीनां
 लांबा पहोळांने अढीसैथी पांचसैं धनुष्य सुधीनां
 उंचा ठे. मनुष्य क्षेत्रनी बहारनां ज्योतिषीनां विमा-
 नोनुं प्रमाण मनुष्य क्षेत्रना विमानोथी अर्धुं अर्धुं ठे
 एटले मनुष्य क्षेत्रमां रहेलां चंद्रनुं विमान एकस-
 ठीयां ठप्पन्न जागनुं ठे; तो मनुष्य क्षेत्रनी बहारना
 चंद्रना विमान एकसठीया अठयावीस जागनां ठे.
 एम पांचेज्योतिषीउनां विमानोनी लांबाइ, पहोळाइ
 अने उंचाइनुं प्रमाण अर्धुं अर्धुं ठे. चंद्र तथा सूर्यनां
 विमानवाहक देवो सोळ सोळ हजार ठे, ग्रहनां
 विमानवाहक देवो आठहजार ठे, नक्षत्रनां विमान
 वाहक देवो चारहजार अने ताराना विमानवाहक
 देवो बब्बे हजार ठे. चंद्र, सूर्य, ग्रह, नक्षत्र अने

तारानी चालवानी गति अनुक्रमे एक बीजाथी शीघ्र शीघ्रतर ठे, ज्योतिषीउनां विमाननुं मांहोमांहे अंतर, व्याघाते उत्कृष्ट बारहजार बसें बहेताळीस जोजननुं अने जघन्य बसेंनेठासठ जोजननुं ठे, निर्व्याघाते (व्याघात न होय त्यारे) उत्कृष्ट बे गाउननुं अने जघन्यथी पांचसें धनुष्य एक ताराथी बीजा तारानी वच्चे अंतर ठे. सूर्य उंचो सो जोजन तपे ठे नीचो अढारसें जोजन तपे ठे ने तिचर्भोसुरुताळीस हजार बसेंत्रेसठ जोजन अने साठीया एकवीस जाग तपे ठे. एटले उपर कद्या प्रमाणे सूर्यनुं ताप क्षेत्र ठे.

लवण समुद्रे ज्योतिषीना विमानो ठे ते उदक स्फाटिक रत्ननां अने बीजा सर्व ज्योतिषीना विमानो स्फाटिक रत्ननां ठे, ते सर्व विमानो अर्ध कवीठा (कोठफळ) कारे, मनोहर जीनजुवने सहीत, देदीप्यमान प्रकाशवाळा अने अति सुंदर ज्योतिषीउनां विमानोठे तेमां असंख्याता ज्योतिषी देवो ठे.

वैमानिक देवोनां विमानोः—ज्योतिषीनां विमानोथी असंख्यात कोमाकोमी जोजने अथवा आ-

ठमा राजलोकनां ठेके, घनोदधिना आधारे, पहेलो सौधर्मदेवलोक दक्षिण दिशाए अने बीजो इशान-देवलोक उत्तर दिशाए ठे ते बन्ने देवलोकनां जेगा मळी वळीयाकारे तेर प्रतर ठे. तेरे प्रतरनी वच्चे अर्धोअर्ध बेखंरुकरिए; एक दक्षिण दिशिखंरु अने बीजो उत्तर दिशिखंरु, दक्षिण दिशि खंरुनो अधिपति सौधमैंद्र अने उत्तरदिशिखंरुनो अधिपति इशानेंद्र ठे. सौधमैंद्रना बत्रीसलाख विमान ठे, तेमां चारसें चोराणुं त्रिखूणां, चारसें ठयासी चोखूणा, सातशेंसत्तावीस वाटलां अने एकत्रीस लाख अछाणुं हजारबसें त्राणुं विविध आकारनापुष्पावकीर्ण विमानो ठे, तथा इशानेंद्रना अठ्यावीसलाख विमान ठे, तेमां चारसें चोराणुं त्रिखूणां, चारसेंठयासीचोखूणां. बसें-अरुत्रीस वाटलां अने सत्तावीस लाख अछाणुं हजार सातसें ब्यासी विविध आकारनां पुष्पावकीर्ण विमानो ठे; ते बन्ने देवलोकना सर्व विमानना ज्ञोय तळीयानो पृथ्वीपींरु बे हजार सातसें जोजननो जाओ ठे ने ते विमानो पांचशें जोजननां उंचा ठे, केटला एक सं-

(३९)

ख्याता जोजननांने केटलाएक असंख्याता जोजन
नां लांबा पहोळां ठे अने काळा, नीला, राता, पी-
ळाने धोळा एम पंचवर्णनां ठे, ते विमानोनी उपर
असंख्यात जोजने अथवा नवमा राजलोकनां ठेमे,
घनवातना आधारे त्रीजो सनत्कुमार देवलोक दक्षिण
दिशाए अने चोथो माहेंद्र देवलोक उत्तर दिशाए
ठे. ते बन्ने देवलोकनां जेगा मळी वळीयाकारे बार
प्रतर ठे तेमां पण पूर्वोक्त रीते दक्षिण दिशिखंरुनो
अधिपति सनत्कुमारेंद्र अने उत्तर दिशिखंरुनो अ-
धिपति माहेंद्र ठे. सनत्कुमारेंद्रना बारलाख विमान
ठे तेमां त्रणसें ठप्पन्न त्रिखूणां, त्रणसेंअरुताळीस
चोखूणां, पांचसें बावीश वाटलां अने अगियारलाख
अठाणुंहजार सातसेंचुम्मोतेर विविध आकारनां पु-
ष्पावकीर्ण विमान ठे तथा माहेंद्रना आठलाख वि-
मान ठे, तेमां त्रणसेंठप्पन्न त्रिखूणां, त्रणसो अरुता-
ळीस चोखूणां एकसो सीत्तेर वाटलां अने सातलाख
नवाणुं हजार एकसो ठवीस विविध आकारनां पु-
ष्पावकीर्ण विमान ठे. ते बन्ने देवलोकना विमानना

ત્રોંચતઢીયાનો પૃથ્વીપીંરુ બે હજારઠસેંજોજન જાનો
 ઢે, તે વિમાનો ઢશેં જોજન ઁંચા, કેટલાઁકસંખ્યાતા
 જોજનનાં ને કેટલાઁક અસંખ્યાતા જોજનનાં લાંબા
 પહોઢાં અને કાઢા બર્ણ સિવાય ચાર વર્ણનાં ઢે.
 ત્રીજા, ચોથા દેવલોક ઁપર અસંખ્યાતા જોજને અ-
 થવા દશમા રાજલોકમાં ઘનવાતના આધારે પાંચમો
 બ્રહ્મ દેવલોક ઢે. તે દેવલોકમાં ઢ પ્રતર ને ચારલાખ
 વિમાનો ઢે તેમાં બશેં ચોરાસી ત્રિઁવૂણાં, બશેંઠોંતેર
 ચોઁવૂણાં, બશેં ચુમ્મોતેર વાટલાં અને ત્રણલાખ નવાણું
 હજાર ઁકસો ઠાસઠ વિવિધ આકારનાં પુષ્પાવકીર્ણ
 વિમાન ઢે. તે વિમાનનાં ત્રોંચતઢીયાનો પૃથ્વીપીંરુ
 બે જહાર પાંચસેં જોજન જાનોઢે, તે વિમાનો સાતસેં
 જોજનના ઁંચા, કેટલાઁક સંખ્યાતા અને કેટલાઁક
 અસંખ્યાતા જોજનનાં લાંબા પહોલા અને કાલાને
 નીલાવર્ણ સિવાય ત્રણવર્ણનાં ઢે. પાંચમા દેવલોકનાં
 ઁપર અસંખ્યાતા જોજને અથવા દશમા રાજલોકનાં
 ઢેને ઘનોદધિને ઘનવાતના આધારે ઢઠોલાંતક દેવ-
 લોક ઢે. તે દેવલોકમાં પાંચ પ્રતરને પચાશહજાર

(४१)

विमानो ढे तेमां बशें त्रिखूणां, एकसो बाणुं चोखूणा,
एकसो त्राणुं वाटला अने उंगणपचाशहजार चारशें
पन्नर विविध आकारनां पुष्पावकीर्ण विमान ढे. ते
विमाननां ज्ञॉयतळीयानो पृथ्वीपींरु बे हजार पांचसे
जोजन जाको ढे, ते विमानो सातसें जोजननां उंचा,
केटलाएक संख्याता अने केटलाएक असंख्याता जो-
जननां लांबा पहोलां अने कालाने नीला वर्ण सिवाय
त्रणवर्णनांढे. ठठा देवलोकनां उपर असंख्याता जो-
जने अथवा अगियारमां राजलोकमां घनोदधि अने
घनवातनां आधारे सातमो शुक्र देवलोकढे ते देव-
लोकमां चार प्रतरने चालोशहजार विमानो ढे, तेमां
एकसो बत्रीस त्रिखूणां, एकसोबत्रीस चोखूणां, एकसो
अठ्ठावीस वाटलां अने उंगणचाळीश हजार ठसेंनेचार
विविध आकारनां पुष्पावकीर्ण विमानढे ते विमाननां
ज्ञॉयतळीयानो पृथ्वीपींरु बेहजार चारशें जोजन
जाको ढे, ते विमानो आठसें जोजननां उंचा केटलाएक
संख्याता अने केटलाएक असंख्याता जोजननां लांबा
पहोलां अने काळा, नीलाने राता वर्ण सिवाय बे

(४२)

वर्णना ठे, सातमादेवलोकनांउपर असंख्याताजोजने
अथवा अगियारमां राजलोकनां ठेमे घनोदधि अने
घनवातना आधारे आठमो सहस्रार देवलोक ठे. ते
देवलोकमां चार प्रतरने बहजार विमानोठे, तेमां
एकसोसोळ त्रिखूणां, एकसोआठ चोखूणां, एकसो-
आठ वाटलां अने पांचहजार ठसेंअरुसठ विविध
आकारनां पुष्पावकीर्ण विमानठे. ते विमाननां त्रोंय-
तळीयानो पृथ्वीपीरु बेहजार चारसेंजोजन जाणोठे,
ते विमानो आठसेंजोजननां उंचा केटलाएक संख्याता
अने केटलाएक असंख्याता जोजननां लांबा पहोलां
अने काळा, नीलाने रातावर्ण सिवाय बे वर्णनां ठे.
आठमा देवलोकनां उपर असंख्याता जोजने अथवा
बारमा राजलोकमां आकाशनां आधारे नवमो आ-
णत अने दशमो प्राणत ए बे देवलोक जोमाजोरुठे
अने ते बन्ने देवलोकनोएकइंद्र ठे. ते बन्ने देव-
लोकमां थइने चार प्रतरने चारसें विमानोठे. तेमां
बाणुं त्रिखूणां, अठयासी चोखुणां, अठयासी वाटलां
अने एकसोबत्रीसविविधआकारनां पुष्पावकीर्ण-

(४३)

विमानठे. ते विमाननां त्र्योत्तलीयानो पृथ्वीपीरु बे हजार त्रणसें जोजन जाओठे; ते विमानो नवसें जो-
जन उंचा, केटलाएक संख्याता अने केटलाएक अ-
संख्याता जोजननां लांबा पहोलां अने एक धोला
वर्णनांज ठे. नवमा अने दशमा देवलोकनां उपर
असंख्याता जोजने अथवा बारमा राजलोकनां ठेके
आकाशनां आधारे अगियारमो आरण अने बारमो
अच्युत देवलोक जोराजोरु ठे ते बन्ने देवलोकनो
एक इंद्र ठे. ते बन्ने देवलोकमां अश्ने चार प्रतरने
त्रणसें विमानो ठे, तेमां बहोंतेर त्रिखूणां, अरुसठ
चोखूणां, चोसठ वाटलां अने ठन्नु विविध आकार
नां पुष्पावकीर्ण विमान ठे. ते विमानना त्र्योत्तली-
यानो पृथ्वीपीरु बे हजारत्रणसें जोजन जाओ ठे, ते
विमानो नवसें जोनजनां उंचा, केटलाएक संख्याता
अने केटलाएक असंख्याता जोजननां लांबा पहोलां
अने एक धोला वर्णनांज ठे. अगियारमा अने बा-
रमा देवलोकनां उपर असंख्यात जोजने अथवा ते-
रमा राजलोकमां आकाशनां आधारे नवप्रैवेयक ठे

ते दरेकनो अकेको प्रतर होवथो नव ग्रैवेयकना नव प्रतरो ठे. ते नव प्रतरोमां प्रथम नीदेनी त्रीके त्रण प्रतरे एकसो अगियार विमान ठे, तेमां चालीश त्रिखुणां, बत्रीस चोखुणां अने पांत्रीस वाटलां विमान ठे. ए हेठलो त्रीकमां पुष्पावकीर्ण विमान नथी. तेना उपर असंख्यात जोजने बीजी मध्यनी त्रीके एकसो ने सात विमान ठे तेमां अठावीस त्रिखुणां, चोवीस चोखुणां, तेवीस वाटला अने बत्रीस पुष्पावकीर्ण विमान ठे तेना उपर असंख्यात जोजने अथवा तेरमाराजलोकने ठेके उपरनुं त्रीजुं त्रीकठे. तेनां एकसो विमान ठे तेमां सोळ त्रिखुणां, बार चोखुणां, अगियार वाटलां अने एकसठ पुष्पावकीर्ण विमान ठे, एम नव ग्रैवेयकनां सर्वे मळी त्रणसें अठार विमान ठे. तेनां न्नोंयतळीयानो पृथ्वीपीरु बे हजार बसें जोजन जाओठे ते विमानो एक हजार जोजननां उंचा, केटला एक संख्याता अने केटला एक असंख्याता जोजननां लांबा पहोळा अने एक धोळा वर्णनांजठे. नव ग्रैवेयकनी उपर असंख्यात जोजने अथवा चौदमा

राजलोकनां ठेके आकाशनां आधारे पांचअनुत्तरविमान ठे तेनोएक प्रतरने पांच विमान ठे. तेमां वचळुं सर्वार्थसिद्ध विमान लाख जोजननुं लांबु पहोळुं अने वाटळुं ठे ते सर्वार्थ सिद्ध विमाननी चारे दिशाए अनुक्रमे विजय, विजयंत, जयंतने अपराजीत एम चार विमान ठे. ते त्रिखुणां ठे. ते विमाननां त्रोंय-तळीयानो पृथ्वीपीरुबे हजारने एकसो जोजन जाको ठे. ते विमानो एक हजार ने एकसो जोजन उंचा, असंख्यात जोजननां लांबा पहोळां अने एक धोळा वर्णनांज ठे. ते पांच अनुत्तर विमाननी उपर बार जोजने, पीस्तालीस लाख जोजननी लांबो पहोळी, ठत्राकारे, मध्यजागे आठ जोजननी जाकी, ठेके माखीनी पांख जेवी पातळी, एककोरु बहेतालीस लाख त्रीसहजार बसें उगणपचास जोजन जाऊरी परिधि अने पाणीनाकणीया, मचकुंदनुंफूल, रुपानोपाटो ने मोतीना हारथी पण अधिकउजळी एवी सिद्धशिलाठे. ते सिद्धशिलानी उपर एक जोजनने ठेके लोकनो अंत ठे तीहां एक गाउनो ठठोजाग एटले त्रणसें ते त्रीस धनु-

ष्यनी उपर बत्रीस आंगळमां सर्व सिध्ना अनंताजीवो रक्षां ठे.

वार देवलोक, नवगैवेयक अने पांच अनुत्तर विमानना सर्वेमळीने चोरासीलाख सत्ताणुं हजारने त्रेवीस विमानो ठे. ते विमानो अत्यंत सुगंधीमय, माखणना जेवो मृदुस्पर्श, नित्यउद्योतवंत, मनोहर, अने जीनचुवनोए सहीत ठे, तथा शब्द, रूप, गंध, रस, स्पर्श, ऋद्धि, गति, लावण्य, कान्ति, स्थिति, ए दश-वाना मनोइ ठे जेमां एवा अति सुंदर विमानो ने विषे असंख्यात देवो रहे छे.

पृथ्वीकायादि एकेंद्रियनां-पांच दंरुकवे इंद्रि-यादि विगलेंद्रियनां त्रण दंरुक तिर्यंच षचेंद्रियनो एक दंरुक अने मनुष्यनो एक दंरुक एम दश दंरुके चुवनो अनिश्रल अनित्य अने अनियमीत ठे.

चुवनपति निकायमां सातक्रोरुने बहोंतेर लाख जीनचुवन ठे, वैमानिकमां चोरासीलाख सत्ताणुं ह-जारने त्रेवीस जीन चुवन ठे अने तिर्हालोकमां त्रण हजार बसें उगणसाठ जीनचुवन ठे. एम सर्वे मळी

आठक़ोरु सत्तावनलाख बसें ने ब्यासी तथा व्यंतर
निकाय अने ज्योतिषीमां असंख्याता जीनचुवनोठे.
ते सर्वेशास्वता ठे.

चुवनपति निकायनां दरेक जीनचुवनमां एकसो
एंसी एंसी जीनप्रतिमाजी ठे. नवग्रैवेयकना त्रणसें
अठार अने पांच अनुत्तरनां पांच मळीने त्रणसें त्रे-
वीस जीनचुवनोमां एकसोवीस वीस जीनप्रतिमाजी
अने बीजा सर्व वैमानिकनां जीनचुवनोमां एकसो
एंसी एंसी जीनप्रतिमाजी ठे. तिर्था लोकनां साठ
जीनचुवनोमां एकसो चोवीस चोवीस अने बाकीना
त्रण हजार एकसो नवाणुं जीनचुवनमां एकसोवीस
वीस प्रतिमाजी ठे. एम गणतां सर्वमळी पंदरअबज
बेतालीस करोड अठावन लाख उत्रीस हजारने एंसी
जीनप्रतिमाजी ठे; तथा व्यंतर निकायमां अने ज्यो-
तिषीमां असंख्यात जीनप्रतिमाजी ठे. सर्व जीनप्रति-
माजी ऋषज्ञ, चंद्रानन, वारिखेण ने वर्द्धमान ए चार
नामनी अने सदा शास्वती ठे. ॥ इति चुवनघार ॥

अथ त्रीजुं शरीरधार.

शरीर—“ शीर्यते तन्नशरीरं ” प्रतिक्षणेषु पुद्गलना उपचयअपचयेकरीने वधे, घटे ते शरीर कर्हीए; ए शरीर पांच ठे. १ औदारिक, २ वैक्रिय, ३ आहारक, ४ तैजस, ५ कर्मण.

औदारिक—उदार—प्रधान तिर्थंकरगणधरादिक पदवीनीअपेक्षाएसर्वशरीरोमां उत्तम, स्थूल पुद्गलोनुं बनेलुं, उत्पन्नथयापठीतरतवधे, घटे, परिणमे अने ठे-दन जेदन ग्रहणादिथइशकेएवुं; औदारिकनाम कर्मनांउदयेऔदारिकशरीरयोग्य पुद्गलग्रहणकरीजीव पोताना प्रदेशसाथेमेळवी शरीरपणेनिपजावे ते औदारिकशरीरकहेवाय ठे.

वैक्रिय—विविध प्रकारनी विक्रिया करे जेमके नानानुंमोटुं—मोटानुंनानुं, सुरूपनुंकुरूप—कुरूपनुंसुरूप, दृश्यनुंअदृश्य—अदृश्यनुंदृश्य, एकनुं अनेक—अनेकनुं एक, अप्रतिघातीनुं प्रतिघाती—प्रतिघातीनुं अप्रतिघाती, जूचरनुंखेचर—खेचरनुं जूचर, इत्यादि घणा प्रकारनुं थइशकेएवुं वैक्रिय नामकर्मनांउदयथीवैक्रिय

(४९)

शरीर योग्य पुद्गल ग्रहण करी जीव पोताना प्रदेशनी साथे मेळवी शरीर पणे निपजावे ते वैक्रियशरीर कहेवाय छे. ते वैक्रिय शरीरनां वे जेद छे. १ जव प्रत्ययिक, २ लब्धि प्रत्ययिक.

आहारक-अदृपकाळने माटे जे ग्रहण कराय ते आहारक शरीर, चौदपूर्वधर लब्धिवंत साधु संदेह टाळवानिमित्ते अथवा तिर्थंकरनीरीद्धि जोवाने अर्थे स्फाटिकनां जेवुं अति उज्वळ, मुढा हाथ प्रमाण, अंतरमूहुर्तनीस्थितिवाळुं; आहारकनामकर्मोदये आहारकशरीरयोग्य शुद्ध विशुद्ध पुद्गल ग्रहण करी जीवप्रदेशसाथे मेळवी शरीरपणे निपजावे ते आहारक शरीर कहेवाय छे.

तैजस-तेजनो विकार, तेजोमय, तेजपूर्णएवुं; करेला ज्ञोजनने पचावनार अने तेजोक्षेत्र्या तथा श्रापके अनुग्रहनां प्रयोजनवाळुं, तैजस नामकर्मनां उदयथी तैजस शरीर योग्य पुद्गल ग्रहण करी जीव पोताना प्रदेशनी साथे मेळवी शरीरपणे निपजावे ते तैजस शरीर कहेवाय छे.

कार्मण-कर्मनोविकार, कर्ममय, कर्मस्वरूप, सर्व शरीरोनुं बीज एवुं, खीरनीरनीपेठे जीव प्रदेशनीसाथे जे कर्मदळमळीरह्यांठे ते कार्मण शरीर कहेवाय ठे.

औदारिकनी अपेक्षाए वैक्रियनां प्रदेश असंख्यातगुणा, वैक्रियनी अपेक्षाए आहारकनां प्रदेश असंख्यातगुणा, आहारकनी अपेक्षाए तैजसनां प्रदेश अनंतगुणा अने तैजसनी अपेक्षाए कार्मण शरीरनांप्रदेश अनंतगुणा ठे, औदारिकथी वैक्रियनी अवगाहनां सूक्ष्म, वैक्रियथी आहारकनी अवगाहनां सूक्ष्म अने आहारकथी तैजसने तैजसथी पण कार्मणनी अवगाहनां सूक्ष्म ठे. तैजस अने कार्मण शरीर अप्रतिघाति एटले कोइथी रोकय नहि अथवा कोइनेरोकेनहि एवा, जीवने अनादिसंबंधवाळा ठे.

नारकीनो एक दंरुक, जुवनपतिना दशदंरुक, ज्योतिषीनो एक दंरुक, व्यंतरनो एक दंरुक अने वैमानिकनो एक दंरुक, ए चौद दंरुके वैक्रिय, तैजस

(५१)

अने कार्मण, एम त्रण शरीर होय ठे. वे इंद्रिय, ते इंद्रिय, चौरिंद्रिय, पृथ्वीकाय, अपकाय, तेजकाय अने वनस्पतिकाय, ए सात दंरुके, तथा समुर्धिम तिर्यंच पंचेंद्रिय अने समुर्धिम मनुष्यने औदारिक तैजस ने कार्मण एम त्रण शरीर होय ठे, वायुकाय अने गर्जज तिर्यंच पंचेंद्रियना दंरुके औदारिक, वैक्रिय, तैजस अने कार्मण, एम चार शरीर होय अने गर्जज मनुष्यना दंरुके पांचे शरीर होय ठे.

॥ इति शरीरद्वार ॥

अथ अवगाहना द्वार.

अवगाहना—शरीरनुं प्रमाण—जघन्य तथा उत्कृष्ट चोवीश दंरुके कहे ठे.

प्रथम नारकीना दंरुके सामान्यपणे अवगाहना जघन्य अंगुलनां असंख्यातमां ज्ञाग जेटली अने उत्कृष्ट पांचशें धनुष्यनी ठे, जुदी जुदी नारकीनी अ-पेक्षाए पहेली नारकीनी पोणाआठ धनुष्य ठ अंगुल, बीजी नारकीनी साम्नापन्नर धनुष्य बार अंगुल त्रीजी नारकीनी सवाएकत्रिस धनुष्य, चौथी नारकीनी

(५१)

सानीबासठ धनुष्य, पांचमी नारकीनी सवासो धनुष्य, ठी नारकीनी अढीसें धनुष्य अने सातमी नारकीनी पांचसें धनुष्यनी वधारेमां वधारे अवगाहनां ठे.

प्रथम नारकीमां पहेलां प्रतरे नारकीना जीवोनुं उत्कृष्ट देहमान त्रण हाथनुंकहुं ठे, अने बीजा प्रतरे पांच हाथ सामाआठ अंगुळनुं, त्रीजा प्रतरे सातहाथ सत्तर अंगुळनुं देहमान ठे; एम दरेक प्रतरे प्रतरे बे हाथ सामाआठआठ अंगुळ वधारतां ठेव्हा तेरमा प्रतरमां नारकीना जीवोनुं उत्कृष्ट देहमान पोणाआठ धनुष्य ने ठ अंगुळनुं जाणवुं. बीजी नारकीमां पहेले प्रतरे नारकीना जीवोनुं उत्कृष्ट देहमान पोणाआठ धनुष्य ने ठ अंगुळनुं कहुं ठे, अने बीजा प्रतरे सामाआठ धनुष्य ने नव अंगुळनुं, त्रीजा प्रतरे सवानव धनुष्यने बार अंगुळनुं, एम दरेक प्रतरे त्रण हाथने त्रण अंगुळ वधारता ठेलां अगियारमां प्रतरमां नारकीना जीवोनुं उत्कृष्ट देहमान साडापन्नर धनुष्यने बार अंगुळनुं जाणवुं. त्रीजी नारकीमां

(५३)

पहेला प्रतरे सामापन्नर धनुष्यने बार अंगुलनुं, बीजा प्रतरे सामासत्तर धनुष्य सामासात अंगुलनुं एम दरेक प्रतरे सातहाथने सामीउंगणीस अंगुलनी वृद्धि करता करता ठेला नवमां प्रतरे सवाएकत्रीस धनुष्यनुं उत्कृष्ट देहमान जाणवुं. चौथी नारकीमां पहेले प्रतरे सवाएकत्रीस धनुष्यनुं देहमान कहुं ठे अने बीजा प्रतरादि दरेक प्रतरे पांच धनुष्यने वीस अंगुलनी वृद्धि करता करता ठेला सातमा प्रतरे सामी वासठ धनुष्यनुं उत्कृष्ट देहमान जाणवुं. पांचमी नारकीमां पहेले प्रतरे सामीवासठ धनुष्यनुं अने बीजा प्रतरादि दरेक प्रतरे पन्नरधनुष्यने अढीहाथनी वृद्धि करता करता ठेला पांचमा प्रतरे एकसो पच्चीस धनुष्यनुं उत्कृष्ट देहमान जाणवुं. षठी नारकीमां पहेले प्रतरे एकसोपच्चीस धनुष्यनुं अने बीजा प्रतरादि दरेक प्रतरे सामीवासठ धनुष्यनी वृद्धि करता करता ठेला त्रीजा प्रतरमां नारकीना जीवोनुं उत्कृष्ट देहमान बसेंपच्चास धनुष्यनुं जाणवुं. सातमी नारकीमां एक प्रतर ठे तेमांना नारकीना जीवोनुं उत्कृष्ट

देहमान पांचसें धनुष्यनुं जाणवुं; ए प्रमाणे साते नारकीमां दरेक प्रतरोना नारकीनुं जव प्रत्ययिक शरीर मान कहुं; अने ते नारकीना जीवो उत्तरवैक्रिय शरीर करे तो जघन्यथी अंगुलना संख्यातमां जाग जेटबुं अने उत्कृष्टथी पोताना जव प्रत्ययिक शरीरथी बर्मणुं करी शके ठे.

जुवनपतिना दशदंरुक, व्यंतरनो एक दंरुक अने ज्योतिषीनो एक दंरुक एम बार दंरुके देव-देवीनुं जव प्रत्ययिक शरीर एटले स्वाप्ताविक शरीर जघन्य अंगुलना असंख्यातमां जाग जेटबुंने उत्कृष्ट सात हाथनुं होय ठे. अने ते देवो उत्तरवैक्रिय शरीर करे तो जघन्य अंगुलना संख्यातमां जाग जेटबुंने उत्कृष्ट लाखजोजनपर्यंत करी शके ठे, जघन्य शरीर उत्पत्ती समयेज होय ठे.

पृथ्वीकाय, अपकाय, तेजकाय वाजकाय अने साधारण वनस्पतिकायना जीवोनुं शरीर जघन्य अने उत्कृष्टथी अंगुलना असंख्यातमा जाग जेटबुं होय ठे. प्रत्येक वनस्पतिकायनुं शरीर जघन्यथी अंगुलना असंख्या-

तमा ज्ञाग जेटबुने उत्कृष्टथी हजार जोजनथी जा-
जेरुं जाणवुं.

सूक्ष्म ने साधारण नाम कर्मना उदए करीने
अनंता जीवोए ग्रहण करेबुं एक शरीर तेसूक्ष्म नि-
गोद (सूक्ष्म साधारण वनस्पतिकाय)नुं शरीर कहे-
वाय ए शरीर, सर्वजीवोना शरीरथी अतिसूक्ष्म अं-
गुलना असंख्यातमा ज्ञाग जेटबुं ठे. सूक्ष्म निगो-
दिआना शरीरथी असंख्यात गणुं मोटु सूक्ष्म वाउ-
कायनु शरीर जाणवुं. एटले असंख्याता सूक्ष्मनि-
गोदना शरीरे एक सूक्ष्म वाउकायनुं शरीर होय ठे.
सूक्ष्म वायुकायना शरीरथी असंख्यात गणुं मोटु
सूक्ष्म तेजकायनुं, तेथी असंख्यातगणुं मोटुं सूक्ष्म
अपकायनुं अने तेथी असंख्यातगणुं मोटु सूक्ष्म पृ-
थ्वीकायनुं शरीर कहुं ठे. हवे सूक्ष्म पृथ्वीकायना
एक शरीरथी असंख्यात गणुं मोटु एक बादर वाउ-
कायनुं, तेथी असंख्यातगणुं मोटु एक बादर अग्नी-
कायनुं, तेथी असंख्यातगणुं मोटु एक बादर अप-
कायनुं तेथी असंख्यातगणुं मोटु एक बादर पृथ्वी-

(५६)

कायनुं अने तेथी पण असंख्यातगणुं मोटु एक बादर निगोद (साधारण वनस्पति काय)नुं शरीर कहुं ठे. ए प्रमाणे पांच सूक्ष्मने पांच बादर ए दशेना शरीर मांहोमांहे एक बीजाथी अनुक्रमे असंख्यात गुणा मोटा मोटा कह्या ठे, परंतु दशेना शरीरोमांहेनुं मोटा मां मोटु शरीर पण अंगुलना असंख्यातमां जाग जेटबुंज जाणवुं कारण के अंगुलना असंख्यातमां जागना पण असंख्यात जेद कह्या ठे.

पृथ्वीकायादिक पांचे सूक्ष्म एकेंद्रिय जीवोना शरीर एवां सूक्ष्मठेके, एक शरीरतो देखायज नहि पण असंख्याता के अनंता सूक्ष्म जीवोना शरीरोनो पीरु एकठो होय तो पण ते देखाता नथी अने प्रत्येक वनस्पति काय सिवाय पृथ्वीकायादि पांचे बादर एकेंद्रिय जीवोना शरीर पण एवा जीणा ठे के ते असंख्याता जीवोना शरीरनां पीरु एकठां होयतो ज देखाय ठे तेने माटे शास्त्रज्ञो कहेठे के एक पत्थर के मीठाना ककमाने कोइ अतिबळवान पुरुष घणी वखत वाटी वाटीने जीणो चुको करे तोपण तेमां

रहेलां केटलाएक जीवशरीरोने कीब्रामणा थाय अने केटलाएक जीवशरीरने कीब्रामणा पण न थाय, केटलाएक मरे ने केटलाएक मरे पण नहि अने केटलाएकने तो मालम पण पणे नहि. जेमके-बार जोजननी खांबीने नव जोजननी पडोळी नगरीने विषे घणा लोको वसे ठे, तेमां कोशना घेर चोर धारुपामे, खुंटे के मारे, तेनी खबर नगरीना लोकमां कोशने पणे ने कोशने न पणे, तेम अर्ही पण जाणी लेवुं.

शंख विगेरे बेइंद्रिय जीवोनुं उत्कृष्ट शरीर प्रमाण बारजोजननुं, कानखजुरा विगेरे तेइंद्रिय जीवोनुं उत्कृष्ट शरीर प्रमाण त्रणगाउनुं अने त्रमहा विगेरे चौरिंद्रिय जीवोनुं उत्कृष्ट शरीर प्रमाण चार गाउनुं कहुं ठे. बेइंद्रिय, तेइंद्रिय अने चौरिंद्रिय जीवोनुं जघन्य शरीरप्रमाण अंगुलना असंख्यातमा त्राग जेटवुं जाणवुं.

गर्जजजलचर तथा उरपरिसर्पनी उत्कृष्ट अवगाहना एकहजारजोजननी, गर्जज जुजपरिसर्पनी पृश्क्व (बेथी नव) गाउनी, गर्जज चोपगा (गाय

विगेरे) नी ठ गाउनी अने गर्जज खेचरजीवोनी पृथक्त्व धनुष्यनी उत्कृष्ट अवगाहना कही ठे. समुर्द्धिम जलचरनी उत्कृष्ट अवगाहना हजार जोजननी, समुर्द्धिम उरपरिसर्पनी पृथक्त्व जोजननी, समुर्द्धिम चोपगानी पृथक्त्व गाउनी अने समुर्द्धिम जुजपरिसर्प तथा समुर्द्धिम खेचरजीवोनी पृथक्त्व धनुष्यनी उत्कृष्ट अवगाहना कही ठे. तिर्यंच पचेंद्रिय कोइ जीव लब्धियोगे वैक्रिय शरीर करे तो जघन्य अंगुलनो संख्यातमो जाग अने उत्कृष्ट नवसंजोजन सुधी करी शके ठे.

समुर्द्धिम मनुष्योनुं उत्कृष्ट अने जघन्य देहमान अंगुलना असंख्यातमां जागनुं कहुं ठे. गर्जज मनुष्यनुं जघन्य देहमान अंगुलना असंख्यातमा जाग जेटबुने उत्कृष्ट त्रण गाउनुं कहुं ठे. क्षेत्रनी अपेक्षाए पांच देवकुरुने पांच उत्तर कुरुक्षेत्रना मनुष्यनुं उत्कृष्ट देहमान त्रण गाउनुं, पांच हरिवर्षने पांच रम्यकक्षेत्रना मनुष्यनुं उत्कृष्ट देहमान बे गाउनुं, पांच हेमवंतने पांच औरण्यवृतक्षेत्रना मनुष्योनुं उत्कृष्ट

(५९)

देहमान एक गाउनुं, षप्पन्न अंतरद्दीपना मनुष्यानुं
उत्कृष्ट देहमान आठसें धनुष्यनुं अने पांच महा-
विदेना क्षेत्रना मनुष्यानुं उत्कृष्ट देहमान पांचसें धनु-
ष्यनुं कह्युं ठे. पांच ज़रतने पांच औरव्रतक्षेत्रमां पहेले
आरे, धुरे (आरो बेसतां) त्रण गाउनुं ने ठेमे (आरो
उतरतां) बे गाउनुं, बीजेआरे धुरे बे गाउनुं, ने ठेमे
एक गाउनुं, त्रीजे आरे, धुरे एकगाउनुं, ने ठेमे पांचसें
धनुष्यनुं, चौथेआरे, धुरे पांचसें धनुष्यनुं, ने ठेमे
सात हाथनुं, पांचमे आरे, धुरे सात हाथनुं, ने ठेमे
एक हाथनुं. अने ठे आरे, धुरे एक हाथनुं, ने ठेमे
एक हाथ माठेरुं, देहमान आ अवसर्पिणी काळमां
कह्युं ठे. कोइ मनुष्य लब्धियोगे उत्तर वैक्रिय शरीर
करेतो जघन्यश्रंगुलनासंख्यातमाज्ञागजेटहुं ने उत्कृष्ट
तो लाख जोजनथी जाजेरुं पण करी शके.

वैमानिकनां दंरुके जघन्य शरीर श्रंगुलना अ-
संख्यातमां ज्ञागनुं उत्पत्ती काळे होय ठे, अने उत्कृष्ट
देहमान पहेला सौधर्म ने बीजा इशान देवल्लोके देव
(देवी) नुं सात हाथनुं, त्रीजाने चौथा देवल्लोके

देवोनुं ठ हाथनुं, पांचमाने ठठा देवलोके पाच हाथनुं, सातमाने आठमा देवलोके चार हाथनुं, नवमा, दशमा, अगियारमाने बारमा देवलोके त्रण हाथनुं, नवग्रैवेयके बे हाथनुं अने अनुत्तर विमाने एक हाथनुं उत्कृष्ट देहमान कहुं ठे.

असुर कुमार निकायना देवोना शरीर स्याम, वायु कुमारना नीला, सुवर्ण कुमार, दिसिकुमार, ने स्तनितकुमारना सुवर्ण जेवा पीळां, अग्निकुमार, विद्युत्कुमार, ने छीपकुमारना राता, अने नागकुमार तथा उदधिकुमारना गौर वर्णवाळां शरीर कह्यां ठे. पिशाच, चूत, यक्ष, महोरग अने गंधर्व निकायना देवोना शरीरस्याम, किन्नरना नीला, अने राक्षस तथा किंपुरुषना गौर (धोला) वर्णवाळां शरीर कह्यां ठे. ज्योतिष देवो मांहे ताराजना शरीर पंचवर्णा अने बीजा सर्वेना तपावेला सुवर्ण सरखा वर्णवाळां शरीर कह्यां ठे. सौधर्म अने इशान देवलोकना देवना शरीर राता सुवर्ण सरखा कान्तिवाळा, सनतकुमार, माहेन्द्र, अने ब्रह्मदेवलोकना देवोना शरीर कमळनी केसराना स-

रखा कान्तिवाळा अने लांतकयादि उपरना सर्व दे-
वलोकना देवोनो वर्ण एक बीजाथी उत्तरोत्तर उज्व-
ल, उज्वलतर अने उज्वलतम कह्यो ठे.

सिद्धना जीवोनी क्षेत्रावगाहना जघन्य एक
हाथ ने आठ अंगुलनी, मध्यम चार हाथने सोळ
अंगुलनी अने उत्कृष्टी त्रणसें तेत्रोस धनुष्यने बत्रीस
अंगुलनी जाणवी.

आ अवसर्पिणो काळमां त्रीजा, चोथा आरामा
चोवीस तिर्थकर थया तेमनुं देहमान-रुषज्ञदेवनु ५००
धनुष्यनुं, अजीतनाथनुं ४५० धनुष्यनुं, संज्ञवनाथनुं
४०० धनुष्यनुं, अज्ञिनंदननुं ३५० धनुष्यनुं, सुमतिना
थनुं ३०० धनुष्यनुं, पद्मप्रभुनुं २५० धनुष्यनुं, सुपार्श्व-
नाथनुं २०० धनुष्यनुं, चंद्रप्रभुनुं १५० धनुष्यनुं, सु-
विधिनाथनुं १०० धनुष्यनुं, शीतलनाथनुं ९० धनुष्य
नुं, श्रेयांसनाथनुं ८० धनुष्यनुं, वासुपूज्यनुं ७० धनु-
ष्यनुं, विमलनाथनुं ६० धनुष्यनुं, अनंतनाथनुं ५०
धनुष्यनुं, धर्मनाथनुं ४५ धनुष्यनुं, शांतिनाथनुं ४०
धनुष्यनुं, कुंथुनाथनुं ३५ धनुष्यनुं, अरनाथनुं ३० ध-

(६१)

नुष्यनुं, मल्लिनाथनुं १५ धनुष्यनुं, मुनिसुव्रतस्वामिनुं १०
धनुष्यनुं, नमिनाथनुं १५ धनुष्यनुं, नेमिनाथनुं १०
धनुष्यनुं, पार्श्वनाथनुं ९ हाथनुं अने वर्द्धमान स्वा-
मिनुं ७ हाथनुं देहमान जाणवुं.

॥ इति अवगाहनाद्वार ॥

अथ पांचमुं लेश्याद्वार.

जेणे करी जीव कर्म साथे आश्लेश पामे तेने
लेश्या कहीए. ते लेश्याना बे जेद ठे, एक द्रव्यलेश्या
तथा बीजी ज्ञावलेश्या, त्यां आत्माने काळा तथा
पीळादिक द्रव्यरूप कर्मपुद्गळ संयोग ते द्रव्य लेश्या,
अने तेथी आत्माना शुजाशुज परिणाम ते ज्ञावलेश्या,
अर्थांत ठ लेश्यानी कोइ एवी जातनी अनंती वर्गणा
ठे के तेमाथी आत्मानी योग प्रवृत्ति (मन वचन-
कायनो व्यापार) ना अनुसारे लेश्यानी वर्गणा ग्रहण
कराय ते द्रव्य. लेश्या, अने तेथी जीव उपर थती
असर ते ज्ञात्र लेश्या जाणवी.

अशुज लेश्याथी थती अशुज असर, आत्माना
स्वाज्ञाविक शुज अध्यवशाय उपर थती नथी, त्यां

द्रष्टांत कहे ठे, जेम लालनुं धोळा काचमां प्रतिर्बीव पने खरुं, पण तेथी ते धोळो काच रंगाय नहि. अधोलोकमां प्राये (घणुं करीने) अशुद्ध द्रव्योजठे अने उर्ध्वलोकमां प्राये शुद्धद्रव्यो ठे, माटे अधोलोकमां अशुद्ध द्रव्यलेश्या अने उर्ध्वलोकमां शुद्ध द्रव्यलेश्याज ग्रहण थांय ठे तेथी उर्ध्व अने अधोलोकमां द्रव्यलेश्या अवस्थित रहे अने जावलेश्या फर्यां करे ठे. ते लेश्याना नाम परिणाम, लक्षण वर्ण रस स्पर्श गंध स्थानक स्थिती चवनगति अने दंरुकादिक कहे ठे. नाम कृष्ण, नील, कापोत, तेजो, पद्म अने शुक्ल ए लेश्याना नाम जाणवा.

परिणाम—द्रव्यलेश्याथी जीवना अध्यवशाय जे थाय ठे ते परिणाम कहेवाय ठे. ते परिणाम जखय मध्यम उत्कृष्ट विगेरे घणा प्रकारना ठे थूळ ते ठ लेश्याना परिणाम केवा होये? तेने माटे कहेके के.

॥ गाथा ॥

पंथानं परिद्गृहा, उ पुस्सिा अमवि मेकं ह्यारंमि.
जंबु तरुस्स हेठा, परुपरंतेवि चिंतेति. ॥ १ ॥

निम्मूल खंध साखा, सालागुह्ये पक्केय पन्थिय सडियाइं,
जह एणहिं जावा, तह लेसानं विनायवा, ॥ १ ॥

मार्गथकी परिब्रष्ट थयेला एवा ठ पुरुषो व-
नमां आरामलेवाने एक जंबुवृक्षनी हेठ (नीचे,) थावी
बेठा, ने माहोमाहे विचारवा लाग्या के आ वृक्षना
फळ जक्षण करीने आपणे हुधातृषा समावीए, एम
विचारी एक पुरुष फळने अर्थे ते वृक्षने मूळथी ठे-
दवा लाग्यो, त्यारे बीजो कहे थरुथी ठेदीए, त्रीजो
कहे मोटी माळाउं ठेदीए, चौथो कहे नानी माळीउं
ठेदीए, पांचमो कहे के फळनेज तोनीए त्यारे ठठो
कहे के पृथ्वी उपर खरी पमेला फल मध्येथी वीणी
खइए. जेम ए ठ पुरुषना परिणाम जुदा जुदा तेम
कृष्णादीकथी मांकी यावतू शुक्ल लेख्याना परिणाम
पण जुदा जुदा जाणवा.

लक्षण—पांचे आश्रव, त्रण अगुप्ति, ठ जीवनि
कायनी अत्रति, आरंजने विषे तिव्र परिणाम, ड्रोहि,
यापने विषे साहसिक, सुग (डुगंठा) सहित, निध्वंश

(६५)

परिणाम अने अजीतेंद्रिय वगेरेना व्यापारेसहित जीवनापरिणाम ते कृष्ण लेश्यानुं लक्षण जाणवुं. इर्षा, अमर्षवंत, अतपस्वि, मायावि, पापथकी बीहेनहि, गृह (आशक्त), प्रमादी, रसनोलोखुपी, मायाग-
वेषी, आरंजी अत्रति अने पापनेविषेसाहसिक वि-
गेरेव्यापारेसहितजीवनापरिणाम ते नीललेश्यानुं
लक्षणजाणवुं. वांछु वांछु समाचरे, नीवरु माया
करे, सरल पणायी रहित, मोढे जुदो अने पुंठे जुदो,
मिथ्यास्वि, अनार्य, दुष्टवचनबोले, चोर अने म-
डरी विगेरेना व्यापारेसहितजीवनापरिणाम ते
कापोतलेश्यानुंलक्षणजाणवुं. अमाइ, अचपळ, अ-
कुतुहळी, वित्तित, दमितेंद्रिय योगवंत, उपधानवंत,
इदधर्मी, प्रियधर्मि अने पापथकी बीहे, ए विगेरे
व्यापारेसहित जीवनापरिणाम ते तेजोलेश्यानुं ल-
क्षणजाणवुं. क्रोधमानमाया अने छोज ए चारे कषाय
पातळा, प्रशांत चित्त, (इंद्रियोने दमनार), योगवंत,
उपधानवंत, थोरुंबोले उपशांत अने जीतेंद्रिय वि-
गेरे व्यापारे सहित जीवनापरिणाम ते पद्मलेश्यानुं

लक्षणजाणवुं. आर्त रौद्र ध्यान वर्जा धर्मशुक्ल ध्यान ध्यावे, प्रशांत चित्त, आत्म रमणता, पांच समितिण समित, त्रण गुप्तिण गुप्ता, सरागी तथा वितरागी उ- षशांत चित्त अने जीतेंद्रिय विगेरे व्यापारे सहित जी- वनापरिणाम ते शुक्ल लेश्यानुं लक्षण जाणवुं.

वर्ण-स्निग्ध मेघनीघटासरखो, ज्ञेसना शिं- गरानीगोळी, अंजण, खंजण, अरिष्टरत्न, नेत्रनी कीकी अने काळा सुरमाथी अनंत गुणो कृष्ण लेश्या नो वर्ण महा जयंकर जाणवो. अशोक वृक्षना अंकुर, नीलचाशपद्मी अने वैकुंठरत्नथी अनंत गुणो नील लेश्यानो वर्ण जाणवो. अळशीनाफूल, कोकीलानी पांख अने पारेवानाकंठना वर्णथी अनंतगुणो कापोत लेश्यानो वर्ण जाणवो. हिंगळोक, उगतो सूर्य, दिप- कनी शीखा, पोपटनीचांच अने तपावेला लाल सो- नाना वर्णथी अनंतगुणो तेजो लेश्यानो वर्ण जाणवो. हरियाळनो मध्यवर्ण, हळदर अने सेणानाफूलना वर्णथी अनंतगुणो पद्मलेश्यानो वर्णजाणवो. शंख, म- चकुंदनाफूल, दूध, पूर्णचंद्रमा, मोतीनो हार अने

(६७)

रूपाना वर्णथी अनंतगुणो शुक्ल लेश्यानोवर्ण जाणवो.

गंध-गाय, श्वान अने सापनाशव (मुफदां)ना गंधथी अनंतगुणो खराव गंध कृष्ण, नील अने कापोतलेश्यानोठे. वासपीस, कपुर, कस्तुरी अने उत्तम अत्तरोथी पण अनंतगुणो प्रशस्त (सारो) गंध तेजो, पद्मअनेशुक्ल लेश्यानो जाणवो.

रस-करुवा तुंबका, इंद्रवारुणी, लींबको अने रोहणना रसथी अनंतगुणो करुवोरस कृष्णलेश्या नो जाणवो. सूंठ, मरी, पीपर अने गजपीपरना रसथी अनंतगुणोतीखोरस नीललेश्यानोजाणवो. काची केरी अने काचाकोठनारसथी अनंतगुणो तुरोरस कापोतलेश्यानो जाणवो. पाका आंवा, पाका कोठ अने पाकाबीजोरानारसथी अनंत गुणो मीठोरस तेजो-लेश्यानोजाणवो. प्रधानवारुणी, (मदीरा) विविधप्रकार-नाआसवअने मधकरतां अनंतगुणो मीठोरस पद्मलेश्या नोजाणवो. खजुर, द्राक्ष, दुध, साकर, खांरु अने गोळथी अनंतगुणो गळयो रस शुक्ल लेश्यानो जाणवो.

स्पर्श-काकचीनापांदका, गायनीजीन, सागना

पत्र अने करवतनीधारथी अनंतगुणो करकश स्पर्श
 कृष्ण, नील अने कापोत लेश्यानो जाणवो, बुरो ना-
 मनीवनस्पति, सरसवनाफुल्ल अने मांखणथी अनंतगुणो
 सुकुमाळस्पर्श तेजो, पद्म अने शुक्ललेश्यानो जाणवो.

स्थानक-असंख्याती उत्सर्पीणी, अवसर्पीणीना
 जेटलासमयथाय, अथवा लोकनाजेटलाप्रदेश थाय
 तेटला लेश्याना स्थानक ठे ते जाणवा.

स्थिति-लेश्याजीवनेकेटलोवखत रहे एम कहेवुं
 तेनुंनामस्थितिकहेवाय. ठए लेश्यामांथी दरेकलेश्या
 उगमांउठी(जघन्य) अंतरमुहुर्तरहेठे अने वधारेमां
 वधारे (उत्कृष्ट) कृष्णलेश्यानीस्थिति. तेत्रीससागरो-
 पमउपरअंतरमुहुर्तनीठे. नीललेश्यानी उत्कृष्टीस्थिति
 दशसागरोपमउपर पद्योपमनोअसंख्यातमो ज्ञाग,
 कापोत लेश्यानी उत्कृष्टीस्थिति त्रणसागरोपमउपर
 पद्योपमनोअसंख्यातमोज्ञाग, तेजोलेश्यानी उत्कृष्टी
 स्थिति त्रिसागरोपमउपर पद्योपमनोअसंख्यातमो
 ज्ञाग, पद्मलेश्यानी उत्कृष्टीस्थिति दशसागरोपमउपर
 अंतरमुहुर्त अने शुक्ल लेश्यानी उत्कृष्टी स्थिति तेत्रीस

(६९)

सागरोपमउपरअंतरमुहुर्त ठे.

च्यवन-कश् लेश्याएजीव कश् गतिमांजाय एमं
जे कहेवुं तेनुंनाम अहीं च्यवन कहेवुं ठे. कृष्ण, नील
अने कापोत एत्रणलेश्यावाळाजीवो च्यवी (मरी)
ने डुरगति(नारकी तथा तिर्यंच)मां जाय,अने तेजो
पद्म अने शुक्ल एत्रणलेश्यावाळाजीवो च्यवीने सद्-
गति [मनुष्य अने देवगति]मां जाय.

गाथा.

अंतमुहुत्तम्मिगए ॥ अंतमुहुत्तम्मि सेस ए चेव ॥
खेसाहि परिणयाहि ॥ जीवा वञ्चंति परलोयं ॥

अर्थ-मनुष्य तथा तिर्यंच ते परज्वनी लेश्या
आव्यापठी, अंतरमुहुर्तेमरणपामे, अने देवता तथा
नारकी पोतानी मुलगी (ज्वस्थ) लेश्यानुंमुहुर्त
थाकतुं रहे [बाकी रहे] तेवरि मरणपामीने पर-
ज्व जाय.

अल्पबहुत्व-कश्लेश्याए जीवथोना अने कश्
लेश्याए जीवघणाहोय एमकहेवुं ते अल्पबहुत्व. उए
लेश्यामांहे सर्वथीथोनाजीवो शुक्ललेश्याए होय,

शुक्ललेश्यावंतकरतां पद्मलेश्याए जीव असंख्य गुणा होय, पद्मलेश्याथी तेजोलेश्याएवर्तता जीवो असंख्य गुणाजाणवा, तेजोलेश्याएवर्तता जीवोथी कापोतलेश्याएवर्तताजीवो अनंतगुणाजाणवा. कापोतलेश्यावंतजीवोकरतां नीललेश्याएवर्तताजीवो विशेषाधिक अने नीललेश्यावंत जीवोथीपण विशेषाधिक कृष्णलेश्यावंतजीवोकह्यां ठे, एटले सर्वलेश्याउमां सर्वथी अधिकजीवो कृष्णलेश्याएहोयठे.

गति-नरकगति, तिर्यंचगति, मनुष्यगति अने देवगति. एचारगतिठे तेनेविषे लेश्यानीस्थिति कहे ठे-पहेलीनरकगतिमां कृष्णलेश्यानी दससागरोपमाधिकपद्योपमनोअसंख्यातमोजागजघन्य, अनेतेत्रीश सागरोपमनीउत्कृष्टी स्थिति ठे, तथा नीललेश्यानीत्रण सागरोपमाधिकपद्योपमनो असंख्यातमोजागजघन्य अने दससागरोपमाधिक पद्योपमनोअसंख्यातमोजाग उत्कृष्टीस्थितिठे. अने कापोतलेश्यानी दशहजार वरसनीजघन्यने त्रणसागरोपमाधिक पद्योपमनो असंख्यातमोजाग उत्कृष्टीस्थितिजाणवी. बीजी तिर्यं-

चगति अने त्रीजी मनुष्यगतिनेविषे ढण्लेश्यानी
 जघन्य तथा उत्कृष्टीस्थिति अंतरमुहुर्तनीठे, पण तेमा
 एटळुं विशेष जाणवुंके मनुष्यगति ए शुक्ल्लेश्यानी
 उत्कृष्टस्थिति केवळीमनुष्यनी अपेक्षाएनवरसजणी
 पूर्व क्रोरवरसनीहोयठे. एटळुंविशेषजाणवुं.हवे चोथी
 देवगति ए समुदाये ढण्लेश्याहोयठे तेमां कृष्ण-
 ल्लेश्यानीजघन्यस्थिति दशहजारवरसनी अने उ-
 त्कृष्टीस्थिति एकपट्योपमनाअसंख्यातमांज्ञाग जेटली
 जाणवी, जेटली कृष्णल्लेश्यानीउत्कृष्टीस्थिति क-
 हीठे तेथी एकसमयअधिक नील्लेश्यानी जघन्य
 स्थितिठे अने उत्कृष्टीस्थितिपट्योपमना असंख्यातमां
 ज्ञागजेटलीजाणवी, जेटली नील्लेश्यानी उत्कृष्टी-
 स्थितिकहीठे तेथी एकसमयअधिक कापोतल्लेश्यानी
 जघन्यस्थिति ठे अने उत्कृष्टी स्थिति पट्योपमनाअसं-
 ख्यातमांज्ञाग जेटली जाणवी, हवे तेजोल्लेश्यानी
 जघन्यस्थिति दशहजारवरसनीठे अने उत्कृष्टीस्थिति
 बेसागरोपमउपर पट्योपमना असंख्यातमांज्ञागजेटली
 जाणवी, जेटली तेजोल्लेश्यानी उत्कृष्टीस्थितिकहीठे

तेथी एकसमयअधिक पद्मलेश्यानी जघन्यस्थितिडे
अने उत्कृष्टीस्थिति दशसागरोपमअधिक अंतरमुहु-
र्तनीजाणवी, जेटली पद्मलेश्यानी उत्कृष्टीस्थितिकही
ठे तेथी एक समयअधिक शुक्ललेश्यानीजघन्य स्थिति
ठे अने उत्कृष्टीस्थिति तेत्रीससागरोपम उपर अंतर
मुहुर्तनीजाणवी.

जेम लोटासां, नाना घरुसां अने मोटाघरु-
सांथी पाणीनरेखुंहोय तेसां ते दरेकसां असंख्या-
ता जीवठे अने ते एकबीजानीअपेक्षाए थोरु
जाजा जीवकहेवाय ठे, तेम कृष्ण, नील अने का-
पोत लेश्यानी उपर कह्या प्रमाणे पद्योपमनाअसं-
ख्यातमांजागनीउत्कृष्टी स्थितिकहीठे ते दरेक एक
बीजाथी अधिक अधिकतर जाणवी केमके असं-
ख्यातानाअसंख्यातानेदठे एम सर्वत्रजाणवुं.

चौवीश दंरुके लेश्या.

नरक गतिमां कृष्ण, नील अने कापोत ए त्रण
लेश्या होय ठे, तेसां पहेलीअनेबीजीनरके एक
कापोत लेश्या त्रीजी नरके कापोत थोरु अने नील

घणी, चौथी नरके एकनीलक्षेश्या पांचमीनरके नीलथो-
 की अने कृष्णघणी, ठीनरके एककृष्णक्षेश्या अने सात
 मीनरके महाकृष्णक्षेश्या होयठे. दशजुवनपतिनादंरुके
 प्रथमनी चारक्षेश्या होयठे. बादर अपर्याप्ता पृथ्वीकाय,
 अपकाय अने वनस्पतिकायने विषे प्रथमनी चारक्षेश्या
 होय अने तेजोपर्याप्तिपुरीकर्यापती तेजोसिवाय बाकी
 नीत्रणक्षेश्या होयठे. पृथ्वीकायादिकपांचे सुद्धम पर्याप्ता
 तथा अपर्याप्ता, बादर तेजकाय अने वाजकाय पर्याप्ता
 तथा अपर्याप्ता, विगलेंद्रिय पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता अने
 समुर्ठीम तिर्यच पंचेंद्रिय पर्याप्ता तथा अपर्याप्ताने विषे
 प्रथमनीत्रणक्षेश्या होयठे. समुर्ठीम मनुष्यने एककृष्ण-
 क्षेश्या होय अने गर्जज तिर्यच तथा गर्जज मनुष्यने कृष्णा
 दिकठणक्षेश्या होयठे. व्यंतर अने वाणव्यंतरने प्रथमनी
 चारक्षेश्या होयठे ज्योतिषीए तथा पहेले देवल्लोके अने
 बीजे देवल्लोके एक तेजोक्षेश्या त्रीजे, चौथे अने पांचमे देव
 लोके एक पद्मक्षेश्या, ठाठ देवल्लोकथी बारमा देवल्लोकसु-
 धी अने नवग्रैवेयके शुक्लक्षेश्या तथा पांच अनुत्तर विमाने
 परमशुक्लक्षेश्या होयठे. सिद्धनाजीवो अक्षेश्यावंत जाणवा

(७४)

यंत्र.

चोवीस दंडके	छ लेख्याना नाम.						
लेख्याद्वार	१ कृष्ण.	२ नील.	३ कापोत.	४ तेजो.	५ पद्म.	६ शुक्र.	७ कुल.
नारकी १	१	१	१	०	०	०	३
दक्ष भुवनपति १०	१	१	१	१	०	०	४
पृथ्वीकाय १	१	१	१	१	०	०	४
अपकाय १	१	१	१	१	०	०	४
तेउकाय १	१	१	१	०	०	०	३
वाउकाय १	१	१	१	०	०	०	३
वनस्पतिकाय १	१	१	१	१	०	०	४
विगलेंद्रिय ३	१	१	१	०	०	०	३
गर्भजातिर्यच १	१	१	१	१	१	१	६
गर्भजमनुष्य १	१	१	१	१	१	१	६
व्यंतर १	१	१	१	१	०	०	४
ज्योतिष १	०	०	०	१	०	०	१
बैमानिक १	०	०	०	१	१	१	३

॥ एवं लेख्या द्वार ॥

(७५)

अथ ऋतुं इंद्रियद्वार.

इंद्रिय-इंद्र एतत्वे परमैश्वर्यवान् आत्मा तेनुं चिन्ह अथवाजीवेरचेख, सेवेख अने जीवाधिन ते इंद्रियजाणवी. ते इंद्रियोपांचठे, १ स्पर्शेंद्रिय (चामनी), २ रसेंद्रिय (जीन्न), ३ घ्राणेंद्रिय, (नाक), ४ चक्षुरिंद्रिय (नेत्र) अने ५ श्रोतेंद्रिय (कान), दरेकइंद्रियो बेप्रकारेठे, एक इवेंद्रिय अने बीजी ज्ञावेंद्रिय.

इवेंद्रिय ते निर्माणनामकर्म अने अंगोपांग नामकर्मनाउदयथी प्राप्तथायठे; तेनां बेजेदठे, १ निर्वृत्तिइवेंद्रिय अने २ उपकरण इवेंद्रिय, निर्वृत्ति इवेंद्रियनो बाह्य अने अन्तर आकार ठे, तेमां बाह्याकार जातिनी अपेक्षाए घणां प्रकारनो ठे, जेमके:-मनुष्यनांकान सुंदरनेत्रनीबन्नेबाजुएठे, अश्वनांकान उपल्लाजागमानेअणीदारठे अने हाथीनांकान मोटाविशाळनेविंजणा (पंखा) ना आकारेठे अथवा कोइनां नाकचपटां, कोइना अणीदारहोयठे बवीरिते पांचेइंद्रियोनां बाह्याकार घणांप्रकारनां ठे

अने अच्यंतर आकारमां स्पर्शेंद्रियनोआकार घणां-
प्रकारनो एटखे पोतपोतानां शरीरसरखो, रसेंद्रि-
यनोखुरपा (अन्ना) सरखो, घ्राणेंद्रियनो अतिमुक्त-
कपुष्पसरखो, चक्षुरिंद्रियनो मसुरनीदाळसरखोअने
श्रोतेंद्रियनो कदंब वृक्षनां फुलसरखोआकारठे, ए
प्रमाणे निर्वृत्ति अने स्वविषयग्रहणकरवानीशक्तिरूप-
उपकरणद्रवेंद्रिय जाणवी.

ज्ञावेंद्रिय-मतिज्ञानावर्णादिकर्मोनां ह्योप-
शमप्रमाणे स्वविषयजाणवानी के समजवानी शक्ति
ते ज्ञावेंद्रिय, तेनां बेजेदठे. एकलब्धिज्ञावेंद्रिय
अनेबीजी उपयोगज्ञावेंद्रिय, लब्धि ज्ञावेंद्रिय-जाति
अने गत्यादिकर्मोथी अने जातिगत्यादिनेआव-
रणकरवावाळाएवा कर्मनां ह्योपशमथी जे शक्ति
उत्पन्नथायते लब्धिज्ञावेंद्रिय कहेवाय ठे. उपयोग
ज्ञावेंद्रिय-इंद्रियोने पोतपोतानांविषयोमांसावधानता
एटखे जेज्ञाननोव्यापारते उपयोग ज्ञावेंद्रिय कहीठे.

स्पर्शेंद्रियनो विषय उनो, टाढो, जारे, हळवो,
स्निग्ध, रुक्ष, मृदु अने बरसट ठे, रसेंद्रियनो विषय

मींगो, खाटो, कषायेलो, तीखो अने कढवो ठे. घ्रा-
 णेंद्रियनो विषय सुगंध अने दुर्गंध ठे. चक्षुरिंद्रियनो
 विषय धोळो, रातो, पीळो, नीळो अने काळो ठे. श्रो-
 तेंद्रियनो विषय सच्चित, अच्चित अने मिश्र शब्द ठे
 वधारेमांवधारे (वैक्रिय शरीरनी अपेक्षाए) स्पर्शें-
 द्रिय, रसेंद्रिय अने घ्राणेंद्रियनी ग्रहण शक्ति नवजो-
 जनसुधीनीठे, चक्षुरिंद्रियनी ग्रहण शक्ति एक लाख
 जोजनथी जाजेरी अने श्रोतेंद्रियनीग्रहण शक्ति वार
 जोजनसुधीनीठे.

पृथ्वीकाय, अपकाय, तेजकाय, वातकाय अने
 वनस्पतिकाय ए पांच एकेन्द्रियनां दंरुके एक स्पर्शें-
 द्रिय, शंखविगेरे वेइंद्रियनां दंरुके स्पर्श अने रस,
 मांकण विगेरे तेइंद्रियनां दंरुके स्पर्श, रस अने घ्राण,
 विंठी विगेरे चौरिंद्रियना दंरुके स्पर्श, रस, घ्राण अने
 चक्षु, नारकी, दश जुवनपति, व्यंतर, ज्योतिषी, वैमा-
 निक, तिर्यंच अने मनुष्यनां दंरुके स्पर्श, रस, घ्राण,
 चक्षु अने श्रोत ए पांच इंद्रियो ठे.

(७८)

॥ एवं इंद्रियद्वार ॥

अथ सातमुं समुद्घात द्वार.

समुद्घात-सम-एकीज्ञाव, उत्-प्रबळता, घात द्वय एकीज्ञाववक्केररी घणांजकर्मनोद्वयजेनी अंदर तेनुंनाम समुद्घात अथवा वेदनादिना प्रा-बद्धतावक्केररी एकीज्ञावना योगे घणांज कर्मद्वय ठे जेक्रियानीअंदर तेनुंनाम समुद्घात, ते समु-द्घातसातठे. १ वेदनासमुद्घात, २ कषाय समु-द्घात, ३ मरणसमुद्घात, ४ वैक्रियसमुद्घात, ५ तैजससमुद्घात, ६ आहारकसमुद्घात अने ७ के-वलीसमुद्घात.

वेदना समुद्घात-अत्यंत वेदनाउत्पन्नथवा-थी तेनीअंदरआत्मानुं तन्मयपणुंथइजवुं अने तेमां घणांजकर्मनोद्वयथवो तेनुंनाम वेदनासमुद्घात. ज्यारेजीवने अत्यंतवेदनाथायठे त्यारे पोतानाआत्म-प्रदेशोबहारनीकळे, ते नीकळेला आत्मप्रदेशथी पो-छाणनोज्ञाग पुरीदेने लांबाकाळे जोगववालायककर्मने उदीरणाकरणवक्केरची वर्तमानकाळेजोगवीले, जोके

(७९)

तेत्रखते कर्मोनोक्षय थाय, पण फरी अशातावेदनी-
यकर्मदळ घणांज बंधायठे. अशाता वेदनीयनोज समु-
द्धात थाय, पण शातावेदनीयनो समुद्धात नथाय
कारणके जेनी शांती नथाय तेनेमाटे समुद्धातहोय,
पण शांती थाय तेनेमाटे समुद्धात नहोय जेमके:-
पोताने क्रोधादिउदयआव्यांढतां तेने विषे तन्मय न
थाय ने दबावीराखेतो समुद्धातथायनहि, पण क्रो-
धादिथयेठते तेने न दबावे [शांती धारणन करे]
ने तेने विषे तन्मय एटले एकी ज्ञाव अइ जाय तो
समुद्धात थाय ठे, वेदना समुद्धातनो काळ अं-
तर मुहुर्तनो ठे.

कषायसमुद्धात-ज्यारे जीवने तिव्रकषाय
थाय त्यारे कषायनीप्रबलतावकेकरीने एकीज्ञाव
[तन्मय] ना योगे पोताना आत्मप्रदेशो बहार
नीकळे ठे, नीकळेलाजीवप्रदेशथी पोलाणनोज्ञाग
पुरीदेठे अने लांबाकाळे जोगववालायक कषायने
उदीरणा करणवके खेंची वर्तमानकाळे जोगवी लेठे.
द्वेशी ते कर्मोनो तो क्षय थाय पण अशुभ परिणाम

वके बीजा नवा कर्म घणां बंधाय ठे. ते कषाय समुद्घातनो काळ अंतरमुहुर्तनो ठे ने पठीथी आत्मप्रदेशो शांत थइ जाय ठे.

मरण समुद्घात—ज्यारे जीवने अंतरमुहुर्त आशुष्य बाकीहोयत्यारे आत्मानाप्रदेशोने जे गतिमां जवानुंहोयत्यांसुधीलंबावेठे अने अंतरमुहुर्तनुं आयुष्य जोगवीलेठे आवखते ते जवसबंधीना बाकीरहेलां कर्ममोहायकरेठे पण ते समुद्घातथी नवांकर्मां बंधातानथी. मरणसमुद्घात असमाधीवाळो जीवकरेठे.

वैक्रिय समुद्घात—ज्यारे जीवने वैक्रिय समुद्घात करवीहोय त्यारे वैक्रियनामकर्मवके वैक्रिययोग्यपुज्जग्रहणकरीने आत्मप्रदेशो बहार काढी अनेकरूप करे ने वैक्रिय समुद्घात जोगवी लेठे. तेनो काळ उत्तरवैक्रियशरीरनी विकुर्वणानाप्रमाणेजाणवो.

तैजस समुद्घात—ज्यारे जीवने तैजस समुद्घात करवी होय, त्यारे तैजस नामकर्मवके पुज्जग्रहण करी जेना उपर तेजो लेश्या मुकवी होय, त्यांसुधी आत्मप्रदेशो लंबावे, जेनाउपर तेजो लेश्या मूकी होय

अने ते लेश्या जो शीतळ होय तो तेने शांत करे ने उष्ण लेश्याहोयतो बाळी नांखेठे. तैजस समुद्घात नो काळ अंतरमुहुर्तनो ठे.

आहारक समुद्घात-ज्यारे जीवने आहारक समुद्घातकरवीहोयत्यारे आहारक शरीर नामकर्म-बरे करी आहारकनांपुंजगलोलइने मुंढाहाथ प्रमाण शरीरकरे ने तेनीअंदरआत्मानाप्रदेशो खेपत्री महा-विदेह क्षेत्रने विषे तिर्थकरनीकृद्विजोवा अथवा कोइ सूदमशंकानुंसमाधानकरवा मोकले ठे. ते आहारक शरीरत्यां जइ अंतरमुहुर्तमां पाबुंआवी विसराळथइ जाय ठे.

केवळी समुद्घात-ज्यारे केवळीने समुद्घात करवीहोयत्यारे पोतानाआत्मप्रदेशोने बहार काढी चौदराजलोकप्रमाण दंरुकरे, बीजेसमये ते प्रदेशोने उत्तरदक्षिण खंवावे, त्रीजे समये पूर्व, पश्चिम खंवावे, चौथेसमये आंतरापुंरे अने पांचमेसमये ते आंतरा-संहरे, षठेसमये उत्तरदक्षिणना आत्मप्रदेश संहरे, सप्तमे समये पूर्वपश्चिमना आत्मप्रदेश संहरे अने

(७२)

आठमेसमये दंरुसंहरे ठे, केवळीसमुद्घातवमे घणां कर्मनो ह्यकरे ठे.

नारकी अने वाउकायना दंरुके वेदनी, कषाय, मरण, अने वैक्रिय ए चार समुद्घात होयठे, पृथ्वी काय, अप्पकाय, तेउकाय, वनस्पतिकाय, बेइंद्रिय, तेइंद्रिय अने चौरिंद्रिय ए सातदंरुके, एक वेदना बीजी कषाय अने त्रीजी मरण समुद्घात ठे. दश-जुवनपतिना दशदंरुक, व्यंतरनो एकदंरुक, ज्योति-षीनो एकदंरुक, वैमानिकनो एकदंरुकने गर्जजतिर्य-चनो एकदंरुक एम चौद दंरुके, वेदना, कषाय, मरण, वैक्रिय अने तैजस एम पांच समुद्घात होयठे अने गर्जज मनुष्यना दंरुके वेदना, कषाय, मरण, वैक्रिय, आहारक, तैजस अने केवळी एम साते समुद्घात कही ठे.

॥ इति समुद्घात द्वार ॥

अथ आठमुं संघयण द्वार.

संघयण-सहनन एटले हारुना संधि विशेष प्राप्त थाय ठे शरीरावस्थाना अवयवो जेणे करीने ते

संहनन अर्थात् शरीरना हारुनो दृढ दृढतरदृढतमबंध तेने संघयणकहीए, ते संघयण ठ ठे १ वज्ररुषज्ज नाराच, २ रुषज्जनाराच, ३ नाराच, ४ अर्धनाराच, ५ की-लिका, ६ सेवार्त्त.

वज्ररुषज्जनाराचसंघयण-वज्र-खीली, रुषज्ज-पाटो, अने नाराच एटले मर्कटबंध वांदरीने तेनुं वच्चु वे हाथे आंकमा ज्जीमावे ठे तेम सांधाना हारुना माहोमाहे आंकमेआंकमाजोमेलां होय तेने मर्कटबंधकहेठे, एटलेहारुने बेपासे मर्कटबंध तेना उपर बीजुं पाटानी पेठे फरतुं हारुकुं अने तेना उपर त्रणे हारुने आरपार खीलीरुप हारुकुं एत्रो अति दृढहाढ संधिबंध ते वज्र रुषज्जनाराच संघयण कहेवाय ठे. वज्ररुषज्जनाराचसंघयणवाळो कदि उंचेथी पत्थरउपरपमेतो ते पत्थरना चुरेचूरा थइ जाय पण तेनी हारुसंधि त्रुटेके वढुटे नहि. ए प्रथम संघयणनो धणी अतिउत्कृष्ट विशुद्ध अध्यवसाये चढती पदवीना देवतामांहे उपजे अने कोइक कर्म खपात्री केवळज्ञानपामी मोक्षेपणजाय. अत्यंतदृढतसंधि

बंधरूपपहेलासंघयणविना बीजासंघयणथी मोक्ष
साधीशकायनहि. अति अशुभ अध्ववशाए करी
सातमी नारकीए पण वज्ररुषज्जनाराच संघयण
वाळोज जाय ठे.

रुषज्जनाराचसंघयण—बे पासेमर्कटबंधअने उपर
पाटो होय ते रुषज्जनाराचसंघयणकहेवाय. ए
रुषज्जनाराचसंघयणनोधणी अति उत्कृष्ट विशुद्ध
अध्ववसाये बारमाअच्युत देवलोकसुधीअने अति
संक्लिष्ट अध्ववसाये ठुठी नारकी सुधी जाय ठे.

नाराचसंघयण—बे पासे मर्कटबंध होय पण
उपरपाटोकेखीलीनहोय ते नाराचसंघयण कहेवाय.
ए नाराच संघयणनो धणी अतिउत्कृष्ट विशुद्ध
अध्ववसाये दशमाप्राणतदेवलोकसुधीअने अति
संक्लिष्ट अध्ववसाये पांचमी धुमप्रजानारकी सुधी
जाय ठे.

अर्ध नाराच संघयण—हारुसंधिना एक पासाए
मर्कटबंधअने बीजा पासाएकीलिका होय पणबन्ने
पासाएमर्कटबंध, पाटोकेखीलीनहोय ते अर्धनाराच

(८५)

कहेवाय, ए अर्धनाराच संघयणनो धणी अति विशुद्ध
अध्यवसाए करी ठेवट आठमा सहस्रार देवलोक
सुधी अने अतिसंक्लिष्टअध्यवसाए चौथी पंकप्रज्ञा
नारकी सुधी जाय ठे.

कीलिकासंघयण-हारुसंधिबंध फक्त एक खी-
ल्लिएज होय पण मर्कटबंधके पाटोन होयते कीलिका
संघयण कहेवाय, ए कीलिका संघयणनोधणी अति
विशुद्ध अध्यवसाए करी ठेवट ठा लांतक देवलोक
सुधी अने संक्लिष्टअध्यवसाए त्रीजीवालुका प्रज्ञा
नारकी सुधी जाय ठे.

सेवार्त्त-हारुकाना ठेमा लगे एकएक बीजानी
जोमे लागेला होय एटले अमेलां होय पण खील्लि
पाटो के मर्कट बंध न होय ते सेवार्त्त संघयण कहे-
वाय, ए सेवार्त्त संघयणनोधणी अति विशुद्ध अध्य-
वसाए करी ठेवट बहुमां बहु चोथा माहेँ देवलोक
सुधी जाय अने अति संक्लिष्टअध्यवसाए ठेवट बीजी
शर्करा प्रज्ञा नारकी सुधी जाय ठे.

(८६)

गर्जज-मनुष्य तथा गर्जज तिर्यचना दंरुके ठए संघयण होय. बेइंद्रिय, तेइंद्रिय अने चौरिंद्रिय ए त्रण दंरुकने विषे एक सेवार्त्त संघयण होय अने नारकी, जुवनपति, व्यंतर, ज्योतिषीने वैमानिक ए चौद दंरुक तथा पांच एकेंद्रियना पांच दंरुकमळी उंगणीश दंरुकना जीव ठए संघयणरहीत एटले असंघयणी कह्या ठे, कारणके ए उंगणीशदंरुकना जीवो ने हाड मांस होय नहि अने हारु मांस विना संघयण होतु नथी. कैटलाएक आचार्यो तिर्यच पंचेन्द्रिय समूर्ठिम अने मनुष्य समूर्ठिमने ठए संघयण, पांचे एकेंद्रियने सेवार्त्त संघयण अने तेरदेवतानादंरुके वज्ररुषज नाराच संघयण कहेठे पण ते कथन औपचारीक जाणवुं. तिर्यकर, चक्रवर्ती, बळदेव, वासुदेव, तद्भव मोहगामी मनुष्य अने असंख्याता वरसना आयुषवाळा तिर्यच तथा मनुष्योने पहेहुंज संघयण कहुं ठे.

॥ इति संघयणद्वार ॥

अथ नवमुं संस्थान छार.

संस्थान-जे आकृतियें प्राणीउं रुमी रीते रहेठे एवो शरीरनो आकार विशेष तेने संस्थान कह्हीए ते संस्थान बे प्रकारे ठे. एक जीवसंबंधीने बीजु अजीव संबंधी, तेमा जीवसंबंधी संस्थान ठ प्रकारना ठे तेना नाम एक समचतुरस्र बीजुं न्यग्रोध, त्रीजुं सादि, चोथुं वामन पांचमुं कुब्ज अने ठठुं हुंरुक. बीजु अजीव संबंधी संस्थान ते पांच प्रकारना ठे तेना नाम, एक चोखुणुं, बीजुं त्रीखुणुं त्रीजु वाटलुं एटले चुमीना आकारे चोथुं गोळ एटले थाळीना आकारे, अने पांचमुं लांबुं, एम जीव संबंधी अने अजीव संबंधी संस्थान कह्या तेमा हवे जीवसंबंधी संस्थाननुं अहिं प्रयोजन ठे. माटे तेनुं वर्णन निचे प्रमाणे जाणवुं.

समचतुरस्र संस्थान-समचोरस आकार जेमकं पर्यकासने बेठा ठता चारेबाजुए सरखुं माप थाय ते आवी रीते, जमणा ढींचणथी ऋबा ढींचण सुधीनी जेटली दोरी थाय तेटलीज ऋबा ढींचणथी जमणा

खन्ने ने जमणा ढींचणथी कावा खन्ने तथा पर्यंकाशन नामध्यजागथी माथा सुधी एम चारे दोरी सरखी थाय ते समचतुरस्र संस्थान अथवा पोताना एकसो आठअंगुळ प्रमाण देहजराय एवुं सर्वांगसुंदर जखा लक्षणवाळुं ते समचतुरस्र संस्थान जाणवुं.

न्यग्रोध परिमंरुल संस्थान--वरुवृक्षनी पेठे नाजि उपरनो जाग सुंदर प्रमाणोपेत सुलक्षणवान् अने नाजिनी निचेनो जाग असुंदर अलक्षणोपेत होय ते न्यग्रोध परिमंरुल संस्थान जाणवुं.

सादि संस्थान--आदिनुं एटले नाजिनी निचेनुं सुलक्षण प्रमाणोपेत अने नाजिना उपरनुं असुंदर अलक्षणोपेत होय ते सादि संस्थान जाणवुं.

वामन संस्थान--पीठ, उदर अने हृदय ए हीन लक्षणो होय अने मस्तक, कोट (कंठ), हाथ अने पग एटलां अवयवो सुलक्षणा प्रमाणोपेत होय ते वामन संस्थान जाणवुं.

कुब्ज संस्थान--कुबहुं ते वामन करतां वीपरीत एटले पीठ, उदर अने हृदय ए सुलक्षणा प्रमाणोपेत होय

(७९)

अने मस्तक, कंठ, हाथ अने पग एटलां अवयवो हीन लक्षण अण्णोपेतहोय ते कुब्जसंस्थानजाणवुं.

हुंरुक संस्थान--सर्व अंगोपांग कुलक्षण हीनाधिक अशोऽनिक होय ते हुंरुक संस्थान जाणवुं.

नारकी, पृथ्वीकाय, अपकाय, तेउकाय, वाउकाय, ने वनस्पतिकाय तथा बेइंद्रिय, तेइंद्रिय ने चौरिंद्रिय अने समूर्धिम मनुष्य तथा समूर्धिम तिर्यंचत्ते एक हुंरुक संस्थान कहुं ठे. दश जुवनपति, व्यंतर, ज्योतिषी अने वैमानिकना दंरुके एक समचतुरस्र संस्थान होय ठे. गर्जज तिर्यंच पंचेद्रिय अने गर्जज मनुष्य ना दंरुके ऽण्ण संस्थान कहुं ठे. उपर कहुं प्रमाणे पांचे एकेंद्रिय दंरुके हुंरुक संस्थान ठे तेमां पृथ्वीकाय जीवोनां शरीर मसुरनीदाळ अथवा चंद्रमासरखां, अपकायनां पाणीनां परपोटा सरखा, तेउकायनां सोयना नारानीअणीयो सरखा, वाउकायनां धजासरखां अने वनस्पतिकायनां नाना प्रकारनाआकारे-शरीरजाणवां, वाउकाय वैक्रिय शरीर करे तोपण धजानां जेबां संस्थान करे, गर्जज तिर्यंच पंचेद्रिय अने

(९०)

मनुष्य तथा बारमा देवलोके सुधीना देवो उत्तरवै-
क्रियशरीरकरेतो ते घणां प्रकारनां संस्थाने(आकारे)
करी शके ठे. नवग्रैवेयक तथा पांच अनुत्तर विमान-
वासीदेवोने उत्तरवैक्रियशरीरकरवानीशक्ति ठे पण तेवा
शरीरनुं तेमनेप्रयोजननहिहोवार्थी कदीए उत्तरवैक्रिय
शरीरकरतांनथी. नारकीउत्तरवैक्रिय शरीर करे तो ते
पण शरीरहुंरुक संस्थानेज जाणवुं.

॥ इति संस्थान द्वार ॥

अथ दशमुं प्राणद्वार.

प्राणने धारण करे ते प्राणी-जीव कहेवाय ठे.
प्राण बेप्रकारे ठे एकद्रव्यप्राण अने बीजुं ज्ञावप्राण,
तेमां शरीर संबंधीज्ञवोपग्राही आत्मसंबंध ते द्रव्यप्राण
अने आत्मानाज्ञानादिगुणते ज्ञावप्राण जाणवां. स्प-
शैन्द्रिय, रसेन्द्रिय, घ्राणेंद्रिय, चक्षुरिन्द्रियने श्रोतेंद्रिय
तथा मनबल, वचनबल, ने कायबल अने आयुष्य
तथा श्वासोश्वास ए दश द्रव्यप्राण जाणवां, ज्ञान,
दर्शन, चारित्र अने वीर्य एचार ज्ञावप्राण कहां ठे.

पृथ्वीकाय, अपकाय, तेजकाय, वातकाय अने

(९१)

वनस्पतिकाय ए पांच एकेंद्रियने, स्पर्शेंद्रिय, कायबल ३ श्वसोश्वास अने ४ आयुष्य एम चार प्राण होयठे शंख विगेरे बेइंद्रियने उपर कहेलां चार प्राणनी साथे रसेंद्रिय अने वचनबल सहित ठ प्राण होयठे. कीकी, मांकण, कानखजूरा विगेरे तेइंद्रियजीवोने उपर कहेलां ठ प्राणनी साथे घ्राणेंद्रिय सहित सात प्राण होयठे. माखी, जमरा, जमरीठ विगेरे चौरिंद्रियजीवोने उपर कहेलां सात प्राणनी साथे चक्षुरेंद्रिय सहित आठ प्राण होय ठे. असंझी तिर्यंच पंचेंद्रियने उपर कहेलां आठ प्राणनी साथे श्रोतेंद्रिय सहित नव प्राण होय ठे अने असंझी (समूर्धिम) मनुष्यने वचनबल नहि होवार्थी अने श्वासोश्वास पर्याप्ति पुरी न करे माटे तेने सात के आठ प्राण होय ठे. नारकी, दशजुवन पति, व्यंतर, ज्योतिषी, वैमानिक, गर्जज तिर्यंच पंचेंद्रिय अने मनुष्य ए सर्वसंझीपंचेंद्रियने पांच इंद्रिय, त्रणबल, श्वासोश्वास अने आयुष्य एम दशे प्राण होयठे. प्राणनी साथे जीवनेजे वियोग थाय तेनुं नाम मरण कहेवाय ठे. सिद्धना जीवोने शरीर विगेरे नहि

(९२)

होवार्थी द्रव्य प्राणतो नथी पणनिजआत्मगुण अनंत
ज्ञानादि चारे ज्ञावप्राण होय ठे.

॥ इति प्राण द्वार ॥

अथ अगियास्सुं पर्याप्ति द्वार.

पर्याप्ति-पुञ्जलोपचयजः पुञ्जल ग्रहणपरिणमन
हेतुः शक्ति विशेषः-पुञ्जलना उपचयर्थी थयो (जे)
पुञ्जल ग्रहण परिणमन हेतुरूप शक्ति विशेष, तेने
पर्याप्ति कहे ठे.

जीवने एक गतिथी बीजी गतिए जातां साथे
तैजसअने कार्मणशरीर होयठे. ते शरीरवक्के करीने जीव
यथायोग्य आहारने ग्रहण करे ठे ने पठी ए आ-
हारद्वाराए चार, पांचके ठ विज्ञागे जीववीर्य प्रवृत्ती
एटले शक्ति फोरवे ठे, केमके स्वयोग्य सर्व पर्याप्ति
जीव साथेज आरंजे ने पुरी अनुक्रमे करे ठे. पर्याप्ति
ठ ठे. १ आहारपर्याप्ति, २ शरीरपर्याप्ति, ३ इंद्रिय
पर्याप्ति, ४ श्वासोश्वासपर्याप्ति, ५ ज्ञाषापर्याप्ति, अने
६ मनपर्याप्ति.

प्रथम आहारने ग्रहणकरी परिणमावी रसस्व-

लादि जुदा करवानी शक्तिविशेष तेने आहारपर्याप्ति कहे ठे. रसपणेपरिणामने पामेल आहारने रस, रुधिर, मांस, मेद, अस्थि (हारुकां) मज्जा तथा वीर्य एसातधातुपणेपरिणामावीने शरीरनिपजाववानी शक्ति विशेष तेनेबीजी शरीरपर्याप्तिकहेठे. सातधातुपणे परिणामनेपामेलजेरस ते जेने जेटलीद्रव्यइंद्रियोजो-इए.तेने तेटलीइंद्रियपणेपरिणामाववानीजेशक्तिविशेष तेने इंद्रियपर्याप्ति कहे ठे, जे वरु श्वासोश्वासयोग्य पुज्जल ग्रहण करीने श्वासोश्वासपणेपरिणामावी श्वासो-श्वासलेवा मुकवानीशक्तिविशेषने श्वासोश्वासपर्याप्ति कहेठे. ज्ञाषा वर्गणा योग्यपुज्जगलद्रव्यग्रहीवचनपणे परिणामावी अवलंबी मुकवानी जे शक्तिविशेष तेने ज्ञाषापर्याप्तिकहेठे. मनोवर्गणा योग्य पुज्जलग्रहणकरी तेने मनपणेपरिणामावी अवलंबीलेवा मुकवानी शक्ति विशेष तेने मनपर्याप्ति कहे ठे.

शौदारिक शरीरवाळो पहेली आहार पर्याप्ति एक समयमां अने बाकीनीबीजी सर्वेपर्याप्तिउअनु-क्रमे अंतरमुहुर्तमां एक पठी एक पुरण करे ठे. वै-

क्रियशरीरवाळो एक शरीरपर्याप्ति अंतर मुहुर्तमां अने बाकीनीपांचेपर्याप्तिउ एक एक समयमां अनुक्रमे एकपठी एकपुरीकरेते.

आहार, शरीर अने इंद्रिय पर्याप्ति पुरी कर्या सिवाय कोइ जीव मरण पामे नहि. स्वयोग्य सर्व पर्याप्तिपुरीकरे तेने पर्याप्तो अने स्वयोग्य सर्वपर्याप्ति पुरीकरीनथी त्यांसुधीतेने अपर्याप्तो कहेवायते. पर्याप्तिनां बे जेद ठे, एक लब्धिपर्याप्तिने बीजी करण पर्याप्ति स्वयोग्य सर्वपर्याप्ति पुरीकरी नथी पण करशे ते लब्धिपर्याप्ति अने स्वयोग्य सर्व पर्याप्तिपुरीकरी लीधी ठे तेने करणपर्याप्ति कहेते. अपर्याप्ति पण बे प्रकारनीठे एक लब्धि अपर्याप्ति ने बीजी करण अपर्याप्ति. स्वयोग्य सर्वपर्याप्ति पुरीकरशेजनहि तेने लब्धिअपर्याप्ति अने स्वयोग्य सर्व पर्याप्ति पुरीकरी नथी पण करशे तेने करण अपर्याप्ति कहेवाय ते.

पर्याप्ति नाम कर्मना उदयथी लब्धिपर्याप्ति अने अपर्याप्ति नाम कर्मना उदयथी लब्धि अपर्याप्ति प्राप्त थाय ठे, पण करणपर्याप्ति अने करण

(९५)

अपर्याप्ति नाम मात्रादे, एकर्मना उदयश्ची यतीनथी.
जेम देवतापर्याप्तिपुरीकरेज पणज्यांसुधीपुरीकरीनथी
त्यां सुधी तेनुं कांश्क नाम आपवुं जोइए माटे तेने
करण अपर्याप्ति कहेठे, अने सर्वे पर्याप्तिउं पुरीकरी
लीधीठे एम जणाववानेमाटे तेनेकरणपर्याप्ति कहेठे.

पृथ्वीकाय, अपकाय, तेजकाय, वाजकाय अने
वनस्पतिकाए एकेंद्रिय जीवोने आहार, शरीर, इंद्रिय
अने श्वासोश्वास एम चार पर्याप्तिउं कही ठे. वेइं-
द्रिय, तेइंद्रिय अने चौरिंद्रिय तथा असंज्ञीपंचेंद्रियने
उपरनी चार पर्याप्ति साथे ज्ञाषा पर्याप्तिसहित पांच
पर्याप्ति कही ठे. नारकी, दशजुवनपति, व्यंतर, ज्यो-
तिषी अने वैमानिक तथा गर्जजतिथेच पंचेंद्रियअने
मनुष्य ए सर्वे संज्ञी पंचेंद्रियने उपर कहेली पांच-
पर्याप्तिसाथे मनपर्याप्तिसहित ठए पर्याप्ति होयठे.

॥ इतिपर्याप्तिद्वार ॥

अथ बारमुं योनीद्वार.

योनी-उत्पत्ति स्थानक-सामान्ये जेजे जीवना
उत्पत्ति स्थानक वर्ण, गंध, रस अने स्पर्श करी सरखां.

(१७६)

होय, ते सर्वे एकजाती योनीमांहे गणीए, जेम गो-
धरना ठाणमांहे जुदा जुदा कीरा, क्रमीआ, वींठी
विगेरे घणां जीव उपजे ठे, ते सर्वना जुदा जुदा
कुळ ठे, पण योनीतो एकज गणाय, एवी रीते गणतां
सर्व संसारी जीवोनी चोरासी लाख योनी ठे.

पृथ्वीकाय, अपकाय, तेउकाय, वाउकायनी सात
लाख अने साधारण वनस्पतिकायनी चौदलाख तथा
प्रत्येक वनस्पतिकायनी दशल्लख योनी कही ठे. बे
इंद्रिय, तेइंद्रिय, चौरिंद्रियनी बब्बे लाख, गर्जज
तिर्यंचपंचेंद्रियनी चारलाख, नारकीनी चारलाख तथा
चारनिकायनादेवतानी चारलाख अने मनुष्यनी चौद
लाख एम सर्वे मळी संसारी जीवोनी चोरासी लाख
योनी कही ठे अने सिद्धना जीवोने शरीर नहि होवाथ्री
योनी पण नथी.

देवता तथा नारकीनी अचित्त योनी होयठे,
गर्जज तिर्यंच पंचेंद्रिय तथा गर्जज मनुष्यनी कांश्क
सचित्तने कांश्क अचित्तरुप मिश्र योनी ठे अने एकें-
द्रिय तथा विगळेंद्रियनीमांहे कोश्कनी सचित्त, कोश्-

(९७)

कनी अचित्तने कोष्कनी सचित अचित्तरुप मिश्रयोनी
कहीठे. देवता, नारकी अने एकेंद्रियनी योनी ढां-
केली होयठे, विगलेंद्रियनी प्रगट (उघामी) अने
गर्जज तिर्यंच पंचेंद्रिय तथा गर्जज मनुष्यनी कांश्क
ढांकेली ने कांश्क प्रगट एटले गर्ज होवाथी बाहेर
पेट मोडुं देखाय अने मांहे देखाय नहि तेमाटे एने
कांश्क ढांकेली अने कांश्क प्रगट एमबेप्रकारे योनी
कहीठे. साते नारकीमांहे केटलाएकनी उष्ण योनी
ने केटलाएकनी शीतयोनी होयठे. गर्जजतिर्यंचपंचे-
द्रिय, गर्जजमनुष्य अने चारेनिकायनादेवतानी
कांश्कशीत अने कांश्कउष्णरुप मिश्रयोनी होय ठे,
तेजकायनी उष्णयोनी अने पृथ्वीकाय, अपकाय, वा-
जकाय ने वस्पतिकाय तथा वेइंद्रिय, तेइंद्रिय अने
चौरिंद्रिय मांहे कोष्कनीउष्ण, कोष्कनी शीतने को-
ष्कनी शीतउष्णरुप मिश्रयोनीकहीठे.

॥ इति पानीयस्य ॥

(७७)

अथ चौदमु ज्ञानद्वार.

ज्ञान-जेने करी वस्तुनुं स्वरुप जाणीए, गुणपर्याये करी वस्तुनो निर्णय करीए तेनुं नाम ज्ञान, अथवा सामान्य विशेषात्मक वस्तुने विषे विशेष ग्रहणात्मक जे बोध तेनुं नाम ज्ञान कहेवायठे. १ मति ज्ञान, २ श्रुतज्ञान, ३ अवधिज्ञान, ४ मनःपर्यवज्ञान, अने ५ केवलज्ञान एम ज्ञान पांच प्रकारनुं ठे. पांच इंद्रिय तथा मनवमे नियत वस्तुनुं जीवने जे ज्ञान, तेनुं नाम मतिज्ञान. सांज्ञळवे करी जाणीए एटळे सम्यक प्रकारे शास्त्र जाणवा, वांचवा तथा सांज्ञळवाथी मननपूर्वक वस्तुनुं जीवने जे ज्ञान थाय तेनुं नाम श्रुतज्ञान. इंद्रियादिकनी अपेक्षा विना मर्यादा प्रमाणे रुपी वस्तुनुं जीवने जे ज्ञान थाय तेनुं नाम अवधिज्ञान, संज्ञी पंचेन्द्रिय जीवना मनोगत जावनुं अर्थात् मनचिंतित अर्थनुं जीवने जे ज्ञान थाय तेनुं नाम मनः पर्यवज्ञान. संपूर्ण लोकालोकनुं तथा जीवज्जीवना सर्व गुण पर्यायोनुं तथा रुपी अरुपी सर्व वस्तुनुं जीवने जे ज्ञान थाय तेनुं नाम केवलज्ञान

सर्व ज्ञानावरणी कर्मनोद्दय थवाथी, आवरणरुप उपाधी रहींत, केवळज्ञान सर्वथा एकज प्रकारनुं ठे अने बाकीना चारे ज्ञान ज्ञानावरणीय कर्मना द्दयो पशम प्रमाणे होवाथी घणां प्रकारनां ठे. मतिज्ञान ने श्रुतज्ञान परोद्द ठे अने अवधिज्ञान, मनः पर्यवज्ञान तथा केवळज्ञान प्रत्यद्द कद्यां ठे.

दश जुवनपति, व्यंतर, ज्योतिषी अने वैमानिक ए देवताना तेर दंरुके तथा नारकी अने गर्जज तिर्थचपंचेंद्रियना दंरुके सम्यकदृष्टि जीवने मतिज्ञान, श्रुतज्ञान अने अवधिज्ञान एम त्रण ज्ञान होय ठे, बेइंद्रिय, तेइंद्रिय, अने चौरिंद्रिय ए त्रण विकलेंद्रियना दंरुके अपर्याप्तावस्थाए केटलाएक जीवोने मतिज्ञान अने श्रुतज्ञान एम बे ज्ञान सिद्धांतने विषे कद्यां ठे. गर्जज मनुष्यना दंरुके पांचे ज्ञान कद्याठे. पांच एकेंद्रियना दंरुके एकज मिथ्यात्व गुणठाणुं होवाथी ते जीवोने ज्ञान होतुं नथी. सिद्धना जीवोने केवळज्ञान होय ठे.

॥ इति ज्ञान द्वार ॥

(१०१)

अथ पंदरमुं अज्ञानद्वार.

अज्ञान—अनंत धर्मात्मक वस्तुने मोहनीकर्म ना उदयथी एकरूप पुर्णकरीजाणे, संसार हेतु तेने मोह हेतु जाणे, एकांते ग्रहण करवारूप अथवा त्याग करवारूप एम एकांतेज वस्तु स्वरूप माने पण उन्नय रूप नजाणे, माटे मिथ्यात्वना उदये करीने मिथ्या-त्वीनुं जाणपणुं ते अजाणरूपज होय तेनुं नाम अज्ञान कथुं ठे. १ मतिअज्ञान, २ श्रुतअज्ञान, ३ विजंगज्ञान एम त्रण प्रकारनां अज्ञान कथां ठे.

तेर देवताना दंरुक एक गर्जज मनुष्यनो तथा एक गर्जज तिर्यंचनो अने एक नारकीनो दंरुक एम सर्व मळीने सोळदंरुकने विषे त्रण अज्ञान छात्रे अने पांच एकेंद्रियना तथा त्रण विगळेंद्रियना दंरुके एम आठदंरुके एक विजंगज्ञान विना बाकीना बे अज्ञान कथां ठे.

॥ इति अज्ञान द्वार ॥

अथ सोळमुं दर्शन द्वार.

दर्शन—सामान्यपणे निराकारोपयोगरूप वस्तु

(१०१)

नो जे अवबोध तेनुं नाम दर्शन १ चक्षुदर्शन, २ अचक्षुदर्शन, ३ अवधिदर्शन, ४ केवळदर्शन एम चार प्रकारे दर्शन ठे.

चक्षुदर्शन-घटादि पदार्थोने आंखोवने सामान्य पणे देखवुं ते. अचक्षुदर्शन एटले चक्षु सिवाय बाकीनी इंद्रियो जे स्पर्शन, रसन, घ्रागन, श्रोतन अने नो इंद्रिय जे मन एणे करी शब्दादिक अर्थनो जे सामान्यावबोध थाय ते अचक्षुदर्शन, द्रव्य, क्षेत्र, काळने जाव ए चार मर्यादा मांहे रखां जेरुपी द्रव्य तेनो सामान्यावबोध ते त्रीजुं अवधिदर्शन, सर्वद्रव्यनो सामान्यावबोध ते निरावरण अप्रतिपातीएवुं चोशुं केवळ दर्शन जाणवुं. ए चार दर्शन अनाकार ठे, कारणके जाति, गुण, क्रियादिक विशेषण रहित तथा वस्तुना आकार रहित केवळ आकांक्षक ठे एवुं देखीए तेनुं नाम दर्शन कह्युं ठे.

पृथ्वीकायादि पांच एकेंद्रियना पांच दंरुक, बे इंद्रियनो एकदंरुकअने ते इंद्रियनो एक दंरुक एम सात दंरुकने विषे एक अचक्षु दर्शन होय, चौरिंद्रि-

(१०३)

यनादंरुके चक्षुदर्शन तथा अचक्षुदर्शनकक्षुं ठे. तेर देवताना दंरुक, एक नारकीनो दंरुक अने एक तिर्यंच पंचेंद्रियनो दंरुक एम पंदर दंरुकने विषे चक्षुदर्शन, अचक्षुदर्शन अने अवधिदर्शन एम त्रण दर्शन होय अने मनुष्यना दंरुके केवलदर्शन सहीत चारे दर्शन होय ठे. सिद्धना जीवोने एक केवलदर्शन होय ठे.

॥ इति दर्शन द्वार ॥

अथ सत्तरमुं दृष्टि द्वार.

दृष्टि—जे अवलोकनकरवुं तेने दृष्टिकहीए. ते दृष्टि त्रण प्रकारे ठे. १ सम्यग् दृष्टि, १ मिथ्यात्वदृष्टि अने ३ मिश्रदृष्टि तेमां श्री वितरागे कहेलां वस्तुतत्त्वनुं ज्ञानथाय ते प्रथम सम्यग् दृष्टिजाणवी. सम्यग्दृष्टिनां लक्षणथी जे विपरीतते बीजी मिथ्यात्वदृष्टि तथा सारुं अथवा मातुं ज्ञान बेहुने विषे जे खरापणानुं थाय ते त्रीजी मिश्रदृष्टि जाणवी.

पृथ्वीकायादिकपांच एकेंद्रियनादंरुके एक मिथ्यात्वदृष्टिठे. विगलेंद्रियनात्रणदंरुके एक मिथ्या-

(१०४)

त्वदृष्टि अने बीजी सम्यक्त्वदृष्टि एम बे दृष्टि कहीठे कारणके जे जीव परञ्जवथी सास्वादन सम्यक्त्व सहीत आवे ठे तेने अपर्याप्तावस्थाए सम्यक्त्व दृष्टि होय ठे ते अपेक्षाए त्रिगर्भेन्द्रियना दंरुके बे दृष्टि जाणवी, तेर देवताना दंरुके गर्भज मनुष्य अने तिर्यचना दंरुके तथा नारकीना दंरुके एम सोळ दंरुके त्रण दृष्टि कही ठे. पण एमां नव ग्रैवेयके एक सम्यक्त्व अने बीजी मिथ्यात्व ए बे दृष्टि लात्रे तथा पांच अनुत्तर विमाने एक सम्यक्त्व दृष्टिज लात्रे तथा समुर्ध्विम तिर्यचने सम्यक्त्व अने मिथ्यात्व ए बे दृष्टिज लात्रे अने समुर्ध्विम मनुष्यने एक मिथ्यात्व दृष्टि कही ठे.

॥ इति दृष्टि द्वार ॥

अथ अद्वारमुं योगद्वार.

योग-युक्तथवुं तेने योगकहीए अथवा जीवना बलवीर्य, शक्ति, पराक्रमने योग कहीए, अथ ग योग एटले व्यापार तेयोग त्रणप्रकारनांठे मन १ योग २ वचन योग अने ३ काययोग.

मनयोग एटले मननोव्यापार ते चारप्रकारे ठे. १ सत्यमनोयोग, २ असत्यमनोयोग, ३ सत्यासत्य-मनोयोग अने ४ असत्याअमृषा मनोयोग वचन योग एटले ज्ञापानो व्यापार ते चार प्रकारे ठे. १ सत्य वचनयोग २ असत्य वचनयोग ३ सत्यासत्य (मिश्र) वचनयोग अने ४ असत्याअमृषा वचनयोग, काय-योग एटले कायानोव्यापार. ते सातप्रकारे ठे. १ औदारिक काययोग २ औदारिक मिश्र काययोग ३ वैक्रिय काययोग ४ वैक्रिय मिश्र काययोग ५ आहारक काययोग ६ आहारकमिश्रकाययोग अने ७ कर्मणकाययोग. ए प्रमाणे बधामळीने पंदर योग कक्षां ठे.

सत्य मनयोग एटले वस्तुने वस्तुरूपे चिंतववी जेमके जीवादिक पदार्थ इव्यरूपे नित्य, पर्यायरूपे अनित्य एम अनेकांतपणे चिंतववुं ते सत्य मनयोग अने तेथी विपरीत ते असत्य मनयोग जेम जीवा-दिक पदार्थ एकांतपणे नित्य विश्वव्यापी इत्यादिक चिंतववुं तेनुं नाम असत्यमनयोग. सत्यासत्य मनो-

(१०६)

योग एटले कांश्क साचुं कांश्क जुतुं एम मिश्र ज्ञावेचिं-
तववुं जेमके आजे गाममां दश जनम्या दश मुआ
एम अनुमाने कांश्क साचुं जुतुं चिंतववुं. असत्या
अमृषामनोयोग एटले आनुं अमुक नाम ठे, आ
अमुक जात ठे, आ वस्तु लाव. आ वस्तु ले इत्या-
दिक चिंतववुं तेथी जीनवचन विराधाय नहि माटे
जुठ पण नहि अने साच पण नहीं एवुं व्यवहारिक
चिंतववुं. साचा वचननुं आत्मानीसाथेजोरुवुं ते सत्य
वचनयोग, असत्यवचननी साथे आत्माने जोरुवुं
ते असत्यवचनयोग, कांश्क सत्य अने कांश्क अ-
सत्य एम मिश्रज्ञाषा बोले ते सत्यासत्य वचनयोग,
हे देवदत्त चोपनी लाव ब्रह्मदत्त अमुक गाम गयो
एम बोळवुं अर्थात् आमंत्रण, याचना विगेरे करवु
ते सत्याअमृषावचनयोगजाणवो. औदारिक श-
रीरने योगे जे जीवनो व्यापार ते औदारिक काय-
योग, अने अपर्याप्तावस्थाए मनुष्य अने तिर्यंचने
कार्मण साथे मिश्र जे औदारिक पुज्जलजन्य व्या-
पारने औदारिक मिश्रयोग जाणवो. वैक्रय शरीरने

(१०९)

योगे जे जीवनो व्यापार ते वैक्रिययोग अने देवता तथा नारकीने अपर्याप्तावस्थाए कर्मण साथे मिश्र जे वैक्रिय पुजल अथवा मनुष्यादिकने उत्तर वैक्रिय करतां ज्या सुधी तेनीपर्याप्तिपुरीथइनथी त्यां सुधी औदारिक पुजल साथे वैक्रिय पुजल मिश्र होय तेनाथी थतो जीवनोव्यापार ते वैक्रियमिश्रयोग जाणवो. आहारक शरीरनेयोगे जे जीवनो व्यापार ते आहारक काययोग अने आहारकशरीर करतां ज्यां सुधी तेनीपर्याप्तिपुरीकरीनथी त्यां सुधी औदारिक शरीर साथे आहारक मिश्र होय तेनाथी थतो जे जीवनो व्यापार ते आहारकमिश्रयोग जाणवो. सातमुं कर्मण काययोग एटले कर्मदळ साथे आत्मप्रदेशनुं मळवुं ते कर्मण शरीर कहीए तेणे करी परज्जवादिकथी आगमन शक्ति तेनुं नाम कर्मणकाययोग जाणवो, तैजस शरीर अने कर्मण शरीर सर्वदा होय तेथी तैजस काययोग मांहेज गणयो ठे एम जाणवुं.

देवताना तेर दंरुक, नारकीनो एक दंरुक एम

चौद दंरुके मनना चार, वचनना चार तथा वैक्रिय-
 काययोग, वेक्रियमिश्रकाययोग अने कार्मणकाय-
 योग ए त्रण योग कायाना मळीने अगिघार योग
 कक्षां ठे. तिर्यचना दंडके एक आहारककाययोग
 अने बीजो आहारक मिश्रकाययोग वर्जीने बाकीना
 तेर योग कक्षां ठे, गर्जजमनुष्यना दंरुकनेविषे
 पंदर योग होय ठे. बेइंद्रिय, तेइंद्रिय अने चौ-
 रिंद्रियना दंरुके एक औदारिककाययोग, बीजो औ-
 दारिक मिश्रकाययोग, त्रीजो कार्मणकाययोग अने
 चोथो असत्यामृषावचनयोग एम चार योगकक्षां ठे.
 वाउकायना एकदंरुकनेविषे एक औदारिककाययोग,
 बीजो औदारीकमिश्र काययोग, त्रीजो वैक्रियकाय-
 योग, चोथोवैक्रिय मिश्र काययोग,अने पांचमो कार्म-
 णकाययोग एम पांचयोग कक्षां ठे. पृथ्वीकाय, अप-
 काय,तंतुकाय अने वनस्पतिकायना दंरुके एक औदा-
 रिक काययोग, बीजो औदारिकमिश्रकाययोग अने
 त्रीजो कार्मण काययोग एम त्रणयोगकक्षां ठे, सिद्धना
 जीवो अयोगी ठे. ॥ इति योगद्वार. ॥

(१०९)

अथ जंगणीसमुं उपयोग द्वार.

उपयोग—वस्तुस्वरूपने उल्लखवा, जाणवा, प्रकाशवाने विषे जेउपयोगीहोय तेनुंनाम उपयोग ए जीवनुंलक्षण जीवस्वप्नावचेतनारूपजाणवुं, ते उपयोग साकारं अने निराकार एम बे प्रकारनो ठे तेमां दरेकवस्तुने नियमेकरीग्रहणकरवी एज तेनो परिणामरूपश्चाकार — तेजेनेकरीनेथाय ते पांचज्ञान अने त्रणश्चज्ञानरूप आठ प्रकारे साकार उपयोग जाणवो. अने ए लक्षणोथीजीन्न उपयोग ते निराकारचार प्रकारनां दर्शनरूपजाणवो. साकारने निराकार बंने मळीने बार प्रकारनां उपयोग कर्ह्यां ठे.

मनुष्यना दंरुके बारउपयोगहोयठे. नारकीनो एकदंरुक, तिर्यंचपर्वेद्रियनो एकदंरुक तथा देवताना तेरदंरुक ए पंदरदंरुकनेविषे केवळज्ञान, केवळदर्शन अने मनःपर्यव ज्ञानविना बाकीना नवउपयोगहोयठे. बेइंद्रिय तथा तेइंद्रियना दंरुके एक मतिज्ञान बीजुं श्रुतज्ञान त्रीजुं

(११०)

मतिअज्ञान चोथुं श्रुत अज्ञान अने पांचमुं अचक्षु
दर्शन ए पांच उपयोग होय, अने चौरिंद्रियना दंरुके
ए पांच उपयोगनीसाथे एक चक्षुदर्शनसहीत ठ
उपयोग होय ठे, पृथ्वीकायादि पांच थावरना दंरुके
एक मतिअज्ञान बीजुं श्रुतअज्ञान अने त्रीजुं अ-
चक्षुदर्शन एम त्रणउपयोगहोय. समुर्धिम तिर्यंचने
मतिज्ञान, श्रुतज्ञान, मतिअज्ञान, श्रुतअज्ञान, चक्षु-
दर्शन अने अचक्षुदर्शन ए ठ उपयोग कहा ठे. स-
मुर्धिम मनुष्यने मतिअज्ञान, श्रुतअज्ञान, चक्षुदर्शन
अने अचक्षुदर्शन एम चार उपयोग कहा ठे. सिद्ध-
ना जीवने एक केवळदर्शन अने बीजुं केवळज्ञान
ए वे उपयोग जाणवा. एक समये जीवने एक उप-
योग होय. ठदमस्थ जीवने पहेले समये दर्शन अने
बीजे समये ज्ञान तथा केवळीज्ञगवानने तो पहेले
समये ज्ञान (विशेषावबोध) अने बीजे समये दर्शन
(सामान्याव बोध) होय ठे.

इति उपयोगद्वार.

(१११)

अथ वीशमुं गुणस्थानकद्वार.

गुणस्थान-गुण जे जीवना ज्ञान, दर्शन, चारि-
त्रादि गुण तेनुं स्थान अशुद्ध, शुद्ध, शुद्धतर, शुद्धतम
विगेरे अध्यवसायने गुणस्थानक कहेठे, जो पण जी-
वना असंख्याता अध्यवसाय स्थानक जेदे असंख्य
गुणस्थानक होयठे तो पण स्थूल व्यवहारे चौद गुण
स्थानक कहां ठे तेनां नाम- १ मिथ्यादृष्टि गुणस्था-
नक, २ सास्वादन गुणस्थानक ३ मिश्रदृष्टि गुणस्थानक,
४ अविरति सम्यक् दृष्टि गुणस्थानक, ५ देशविरति
गुणस्थानक, ६ प्रमत्त संयत गुणस्थानक, ७ अप्रमत्तसं-
यत गुणस्थानक, ८ निवृत्ति अथवा अपूर्व करण गुण
स्थानक, ९ अनिवृत्ति-बादर संपराय गुणस्थानक,
१० सूक्ष्म संपराय गुणस्थानक, ११ उपशांतमोह वी-
तराग गुणस्थानक, १२ क्षीणमोह वीतराग गुणस्था-
नक, १३ सजोगी गुणस्थानक, १४ अयोगी केवळी
गुणस्थानक एम चौद गुणस्थानक जाणवां.

मिथ्यात्व एटले जीन वचनथी विपरीत दृष्टी,
जेम धंतुराना बीज खाधे थके श्वेत वस्तुने पण पी-

लीवस्तु जाणे ठे तेम मिथ्यात्व मोहनीयना जोरथी
 रागद्वेष मोहादिक अढार दोषे सहीत अथवा सं-
 सारना हेतु एवा स्त्री हथियार वंगरे चिन्हे करीने
 सहीत होय तेने पण देवकरी माने धनधान्य स्त्री
 वगरेमां आसक्त परिग्रहादिक गुरुना लक्षणे हीनने
 गुरु करी माने हिंसादिक अधर्मने धर्म करी माने
 एने मिथ्यात्व कहीए. एवा मिथ्यात्व उदयवंत जीव
 पण कोश्क देखादेखीए, कोश् सुगतिनी अजिन्नाषे
 तथा कोश् जडकजीव मोहाहेतु क्रिया करे माटे तेने
 मिथ्यात्व गुणस्थानक कहीए अथवा एकांशे घटादि-
 कनी मान्यता अविरोध पण होय ते कारणे अने अ-
 हारनो अनंतमो जाग जीवने सदा सर्वदा उघाको
 रहे अवराय नहि ते गुणने लीधे पण मिथ्यात्व उ-
 दयवंत जीवने मिथ्यात्व गुणस्थानक कहुं ठे. औपश-
 मिक सम्यक्त्व वंत जीव अनंतानु बंधो कषायना
 उदये औपशमिक वमता क्षीरना स्वाद सरखो जाव
 मिथ्यात्व गुणस्थानक पाम्या पहेला जे जीवने होय
 ते सास्वादन सम्यक्दृष्टी गुणस्थान बीजुं जाणवुं.

(११३)

मिश्रमोहनीना उदयथी जीवने रुची के अरुची ए
बन्ने न होय एवा जे अध्यवसाय ते मिश्रदृष्टी गुण-
स्थानक त्रीजुं जाणवुं. विरति गुण जाणतो ठतो पण
अप्रत्याख्यान कषायोदये विरति आदरी न शके पण
तत्वरुची, सम्यक्त्ववंत जीनवचन यथावस्थितपणे
परिणमे तेनुं नाम अत्रिरति सम्यक्दृष्टी गुणस्थानक
चोथुं जाणवुं. प्रत्याख्यानी कषायोदये सर्व विरति-
पणुं तो न आदरी शके, पण कांश्च अंसे सावध्य
योगनी विरति करे. जेम निरपराध, निरपेक्ष, संक-
टपी, त्रसजीवने न हणवो, इत्यादिक सम्यक्त्व
सहीत अध्यवसाय अथवा सम्यक्त्वसहीत एक
नवकारसी करे एवा अध्यवसाय ते देशविरतिसम्य-
क्दृष्टीगुणस्थानक पांचमुं जाणवुं. देशविरतिगुण
स्थानकथी अनंतगुण विशुद्ध सर्व विरतिरुप चारित्रना
अध्यवसाय पण प्रमादेकरीनेसहीतहोय तेनुं
नाम प्रमतसंयत गुणठाणु ठहु जाणवुं. प्रमादपांच
प्रकारेठे, मद, विषय, कषाय, निद्रा अने विकथा,
ते पांचेप्रमादथीरहीत अनंतगुणविशुद्ध, निश्चय

चारीत्रे स्थिरतारूप अध्यवसाय ते सातमुं अप्रमत-
संयतनामनुं गुणस्थानक जाणवुं. पूर्वे नहि पामेला
एवा अत्यंतविशुद्धअध्यवसायेकरी चारीत्रमोह-
नीनी एकवीस प्रकृति उपशमाववा अथवा खपा-
ववाने अर्थे रसघात, स्थितिघात, गुणश्रेणी, गुणसंक्रम
अने अपूर्वस्थितिबंध ए पांचवाना धुरसमयथी
करे ते आठमुंअपूर्वकरणगुणस्थानक जाणवुं; अथवा
एक समये अनेकजीव ए गुणस्थानकेचढे पण अ-
ध्यवसाय, शुद्ध, शुद्धतरादिके निवृत्ति एटले फेरफार
होय माटे ते आठमागुणस्थानकने निवृत्तिगुण-
गुणस्थानक पण कहे ठे. नवमे गुणस्थानके एक समये
घणा जीव चढे पण तेजना अध्यवसायमा फेरफार
न होय माटे तेनुं नाम अनिवृत्तिगुणस्थानक अथवा
बादर एटले मोटाखंरु अने संपराय एटले कषाय-
ना आ गुणस्थानके जीव करे एटले कषायना उप-
शमाववाके खपाववाने अर्थे घणाखंरुकरे तेथी तेनुं
नाम बादरसंपरायनामा नवमुंगुणस्थानक जाणवुं.
सूक्ष्म ठे संपराय एटले किट्टीकृत लोत्रकषायनो

उदय ज्यां ते सूक्ष्म संपराय नामे दशमुं गुणस्थानक जाणवुं. जेम मेलवाळुपाणी शान्तथवाथी मेल निचे वेसे ने पाणीनिर्मळथाय अथवा जणाय तेम ज्यां मोहनीकर्मनोउपशमथाय तेनुं नाम उपशांतमोह गुणस्थानक अगीयारमुं कस्युं ठे. पाणीमां मळ ठे ते पातुं फोळावाथी अवस्यमलीन थाय, तेम आ गुणस्थानकपामेलाजीवने कषाय सत्तामां ठे तेथी त्यांथो अवस्य पमेज एम जाणवुं, सर्व मोहनीप्रकृतिक्षयथतां, सत्तामांथो पण मोहनीकर्म टळीजतां अत्यंत विशुद्धअध्यवसायस्थानक ठे ज्यां तेनुं नाम क्षीणमोहगुणस्थानक बारमुं जाणवुं. बारमागुणठाणेथी कोइजीव पमे पण मरणपामे नहि. मन, वचनने काययोगसहीत वर्ते अने घाती कर्मनाक्षयथकी केवळज्ञान होय ते सयोगी केवळी गुणस्थानक तेरमुं जाणवुं. त्रणे योगनो रोध करे एटले बादर मनवचनने कायाना व्यापारने अज्ञावे, मेरु-पर्वतनी पेठे निःप्रकंप शैलेसीकरणकरतां, अयोगी केवळी गुणस्थानक चौदमुं जाणवुं. ते चौदमागुण-

स्थानकना ठेला समये जीव ऋजु श्रेणीए मोक्ष प्रत्ये
पामे ठे.

पहेला मिथ्यात्व गुणस्थानकनीस्थिति अज्ञ-
व्यनी अपेक्षाए अनादीअनंत अने ज्ञव्यनीअपे-
क्षाए अनादीसान्त तथा समकीतथी पहेला जीवनी
अपेक्षाए सादीसान्त तेथी जघन्यथी अंतरमुहुर्त
अने उत्कृष्ट देशेउणी अर्धपुञ्ज परावर्त्त जेटळी कही
ठे. बीजा सास्वादन गुणस्थानकनी स्थिति जघन्यथी
एक समय अने उत्कृष्टथी ठ आवलीका जाणवी.
श्रीजा गुणस्थानकनी स्थिति जघन्य तथा उत्कृष्टथी
पण अंतरमुहुर्त जेटळी कही ठे. चौथा अविरति
सम्यक्गुणस्थानकनी स्थिति जघन्य अंतरमुहुर्त
अने उत्कृष्ट तेत्रीश सागरोपमथी जाजेरी कही ठे.
पांचमुं देशाविरति गुणस्थानक ठहु प्रमत्तगुणस्था-
नक, अने तेरमुं सयोगीगुणस्थानक ए दरेक गुण-
स्थानकनी स्थिति जघन्य अंतरमुहुर्त अने उत्कृष्ट
देशे उणपूर्व क्रोर वर्षनी कही ठे. सातमुं अप्रमत्त,
आठमुं अपूर्वकरण, नवमुं अनिष्टिबादरसंपराय,

दशमं सुक्ष्म संपराय अने अगियारमं उपशांत मोह गुणस्थानकनी स्थिति जघन्य एक समय अने उत्कृष्ट अंतरमुहुर्त दरेकनी कही ठे. बारमा क्षीणमोह गुणस्थानकनी स्थिति जघन्य तथा उत्कृष्टथी पण अंतर मुहुर्तनी जाणवी. चौदमा अयोगीकेवळीगुणस्थानकनी स्थिति पांचह्रस्वाक्षर उच्चारण काल जेटळी कही ठे.

दरेक गुण स्थानके लेश्या, योग, उपयोग, बंध, उदय, उदीरणा अने सत्ता कहे ठे. मिथ्यात्वादिक प्रथमना ठ गुणस्थानके सर्व ठए लेश्याहोयठे; अहीयां प्रत्येकलेश्याना असंख्याता लोकाकाश प्रदेश प्रमाण अध्यवसायस्थानक होय ठे ने तेथी प्रमत्त गुण स्थानके पण कांश्क कृष्ण लेश्याना अध्यवसाय होय माटे कांश् वीरोध जाणवो नही. सातमा अप्रमत्त गुणस्थानके, तेजो, पद्म अने शुक्ल ए त्रण लेश्या होयठे. आठमा अपुर्व करणगुणस्थानकथी तेरमा गुणस्थानक सुधी एक शुक्ल लेश्या कहीठे अने चौदमं अयोगी गुणस्थानक अलेशी कचुं ठे. पहेला मिथ्यात्व

(११७)

गुणस्थानके अने चोथा अविरतिसम्यक्दृष्टी गुणस्थानकने विषे, आहारकर काययोग अने आहारक मिश्र काययोगविना बाकीना तेरयोग कहां ठे. त्रीजामिश्र गुणस्थानके चारमनना, चारवचनना अने औदारिक काययोग तथा वैक्रिय काययोगसहित दशयोग कहां ठे. पांचमा देशविरति गुणस्थानके चार मनना, चार वचनना अने औदारिक काययोग, वैक्रियकाययोग तथा वैक्रियमिश्रकाययोग सहित अगियार योग कहां ठे. उपर कहेलां अगियार योगनी साथे आहारक काययोग अने आहारकमिश्र काययोग सहित तेरयोग ठठ्ठा प्रमत्त गुणस्थानके, अने तेमांथी आहारकमिश्र अने वैक्रियमिश्रविना अगियार योग अप्रमत्त गुणस्थानके कहां ठे. आठमा अपूर्वकरण गुणस्थानकथी बारमा क्षीण मोह गुणस्थानक सुधी दरेक गुणस्थानके, चारमनना, चार वचनना अने एक औदारीक काययोग मळी नवयोग होय ठे. तेरमा सयोगी केळवी गुणस्थानके, एक सत्य वचनयोग, बीजु असत्यामृषा वचनयोग,

(११९)

त्रीजु सत्यमनयोग, चोथु असत्यामृषामनयोग, पांचमुं औदारीककाययोग, ठहु औदारीकमिश्र काययोग अने सातमुं कामर्णकाययोग एम सात योग कह्यां ठे. चौदमा अयोगी गुणस्थानके योगने रुंधे माटे एके योग होय नही अयोगी ठे माटे एम जाणवुं. पहेला मिथ्यात्व गुणस्थानके अने बीजा सास्वादन गुणस्थानके, त्रण अज्ञान अने चक्षु दर्शन, अचक्षुदर्शन तथा अवधिदर्शन सहित ठ उपयोग सिद्धांतने विषे कह्यां ठे. त्रीजा मिश्र गुणस्थानके त्रण अज्ञान ज्ञानेकरीमिश्र अने त्रण दर्शन एम ठ उपयोग होय ठे. अविरति सम्यक् गुणस्थानके अने देशविरति गुणस्थानके, मतिज्ञान, श्रुतज्ञान, अवधि-ज्ञान अने चक्षु, अचक्षु तथा अवधिदर्शन सहित ठ उपयोग कह्या ठे, ठठा प्रमत्तगुणस्थानकथी बा-रमा क्षीणमोहगुणस्थानक सुधी पूर्वोक्त ठ उप-योगनी साथे मनःपर्यवज्ञान सहित, सात उपयोग कह्या ठे. तेरमे अने चौदमे गुणस्थानके केवळ ज्ञान अने केवळ दर्शन एवं बे उपयोग जाणवा ? ज्ञाना

(१३०)

वरणीयकर्म, २ दर्शनावरणीयकर्म, ३ वेदनीयकर्म, ४ मोहनीयकर्म, ५ आबुकर्म, ६ नामकर्म, ७ गोत्रकर्म अने ८ अंतरायकर्म एवं आठकर्म ठे. प्रथम मिथ्यात्व गुणस्थानकथी सातमाअप्रतमगुणस्थानक सुधीना सातगुणस्थानकमांथी एक मिश्रगुणस्थानक वर्जी बाकीना ठए गुणस्थानके सातके आठकर्म बांधे; आयुबंधकाले आठअने आयु न बांधतो होय त्यारे सातकर्म सदा सर्व जीव बांधे त्रीजुमिश्रगुणस्थानक, आठमुं अपूर्वकरण अने नवमुं अनिवृत्ति वादरगुणस्थानक एवं त्रण गुणस्थानके आयु कर्मविना बाकीना सातकर्म बांधे. दशमा सुद्धमसंपरायगुणस्थानके एक आयु कर्म अने बीजु मोहनीय एव्हे कर्म वर्जी बाकीना ठ कर्म बांधे. अगियारमुं उपशांतमोह, बारमुं क्षीणमोह अने तेरमुं सयोगी केवळी एवं त्रण गुणस्थानके एक साता वेदनीजबांधे अने चौदमुअयोगीगुणस्थानक तो अबंधक ठे त्यांकोइ जीवकर्म बांधे नहि एम कहुं ठे. मिथ्यात्वथी मांकी सूद्धसंपरायगुणस्थानक सुधी आठे कर्मनो

(१११)

उदय, अगियारमे तथा बारमे गुणस्थानके मोहनीय कर्मविना बाकीना सात कर्मनो उदय अने तेरमे तथा चौदमे गुणस्थानके, अघाती एवा वेदनीय, आयुः, नाम अने गोत्र एवं चार कर्मनो उदय होय ठे. मिश्रयात्वथी प्रमत्त सुधी ठ गुणस्थानकमांथी एक मिश्र गुणस्थानक वर्जी बाकीना पांच गुणस्थानके, सातके आठ कर्मनी उदीरणा, मिश्रगुणस्थानके आठ कर्मनी उदीरणा, अप्रमत्त, अपूर्व अने अनिवृत्ति गुणस्थानके आयुकर्मअने वेदनीय कर्मविना ठ कर्मनी उदीरणा, सूक्ष्म संपराय गुणस्थानके ठ अथवा पांच कर्मनी उदीरणा अने उपशांतमोहगुणस्थानके, वेदनीय, आयुः अने मोहनीयविना बाकीना पांच कर्मनी उदीरणा होय ठे, तथा बारमा क्षीण मोह गुणस्थानक उपर कहेलां त्रण कर्मविनां पांचकर्मनी अने आवळीका थाकते ज्ञानावरणीय, दर्शनावरणीय अने अंतराय कर्मनी उदीरणाटळे तेथी बाकीना एक नामकर्म अने बीजुं गोत्र एवं बे कर्मनी उदीरणा होय तथा तेरमा सयोगीगुणस्थानके पण ते नाम अने गोत्र

कर्मनी उदीरणा कही ठे. चौदमुं अर्योगी गुणस्थानक अणुदरीक होय त्यां एके कर्मनी उदीरणा होय नहि. पहेला गुणस्थानक ग्री मांकी अगियारमां गुणस्थानक सुधी आठ कर्मनी सत्ता, बारमा गुणस्थानके मोह नीयकर्म वर्जी सात कर्मनी सत्ता अने तेरमे तथा चौदमे गुणस्थानके वेदनीय कर्म, आयुः कर्म, नाम कर्म अने गोत्रकर्म ए चार अघाती कर्मनी सत्ता कही ठे.

पृथ्वी कायादि पांच एकेंद्रियना दंरुके एक मिथ्यात्व गुणस्थानक सिद्धांतने विषे कच्चुं ठे. बेइंद्रिय, तेइंद्रिय अने चौरिंद्रियना दंरुके मिथ्यात्व अने शास्वादन एम बे गुणस्थानक लाप्ते. नारकी, जुवनपति, व्यंतर, ज्योतिषी अने वैमानिकने विषे पेहेलेथी चार गुणस्थानक लाप्ते पण एमां एटळुं विशेष ठेके अनुत्तर विमानवासी जीवोने एक अत्रिरति समकीत दृष्टि चोथु गुणस्थानक ज होय ठे. गर्जज तिर्यंच पंचेन्द्रियने पेहेलेथी देशविरति पर्यंत पांच गुणस्थानक अने मनुष्यना दंरुके चौदे गुणस्थानक कख्यां ठे.

(१२३)

॥ इति गुणस्थानक द्वार ॥

अथ एकवीसमुं आहारद्वार.

आहार त्रण प्रकारनां छे ओजाहार, रोमाहार
अने प्रक्षेपाहारतेमां ओज-तैजस शरीर, तेणे करीने
जे आहारले तेनुं नाम ओजाहार अर्थात् जीव पर-
न्नेवे जतां प्रथमसमये तैजस अने कार्मण शरीरवने
औदारिक शरीर योग्य पुद्गलनो आहार करे अने
बीजा समयग्रीमांकी, कार्मण साथे औदारिक मिश्र
कायवने आहार करे ते, शरीर पर्याप्ति पुरी थाय
त्यां सुधीजे आहार ते सर्व ओजाहार जाणवो. लोमा-
हार स्पर्शेंद्रिये करीने जीवजे आहार पुद्गल ग्रहण
करे तेनुं नाम लोमाहार जेमके-तेलादिक शरीरे
चोळवाथी अंदर गरमी तथा चिकाश आदि आवे
अथवा उष्ण काळने विषे पाणीना स्पर्शवने एटले
न्हावाथी अजर नीनुं कपकुं शरीर उपर राखवाथी
शीतळ पणाएकरी तृषा गरमी अने दाह विगेरे
उपशमे एम जे स्पर्शेंद्रियवने आहार ते लोमाहार
जाणवो. प्रक्षेपाहार जे कोळीया विगेरे करी कोठामां

(१२४)

(पेटमां) प्रक्षेपाय (नखाय) अर्थात् मुख प्रक्षेपे जे आहार ते बीजो प्रक्षेपाहार जाणवो.

एकेंद्रियनापांच, देवतानातेर, अने नारकीनो एक उगणीस दंडके एक उजाहार अने बीजो लो-
माहार होय ठे. विगलेंद्रियना त्रण, गर्जज तिर्यंचनो एक अने गर्जज मनुष्यनो एक एम पांच दंरुकने विषे, उजाहार, लोमाहार अने प्रक्षेपाहार ए त्रणे प्रकारना आहार कहां ठे. एकेंद्रिय, विगलेंद्रि, अने गर्जज तिर्यंच तथा मनुष्यनामळीदश दंरुके स-
चित्त, अचित्त, अने मिश्र आहार होय ठे एटले कोइ वार सचित्त, कोइवार अचित्त अने कोइवार कांइ सचित्त कांइ अचित्तरुप मिश्र एम त्रण प्रकारना आहार होय ठे अने नारकी तथा देवताना दंरुके सदा सर्वदा अचित्तज आहार कह्यो ठे. शरीर पर्याप्ती पुरी करे त्यां सुधी सर्व अपर्याप्ता अवस्थाए जीवोने उजाआहार होय ठे अने शरीरपर्याप्ति पुरी कर्या पठी लोमाहार होय; ते लोमाहार असंज्ञीने अजाणता अने संज्ञीने जाणता अजाणता तथा देव-

(११५)

ताने मनोहपणे अने नारकीने अमनोहपणे परिणमेढे.

॥ इति आहारद्वार ॥

अथ बावीसमुं आहारनी इच्छाद्वार.

पृथ्वीकायादिक सर्व एकेंद्रियने आहारजिह्वाष
सदा सर्वदा निरंतर होयढे. बेइंद्रिय, तेइंद्रिय,
चउरेंद्रिय अने नारकीनाजीवोने एकवार आहार
लीधा पढी वधारेमां वधारे अंतरमुद्दुर्तने आंतरे फरी
आहारनी इच्छा थाय. पचेंद्रियतिर्यंचगर्जने व-
धारेमां वधारे बे अहोरात्री अने मनुष्यने त्रण अहो-
रात्रीने आंतरे स्वाप्नाविक एटले तापरोगादिकना
अज्ञावे आहारनी इच्छाथायढे. या उत्कृष्ट आहार
इच्छा प्रमाण देवकुरु तथा उत्तरकुरुक्षेत्रना तथा
जरत अने औरवत्तक्षेत्रनेविषे पहेला आराना मनु-
ष्य तथा तिर्यंचनीअपेक्षाएजाणवो. पुवनपति,
व्यंतर जोतीषि अने वैमानिकनादंरुके, मनगमतो
अने सर्व इंद्रियोने आढहादकारी आहार परिणमेढे.
माटे आयुष्यनाकाळमाननीअपेक्षाए आहारनी
इच्छानो काळमान कह्यो ढे. दशहजारवरसना आ-

(१२६)

युष्यवाळा देवताने एक अहोरात्रीनेआंतरे आहारनीश्छायाय, दशहजारवरसथी समयाधिकथी मांमीने एक सागरोपमथी उठा आयुष्यवाळा देवोने बेथी नव दिवसना आंतरे आयुष्यना प्रमाण प्रमाणे आहारनी इच्छानुंकाळमान जाणवुं. एक सागरोपमना आयुष्यवाळा देवोने एक हजारवरसे आहारनीश्छा बे सागरोपमनाआयुष्यवाळाने बे हजारवरसेआहारनी इच्छा, त्रण सागरोपमना आयुष्यवाळाने त्रण हजारवरसे आहारनी इच्छा एम जेटला सागरोपमनुं आयुष्य होय तेटलाहजार वरसे देवोने आहारनी इच्छा थाय ते ठेवट अनुत्तर विमानवासी देवोनुं तेत्रीश सागरोपमनुं उत्कृष्ट आयुष्यठे तेदेवोने तेत्रीशहजारवरसे उत्कृष्ट आहारनीश्छानो काळमान जाणवो एम सर्व देवोने आयुष्य प्रमाणनी अपेक्षाए आहारनी इच्छानो काळमान कह्यो ठे.

॥ इति आहार इच्छाद्वार ॥

(११७)

अथ त्रेवीशमुं किमाहारद्वार.

पूर्व, पश्चिम, उत्तर अने दक्षिण ए चार तथा उर्ध्व (उंची) अने अधो (नीचि) मळी ठ दिशाउं मांथी जीव केटली दिशाउंनो आहार ग्रहण करे ठे एम जे कहेवुं ते किमाहार.

एक अणाहारक ने बीजा आहारक एम जीवो बे प्रकारना ठे. तेमां परञ्जवजतां विग्रहगतोए जीव एक समयथीमांन्नी वधारेमां वधारे चारसमय सुधी अणाहारी होय अने केवळज्ञानी कर्म खपाववाने आठ समयनो केवळी समुद्घातकरे तेमां त्रीजे चोथे अने पांचमे समये केवळ कर्मणयोग होय, त्यां ते पण त्रण समय सुधी अणाहारी होय अने चौदमे गुण-स्थानके सैलेशीकरणे जीव अंतरमुहुर्त प्रमाण अणाहारी होय अने सिद्धना जीव अनंतकाळ सदासर्वदा अणाहारी होय ठे, उपर कहेला अणाहारी जीव सिवाय बाकीना सर्व जीवो आहारक जाणवा.

आहारक एवा चोवीसेदंरुकनाजीवो ठए दिशाओथी आहारग्रहणकरे ठे, पण एमां एटखुं

(११७)

विशेष ठे, के, एकेंद्रियना पांच दंरुकना जीवतो, त्रण, चार, पांच अथवा षड्दिशाओनो आहार ग्रहण करेठे, कारणके चौदराजलोक, सुद्धम एकेंद्रिथी ज्योठे, अने चौदराजलोक पठी अलोक ठे, तेमा पुद्गलादिकनहिहोवाथी आहारठे नहि, माटे जे शुद्धजीवो लोकनामध्यजागमां ठे तेने तो षड्दिशाओनो आहार होय, पण जे लोकने ठेमे रहेला ठे, एवा जीवोने उपर अलोक होवाथी उर्ध्वदिशीनो आहार होय नहि माटे ते जीवोने उर्ध्वदिशीसिवाय बाकीनी पांच दिशानो आहार होय; एवीज रीते लोकना ठेमे रहेला जीवोने बेदिशीए अलोक होय तेने चारदिशानो अने जेने त्रण दिशाएअलोक होय तेने बाकीनी त्रणदिशानो आहार होय एम जाणवुं.

॥ इति किमाहार द्वार ॥

अथ चोवीशमुं जीवज्जेद द्वार.

जीवज्जेद-कर्मगति जात्यादिकनी अपेक्षाए जीवनी विशेष व्याख्या तेनुं नाम जीवज्जेद. जीवना मुख्य बे ज्जेद ठे, एक मुक्तिना अने बीजा संसारी.

(११७)

भावे कर्मथी मुकाणा मुक्तथया ते मुक्तिना अने कर्म करीसहीत, चारगतिरुपसंसारमांपरिब्रमणकरे ठे ते संसारीजीवोजाणवा.

मुक्तिना-सिद्धना जीवोना जेद-१ जीनसिद्ध, २ अजीनसिद्ध, ३ तिर्यसिद्ध, ४ अतिर्यसिद्ध, ५ मृह-स्थलिंगेसिद्ध, ६ अन्यलिंगेसिद्ध, ७ स्वलिंगेसिद्ध, ८ स्त्रिलिंगेसिद्ध, ९ पुरुषलिंगेसिद्ध, १० नपुंसकलिंगेसिद्ध, ११ प्रत्येकबुद्धसिद्ध, १२ स्वयंबुद्धसिद्ध, १३ बुधबोधित सिद्ध १४ एक समये एक सिद्ध अने १५ एक समये अनेक सिद्ध; एम जेवी पदवि अने जेवा चिन्हादिके जीवसिद्धि पदने पाण्या मोहे गथा ते अपेक्षाए गणता सिद्धनाजीवोना पंदर जेद कहा ठे.

सर्व संसारीजीवोना एक, बे, त्रण, चार, पांच, ष, अने चौद, बत्तीश तथा पांचसेने त्रेसठ जेदपण जुदी जुदी अपेक्षाए शास्त्रने विषे कहा ठे. ते आ प्रमाणे-श्रुतज्ञाननो अनंतमो जाग सर्व संसारी जीवने सदा सर्वदा उघामो होय अवराय नहि ते चेतना लक्षणे करी सर्व संसारी जीवो एक विध-एक

प्रकारना जाणवा. स्थावरनामकमोदयेकरी जे स्थिर रहे एटखे पोतानी शक्तिए हाखी चाली शक नहि ते स्थावर अने त्रसनामकमोदये जीवत्रस-पणुपामे हाखीचालीशके तडकेथी ठांए आवे ते त्रस. एवं एकत्रसअनेबीजास्थावरमळी सर्व संसारीजीवोना वे जेदथायठे, पुरुष, स्त्री अने न-पुंसक वेदनी अपेक्षाए त्रण जेद, नारकी, तिर्यंच, म-नुष्य अने देवगतिए करी चारजेद, एकेंद्रिय, बेइ-द्रिय, तेइंद्रिय, चौरिंद्रिय तथा पंचेंद्रिय मळी इंद्रियो नी अपेक्षाए पांच अने पृथ्विकाय, अप्पकाय, तेज-काय, वाउकाय वनस्पतिकायने त्रसकाय एम कायनी अपेक्षाए सर्व संसारी जीवोना ठ जेद कहां ठे. १ सूक्ष्म एकेंद्रिय अपर्याप्ता, २ सूक्ष्म एकेंद्रिय पर्याप्ता, ३ बादर एकेंद्रिय अपर्याप्ता, ४ बादर एकेंद्रिय प-र्याप्ता, ५ बेइंद्रिय अपर्याप्ता, ६ बेइंद्रिय पर्याप्ता, ७ तेइंद्रिय अपर्याप्ता, ८ तेइंद्रिय पर्याप्ता, ९ चौरिंद्रिय अपर्याप्ता, १० चौरिंद्रिय पर्याप्ता, ११ असंझी पंचेंद्रिय अपर्याप्ता, १२ असंझी पंचेंद्रिय पर्याप्ता, १३ संझी

(१३१)

पंचेन्द्रिय अपर्याप्ता अने १४ संज्ञी पंचेन्द्रिय पर्याप्ता एम सर्व संसारी जीवोना चौद स्थानक—जेद—कर्म ग्रंथादिकने विषे कहां ठे. पृथ्वीकायादिक स्थावरना पांच सुद्धम अने पांच बादर मळी दश, प्रत्येकवनस्पतिकायनो एक, विगलेंद्रियना त्रण, अने संज्ञी तथा असंज्ञी पंचेन्द्रियना बे जेद एम सर्वेमळीने सोळ जेदने पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता करतां बत्रोश जेद पण प्रकारांतरे गण्या ठे.

हवे जीवना पांचशें त्रेशठ जेद कहां ठे ते आ प्रमाणे;—नारकीना सात जेद ठे तेने पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता करतां चौद जेद थाय, पांच सुद्धम स्थावर, पांच बादर स्थावर, एक प्रत्येकवनस्पतिकाय अने त्रण विगलेंद्रिय एवं चौद तथा पांच समुर्धिम तिर्यच पंचेन्द्रिय ने पांच गर्जज तिर्यच पंचेन्द्रिय एत्र दशमळीने चोवीश जेद थाय, तेने पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता करतां तिर्यचना अरुताळीस जेद थाय. एक सोने एक गर्जज मनुष्यना पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता गणतां बसेने बे अने समुर्धिम मनुष्यना एकसोने

(१३२)

एक अपर्याप्तामळी त्रणसेने त्रण मनुष्यना जेद थाय. दश पुवनपति आठ व्यंतर, आठवाण व्यंतर, पंदर परमाधामी, दश तिर्यग्जुंजक, पांच चरज्योतिषी, पांच स्थिरज्योतिषी, नवसोकांतिक, त्रणकिल्बिषिश्चा, बार देवसोक, नवप्रैवेयक तथा पांच अनुत्तरविमाननां मळीने नव्वाणुं तेने पर्याप्ता अने अपर्याप्ता गणतां एकसोने अठाणुं जेद देवताना थाय. एवी रोते चौद नारकीना, अरुताखीस तिर्यचना, त्रणशेने त्रण मनुष्यना अने एकसोने अठाणुं देवताना मळी सर्व संसारी जीवोना पांचसेने त्रेशठ जेद कक्षां ठे.

पृथ्वीकायना दंरुके चार, अप्कायना दंरुके चार, तेजकायना दंरुके चार, वाउकायना दंरुके चार तथा वनस्पतिकायना दंरुके ठ जीवजेद जाणवा, बे इंद्रियना दंरुके बे, तेइंद्रियना दंरुके बे, चौरिंद्रिय ना दंरुके बे अने तिर्यच पंचेंद्रियना दंरुके वीश जीवजेद कक्षां ठे. मनुष्यना दंरुके त्रणसें ने त्रण ने तेर देवताना दंरुके एकसोने अठाणुं जीवजेद पामीए.

॥ इति जीवजेद द्वार ॥

(१३३)

अथ पचीसमुं वेदहार.

वेद-जे अजिस्त्राष करवो ते वेद त्रल्य प्रकारेठे
स्त्रीवेद, पुरुषवेद अने नपुंशक वेद ते दरेकना वळी
बब्बे जेद ठे, १ द्रव्यवेद अने २ ज्ञाववेद.

दाढी, मुठादिक मुख पुरुषाकार, पुरुषचिन्ह,
वीर्यपतन, दृढता अने धैर्यादि लक्षणे युक्त ते द्रव्य
पुरुषवेद तथा जेम श्लेष्मनाजोरे खटाशनी इडा थाय
खटाश ज्ञावे तेम जे कर्मना उदयथी स्त्रीनुं दर्शन,
आलिंगन, मैथुनादिकनी इडा थाय ते ज्ञावपुरुष-
वेद. ते वेद घासना जरुका जेवो जाणवो, जेम घा-
सनी ज्वाला एकदम उठे पण पाठी तरत समाइ
जायठे तेम पुरुषवेदी वेदना उदये विह्वलं थाय पण
कार्य सिद्धि तरत शांत थाय. ते पुरुषवेद जाणवो.

स्तन, योनी प्रमुख अवयव सहित अने दाढी
मुठादिक रहित ते द्रव्य स्त्रीवेद तथा जेम पित्तना
जोरे मिष्टान्ननी इडा थाय मिष्ट ज्ञावे तेम जे कर्मना
उदयथी पुरुष सुहामणो लागे, आलिंगन, मैथुनादिक
अजिस्त्राष उपजे ते ज्ञाव स्त्रीवेद. ते वेद बकरोनी

लीमीना अग्नि सरखो जाणवो; एट्टेले जेम लीमीऊ-
नी अग्नि जेम जेम खोरीए तेम तेम विशेष दीपे
घणीवार प्रज्वले तेम स्त्रीवेदी वेदनाउदये घणी प्र-
ज्वले पुरुषनाकरस्पर्शादिके वधारे दीपे घणे कष्टे
शांती थाय ते स्त्रीवेद जाणवो.

स्तनादिक स्त्री अवयवो अने दाढी मुठादिक
पुरुष चिन्ह जेने होय नहि, कांडक स्त्रीनेमळती कां-
इक पुरुषने मळती ज्ञाषा बोले, स्त्रीनीपेरे चाळा चेष्टा
करे अने स्त्रीनी जेम कोमळता निर्बळतादिकेकरी
सहीत होय ते द्रव्य नपुंसकवेद जाणवो तथा जेम
पित्त श्लेष्मनाजोरे खारा खाटानी श्वाथयाकरे
खारुं खाटुं ज्ञावे एम जेकर्मनाउदयथी स्त्री अने
पुरुष ए बन्ने संबंधि विषयान्निघाष उपजे ते ज्ञाव
नपुंसक वेद जाणवो; ते वेदोदय नगर दाह सरखो
ठे, जेम नगर बलतुं होय तेमां रहेलां उकरकांदिक
घणा काळ सुधी बळे तरत उलवाय नहि, तेम नपुं-
सकवेदी मोहाग्निज्वालाए ज्वाजद्वयमान घणा

(१३५)

काळे पण शान्तिने पामे नहि. अंतरंग वेदरूप अग्नि धुंधवातो रहे ते नपुंसक वेद जाणवो.

पांच स्थावर, त्रण विगलेंद्रिय अने नारकीना दंरुके एक नपुंसक वेद होय, गर्जज तिर्यंच अन गर्जज मनुष्यना दंरुके त्रणे वेद होय, तथा देव-ताना तेरे दंरुके नपुंसक विना बाकीना बे वेद होय अने समुर्द्धिम तिर्यंच तथा समुर्द्धिम मनुष्यने एक नपुंसक वेद होय ठे. गर्जज मनुष्य, गर्जज तिर्यंच, चुवनपति, व्यंतर, ज्योतिषी अने सुधर्मा तथा इशान देवलोकनादेवो कायसेवी, कायसेवाए तृप्ति पामे, त्रीजा अने चोथा देवलोकना देवो स्पर्शसेवी, स्त-नचुजा आलिंगनादिकायस्पर्शे तृप्ति पामे. पांचमा अने षठा देवलोकना देवो रूपसेवी पोताने जोग योग्य देवीनारूप, हास्य कटाक्षादिकरूप देखीने तृ-प्ति पामे. सातमा अने आठमा देवलोकना देवो शब्दसेवी पोताने जोग योग्य देवीना गीत वार्जात्र हास्य नेपुर जंकारादि शब्द सांजळीने तृप्ति पामे. नवमां, दशमां, अगियारमां अने बारमां देवलोकना

(१३६)

देवो मनसेवी, एटले पोताने जोग योग्य देवी मन-
मांहे चिंतवे तेवारे ते देवी पोताना स्थानके बेठीय-
कीज शृंगारधरी जली बुरी काम चेष्टा मनमां चिं-
तवती जोगने माटे सावधान थाय तेवारे ते देवता
त्यांज एटले पोताने स्थानके बेठा थका मनसंकल्पे
परम सुख परम तृप्ति पामेठे. देवीजनी उत्पत्ति बीजा
देवलोक सुधी अने गमना गमन आठमा देवलोक
सुधी ठे. स्पर्शसेवी, रूपसेवी अने शब्द सेवीने पण
कायसेवीनी पेठे शुक्रपुञ्ज ठे; ते शुक्रपुञ्ज देवता
नी शक्तिएकरीने देवांगनाना शरीर ने विषे शंक्रमे
संचरे तेथी देवांगनाने संज्ञोग सुख उपजे ठे. ते शु-
क्रपुञ्ज वैक्रिय होवार्थी गर्भ उपजे नहि. नवग्रैवे-
यक अने पांचअनुत्तरविमानना देवता अप्रवीचारा
एटले विषय सेवा रहित ठे माटे मने करीने पण
स्त्रीने प्राथें नहि माटे पराधिनरहित संतोषवंत सर्व
विषय सेवी देवताजंथी पण अत्यंतसुखीया ठे.

काय सेवीथी अनंत गण सुख स्पर्श सेवीने
जाणवुं ने ते थकी अनंत गण सुख रूपसेवीने ते थकी

(१३७)

अनंतगणसुख शब्दसेवीने तथा ते थकी पण
अनंतगणसुख मनसेवीने अने ते थकी अनंतगण
सुख अप्रवीचारीदेवोनेजाणवुं. उपर कहेला सर्व
जीवोनासुखथी अनंतगण सुख गया ठे राग अने
द्वेष जेना एवा श्री वीतरागने जाणवुं.

॥ इति वेदद्वार ॥

अथ उर्वीसमुं कषायद्वार.

कषाय—(कष—आय)कष—संसार ने आय—लाज
एटले जेनाथी संसारनो लाज थाय संसारनी परंपरावधे
तेनुं नाम कषाय. अनंतानुबंधी, अप्रत्याख्यानी प्रत्या-
ख्यानी अने संज्वलन ए चार जेद कषायना जाणवा.

अनंतानुबंधी—अनंता संसारने वधारनार एवो
क्रोध, मान, माया अने लोभ ते अनंतानुबंधी कषाय
जाणवो. ए क्रोध पर्वतनी लींटी जेवो, मान पाषाणना
थांजला जेवुं, माया वांशना मुळ जेवी, अने लोभ
करमजनारंगजेवो जाणवो, अप्रत्याख्यानी कोइ
पण पञ्चखाणने उदय आववानदे थोका पण पञ्चखाणनी
प्राप्ति न थाय एवो क्रोध, मान, माया अने लोभ ते

अप्रत्याख्यानीकषाय जाणवो. ए क्रोध सुकेला तळावनी रेखा सरखो, मान हारुकाना थांजलासरखुं, माया मेंढानाशिंगरुा सरखी. अने लोज कादवना रंग सरखो जाणवो. प्रत्याख्यानी सर्वविरतिरूप पच्चखाणने आवेरे, आववा नदे एवो क्रोध, मान, माया अने लोजने प्रत्याख्यानी कषाय जाणवो. ए क्रोध रेतीनी रेखा सरखो, मान काष्टना थांजला सरखुं, माया बळदना मुतरनी रेखासरखी अने लोज काजळना रंग सरखो जाणवो. संज्वलन चारित्रीयाने पण लगारेक दीपे, उदय आवे एवो क्रोध, मान, माया अने लोज ते संज्वलन कषाय जाणवो. ए क्रोधपाणीनीरेखासरखो, मान नेतरना थांजला सरखुं, माया वांशनीठाळ सरखी अने लोज हळदरना रंग सरखो जाणवो.

अनंतानुबंधी समकीतनो, अप्रत्याख्यानी देश विरतिनो, प्रत्याख्यानी सर्वविरतिनो अने संज्वलन कषाय यथाख्यातचारित्रनो घातकरनार ठे. क्रोध मान, माया अने लोजनी अपेक्षाए जीवो सर्वथी थोरामानी, मानीथी विशेषाधिक क्रोधी, क्रोधीथी

(१३९)

विशेषाधिक मायावंत अने मायावंतथी विशेषाधिक सोजीजीवो कहां ठे.

चोवीशे दंरुके क्रोध, मान, माया अने लोभ एम चारे कषाय होय ठे, पण तेमां एटलुं विशेषके नारकीने क्रोध वधारे, तिर्यंचने माया वधारे मनुष्यने मान वधारे अने देवताउने लोभ वधारे होय ठे. एम कह्युं ठे.

॥ इति कषायद्वार ॥

अथ सत्तावीसमुं संज्ञाद्वार.

संज्ञा—रुमा प्रकारनुं ज्ञान तेनुं नाम संज्ञा क हीए; ते संज्ञा बे प्रकारनी ठे. एक ज्ञान संज्ञा अने बीजी अनुभवसंज्ञा. ज्ञान संज्ञा ते मतिज्ञान, श्रुत ज्ञान, अवधिज्ञान, मनःपर्यवज्ञान अने केवळज्ञान, ते केवळज्ञानरूपसंज्ञा ह्यायिक अने मतिआदिक सर्व संज्ञा ह्यायोपशमिक ठे. बीजी अनुभव संज्ञा ते पोतानांकरेलां शातावेदनियादि कर्मोथी उत्पन्न थाय ठे ते जेमके आवस्तु मारे आहारयोग्यठे आ वस्तुथी मारु पोषण थशे इत्यादिक एकेंद्रियादिकने पण अव्यक्तव्य शब्दार्थो ह्येस्व, ते अनुभव

(१४०)

संज्ञा. ते संज्ञा चार प्रकारे ठे. आहारसंज्ञा, ज्ञय संज्ञा, मैथुनसंज्ञा अने परिग्रहसंज्ञा ए चार प्रकारे संज्ञा जाणवी; बळी १ क्रोध, २ मान, ३ माया, ४ लोभ, ५ उध अने ६ लोक संज्ञा पण कही ठे. ते उपरनी चार संज्ञामां मेळवता दश संज्ञा ठे. बीजा ग्रंथोमां वळी १ सुख, २ दूःख, ३ मोह, ४ विति-गिहा, ५ शोक, अने ६ धर्म एठ जेदवालो पण संज्ञा कहेलो ठे. ए संज्ञांत ते पूर्वोक्त संज्ञांत मांहे अंत-र्गत जाणवी.

नरकादिक चोवीसेदंरुके सर्वजीवोने उपर कहेली चार अथवा दशसंज्ञा होय ठे. पृथ्वीकायादि जीवोने मन नथी तो पण आ कहेली संज्ञांततो सर्व जीवोने होय. जेम वनस्पतिकायजीवो जळादिकना आहारवने जीवे ठे अने आवा प्रकारनी वस्तुंत मळे तो सारुं, आवस्तुथी मारुशरीरपुष्टयशे, एवो अवक्तव्य शब्दार्थो लेख, ते आहार संज्ञा जाणवी. लज्जामणी विगेरे केटलीएकवनस्पति मनुष्यना हा-थनो स्पर्शथवार्थी संकोचीजाय ठे ए ज्ञयसंज्ञा

(१४१)

जाणवी, नालक चंपकादि वृक्षोने स्त्रीनो स्पर्शवाची प्रफुल्लितथायठे अथवा तामीवृक्षनीपासे ताम वृक्ष होय तोज तामी फळे ठे फळवाळी थाय ठे ए मैथुन संज्ञानालक्षण जाणवा, बौद्ध पक्षाशादि वृक्षो नीधान (धन) ना उपर उगे ठे अथवा पोताना मुळीआ वळे नीधानने वींटेठे नीधाननी आसपास विंटेलाय ठे ए परिग्रह संज्ञानुं लक्षण जाणवुं. कोकनद वृक्षाने मनुष्यादिकनो पगलागवाची हुंकारा करे ठे ए क्रोध संज्ञानुं लक्षण जाणवुं. हुं उता आ लोको दूःखी केमथाय ठे एवा अहंकारे करी रुदंती वृक्ष रुदन करे ठे कारणके तैथी सुवर्णसिद्धि थाय ठे, ए मानसंज्ञानुं लक्षण ठे. वेलमीउं फळने पोताना पांदरा वळे डांके ठे, ए माया संज्ञाना लक्षण ठे. अति तीव्र लोभनाउदये जीव धनउपरवृक्षथाय ठे, अथवा कोइ मोटोफणीधर नागथइ धननी रक्षा करे ठे, ए लोभ संज्ञाना ज्ञाव जाणवा. वेलमीउंमार्ग तर्जी वृक्षाने वींटेलाय ए उधसंज्ञा, तथा कीमीउं श्रेणीबंध चालेठे, माकरु एकदमनासेठे, अने

आ ज्ञवमां हजी मरण नथी आव्युं तो पण हुं मरी
जइश ए जीवने ज्ञय लागे ठे ए सर्वपूर्वोक्त संज्ञाना
ज्ञाव जाणवा. जीव ज्ञवोज्ञवथी आहारादिक कृत्य
वने टेवाएलो ठे माटे अजाण पणे, असंज्ञीपणे अ-
थवा तो संज्ञीपणे पण उपर कहेली. सर्वे संज्ञाए स-
हीत जीव होय ठे. जेम नरघांवगारुनारमाणस
अन्य व्यवसायमां होय तो पण तेनी आंगळोठ उंची
नीची थाय ठे अथवा टकोरा वगारे ठे, तथा काप-
रुनो वहेपारी, कापरुने फारुवाना व्यवसायथी रात्रे
उंधमां पण अणजाणतां पोतानुं धोतीउं के अन्य
वस्त्र फारुने ठे कारणके ए हंमेशानी प्रवृत्तिनी टेव ठे,
एम सर्व संसारी जीवो देहममत्वेकरी आहारादि-
कथी टेवाएलां होवाथी हालपण जो अजाण होय
अज्ञानी होय तो पण तेमां प्रवृत्ति करे ठे एनुं नाम
संज्ञा जाणवुं. ॥ इति संज्ञाद्वार ॥

अथ अष्टावीसमुं स्वकाय स्थिति द्वार.

स्वकाय स्थिति—(स्वकाय स्थिति) स्व पोताना,
काय-समुह, अर्थात् पृथ्वीना जीवोनो समुह ते पृ-

(१४३)

स्वीकाय, पाष्णीना जीवोनी जातीरुप समुह तेने विषे फरीफरी मरणपामीने तेनी तेजकायमां उत्पन्न थाय, तो तेनीअपेक्षाए जे स्थिति काळमान तेनुं नाम स्वकाय स्थिति जाणवी.

पृथ्वीकाय, अप्काय, तेजकाय अने वाजकाय ए चार एकेंद्रियना दंरुके उत्कृष्टी स्वकाय स्थिति असंख्याती उत्सर्पिणी अवसर्पिणी काळनी अर्थात् पृथ्वीकायनो जीव मरणपामीने फरी तेजकायमां उपजे, पण पोतानी कायने मुके नहि तो असंख्यात उत्सर्पिणी अवसर्पिणी काळ सुधी रहे. एमज अपकाय तेजकाय अने वाजकायने विषेपणजाणी लेवुं. वनस्पति कायनी स्वकाय स्थिति उत्कृष्टी अनंता काळ प्रमाण जाणवी. आजे वनस्पतिकायनी स्थिति कहीते व्यवहारराशी जीवनी अपेक्षाए जाणवी केमके व्यवहारराशीजुंजीव मरणपामी नीगोदमां जायतो अनंती उत्सर्पिणी अवसर्पिणी काळ सुधी रहेने पठी पाठो व्यवहार राशीमां आवे एम जाणवुं. बेइंद्रिय, तेइंद्रिय अने चौरिंद्रिय एम विकलेइ-

(१४४)

यमां दरेकने उत्कृष्टी स्वकाय स्थिति संख्याता हजार वरश सुधीनी जाणवी. तिर्यंच पंचेंद्रिय अने मनुष्यनी उत्कृष्टी स्वकाय स्थिति सात आठ जवनी कही ठे.

गर्भज तिर्यंच तथा मनुष्यो संख्याते आयुष्ये सातजव करे अने आठमे जवे युगलीठ थाय ए आठे जवे करी उत्कृष्टी स्वकाय स्थिति त्रण पद्योपम अने सात पूर्व क्रोर वरसनी गर्भज तिर्यंच तथा मनुष्य नी जाणवी. त्रसकाय जीवोनी स्वकाय स्थिति बेह-जार सागरोपमनी कही ठे, कारणके कोइपण जीव वधारेमां वधारे त्रसकायमां बे हजार सागरोपम सुधी रही शके ने पठी अथवश्य एकिंद्रिय थाय, संझीनी स्वकाय स्थिति उत्कृष्टी नवसें सागरोपमनी जाण-वीने पठी अथवश्य असंझीमां जाय एम कहुं ठे. दे-वता तथा नारकी मरीने पाठा देवता तथा नारकीमां जाय नहि अथवश्य बीजी गतिए जाय. पृथ्वीकायादि उपर कहेला सघळा जीवोनी जघन्यकाय स्थिति अं-तर मुहुर्तनी जाणवी.

॥ इति स्वकाय स्थितिहार ॥

(१४५)

अथ सुगणत्रीसमुं विरहकाळहार.

विरहकाळ-एकंजीवउत्पन्नथयापठीबीजो जीव
केटलाकाळनेअंतरेउत्पन्नथाय अथवाचवे एम जेदरेक
दंरुकेनेविषेकहेवुं तेनुंनामअहिं विरहकाळ जाणवो.

नारकीना दंरुके प्राये समयसमयप्रत्ये जीव
उपजेठे अने चवेठे;परंतु क्यारेक अंतरपडेतो जघन्य
एकसमय अने उत्कृष्टोबारमुहुर्तनोजाणवो. सातेना-
रकीमां कोइजीवनउत्पन्नथायतो वधारेमां वधारे बार
मुहुर्तसुधीनउपजे पण बारमुहुर्त पठीतो जरूर कोइ-
नरकेजीवउपजे साटे सामान्ये सातेनारकीआश्री बार
मुहुर्तनोविरहजाणवो. जुदीजुदीनारकीनी अपेक्षाए
पहेली रत्नप्रज्ञा नारकीए चोवीसमुहुर्त, बीजीशर्करा
प्रज्ञाए सात दिवस,वालुकाए पंदर दिवस,पंक प्रज्ञाए
एकमास, धुम प्रज्ञाए बेमास, तमप्रज्ञाए चार मास
अने तमस्तम प्रज्ञानारकीनेविषे ढमासनो उपजवा
तथा चववानो विरहकाळएटले अंतर उत्कृष्टोजाणवो.
अहिंजेनो जेटलो विरहकाळकह्योठे तेटलाकाळथी
उपरांत अवश्य ए नरकोनेविषे कोइपणजीव उत्पन्न

थाय एम कक्षुं ठे.

दशजुवनपतिनादंरुके जीव निरंतरउपजेठे
 अने चवेठे; परंतु कदीअंतरपकेतो जघन्यथी एक
 समयनो अने उत्कृष्टथी चोवीस मुहुर्तनो विरहकाळ
 एटले अंतरजाणवो एमज व्यंतर, ज्योतिषी तथा
 सौधर्मनेइशान देवलोकने विषे पण प्रत्येके उपजवा
 तथा चववानोविरहकाळ वधारेमांवधारे चोवीस
 मुहुर्तनो ठे, तेवारपढीनिश्चे बीजोकोइजीव दे-
 वतापणे उपजेअथवाचवे. त्रोजा देवलोकने नवदि-
 वसने विसमुहुर्तनो, चौथादेवलोकने बारदिवसअने
 दशमुहुर्तनो, पांचमादेवलोकसामीवावीस दिवसनो,
 ठहा देवलोकने पीस्ताळीसदिवसनो आठमाए सो
 दिवसनो, नवमाए तथा दशमाएप्रत्येके संख्याता
 मासनो अने अगियार तथा बारमाए संख्याता वर-
 सनो विरहकाळ जाणवो. आ संख्याता वरस ज्यां
 सुधी सोवरसपुरानथाय त्यांसुधीनागणवा. पहिला,
 बीजा तथा त्रीजा ग्रैवेयके संख्याता सेंकनो वरसनो,
 चौथा, पांचमा अने ठहा ग्रैवेयके संख्याताहजार

वरसनो अने सातमाआठमातथा नवमाग्रैवेयके संख्यातालाखवरसनो उपजवाचववानो विरह काळ कह्योठे. ज्यांसुधी हजार वरस पुरा न थाय त्यां सुधी संख्याता सैंकठा वरस, ज्यांसुधी लाखवरस पुरा नथायत्यांसुधी संख्याताहजारवरस अने ज्यांसुधी क्रोरुवरसपुरानथाय त्यांसुधीना संख्यातालाखवरस- गणाय ठे. एक सर्वार्थ सिद्धविना बाकीनाचारअनुत्तर- विमाननेविषे पद्योपमना असंख्यातमाज्ञागजेटलो अने सर्वार्थ सिद्ध विमानने विषे पद्योपमनासंख्या- तमाज्ञागजेटलो उत्कृष्ट विरहकाळकह्योठे. जघन्यथी एक समयनो उत्पात तथा चवन विरहकाळ सर्वदेव- लोकेजाणवो.

पृथ्वीकायादिपांचे एकेंद्रियनादंरुके प्रत्येक समये जीवउत्पन्न थायठे अने चवेठे माटे ते एकें- द्रियनेविषे विरहकाळहोयनहि.

वेइंद्रिय, तेइंद्रिय अने चौरिंद्रियना दंरुके प्र- त्येके उत्पात अने चवननो विरह वधारेमां वधारे अं- तरमुहुर्त अने जघन्यथी एक समयनो कह्योठे. गर्जज

(१४७)

तिर्यंच पंचेंद्रियने विषे बार मुहुर्तनो अने समुर्धिम
तिर्यंचपंचेंद्रियनेविषे अंतरमुहुर्तनो जन्म तथा म-
रणआश्रीविरहकाळजाणवो. गर्जज मनुष्यने विषे
बारमुहुर्तनो अने समुर्धिममनुष्यनेविषे चोवीस
मुहुर्तनो उत्कृष्टविरहकाळहोयठे. मोक्षनेविषे निरंतर
जीवउत्पन्नथायठे. पण क्यारेक अंतर पडे तो जघन्य
एक समय अने उत्कृष्टथी ठ मासनुं सिद्धगतिनेविषे-
आंतसंकळुंठे तथा सिद्धगतिथी सिद्धना जीवोनेचव-
वानुंनथी माटे चवनविरहकाळहोयनहि एमजाणवुं.
॥ इति विरहकाळ द्वार ॥

अथ त्रीसमुं चवन संख्याद्वार अने एकत्रीसमुं
उपजवानुं संख्याद्वार.

चवन संख्या-एक समयमांजीवकेटलाचवे
(मरे) ए संख्यानुं जे कहेवुं ते चवन संख्या तथा
एक समयमां केटलां उत्पन्न थाय एम जे कहेवुं ते
उपजवानी संख्याद्वार. ए वनेद्वार जेगा कहे ठे.

नारकीना दंरुके, जीवो उपजे तो समये समये
जघन्यथी एक, वे त्रण अने उत्कृष्टथी संख्याता अ-

(१४ए)

संख्याता उपजे ठे तथा चवे ठे.

दश ब्रुवनपति, व्यंतर, ज्योतिषी अने वैमानिक मां सौधर्म देवलोकथी मांकीने आठमा सहस्रार देवलोक सुधीना देवलोकने विषे जीवो जो उपजे तो, एक समयमां जघन्यथी एक, बे त्रण अने उत्कृष्टा संख्याता असंख्याता जीवो उपजे तथा चवे ठे. कारणके आठमा देवलोक सुधी तिर्यंच पण जायठे; ने ते तिर्यंचगतिमां जीवो असंख्याता ठे माटे असंख्याता उपजे एम जाणवुं. नवमा आदि उपरना देवलोक एक समयमां ठेवट संख्याता जीवो उपजे अने चवे ठे. ते देवलोकमां फक्त गर्जजमनुष्यजायठे.

पृथ्वीकाय, अप्काय, तेउकाय अने वाउकायनादंरुके, प्रतिसमये जीवो असंख्याता उपजेठे अनेचवेठे, तथा वनस्पतिनादंडके प्रतिसमये जीवो अनंताउपजे ने अनंताचवे ठे; वनस्पतिकायमां जीव अनंता ठे माटे वनस्पतिकायमांहेथीआव्या जीवो वनस्पतिकायमां समयेसमये अनंताउपजे अने अनंताचवेठे एम जाणवुं. बेइंद्रिय, तेइंद्रिय, चौरिंद्रिय

(१५०)

अने तिर्यंचपंचेंद्रियना दंरुके, देवतानी पेठे एक बे
त्रणथी यावत् संख्याता असंख्याता उपजेअने चवेठे.

गर्जज मनुष्यने विषे उपजेतो एक समये वधा-
रेमां वधारे संख्याता जीवो उपजे अने चवे, तथा स-
मुर्धिम मनुष्यने विषे देवतानीपेठे संख्याताने असं-
ख्याता उपजे अने चवे ठे. सिद्धगति (मोक्ष)ने विषे
जीवो उपजेतो एक समये एक, बेथी मांकीने यावत्
एकसोने आठ सुधि उपजे ठे. ते सिद्धगतिमांथी प-
रवानो अज्ञाव होवाथी कोइ चवतो नथी.

॥ इति चवन तथा उपजवानु संख्याद्वार ॥

अथ बत्रीशमुं गतिद्वार.

गति-गमन करवुं-कया दंरुकनो जीव कया
कया दंरुके जाय एम जे कहेवुं ते आर्हिं गतिद्वार जाणवुं.

नारकी जीवो नारकीमांथी नीकळी, गर्जज
तिर्यंच अने गर्जज मनुष्य एम बे दंरुकमां जाय ठे.
दशचुवनपति, व्यंतर, ज्योतिषी अने सौधर्म तथा
इशान देवलोकना देवो ज्ञवांतरे, पृथ्वीकाय, अप्का-
य, वनस्पतिकाय, पंचेंद्रिय तिर्यंच अने मनुष्य एम

(१५१)

पांच दंरुके जाय, तथा सनत् कुमारादिसहस्रार पर्य-
तना देवो गर्ज्ज तिर्यंच अने मनुष्य एम बे दंरुके
जाय, ने सहस्रारथी उपरना देवलोकना देवो एक
गर्ज्ज मनुष्यनाज दंरुके जाय ठे. पृथ्वीकाय, अप-
काय, वनस्पतिकाय तथा बेइंद्रिय, तेइंद्रिय अने चौरिं
द्रिय ए ठ दंरुकना जीवो, ज्ञवांतरे पांच एकेंद्रिय,
त्रण विगलेंद्रिय, तथा तिर्यंच पंचेंद्रिय अने मनुष्यना
मळी दश दंरुकने विषे जाय अने वाउकाय तथा तेउका
यनाजीवो ए उपर कहेलां दश दंरुकमांथी एक मनु-
ष्यना दंरुक सिवाय बाकीना नव दंरुकने विषे जायठे.
गर्ज्जतिर्यंच पंचेंद्रिय अने गर्ज्जमनुष्यना दंरुकमांथी
संख्याता आयुष्यवाळा जीवो पोतानाकर्मानुसारे २४
दंरुकमां जाय तथा असंख्याता आयुष्यवाळा तो तेर
देवतानाजदंरुकेजायठे. संख्याता आयुष्यवाळा गर्ज्ज
मनुष्यमांथी वज्ररुषज्ञनाराच संघयणना धणी कोइक
जीव थाठे कर्म खपावीने सिद्धगति मांहे पण जाय ठे.
एम सामान्ये चोवीसे दंरुकना जीवोनीगति कही.
इवे चोवीसे दंरुकना जीवोनी गति प्रांचसेने

(१५३)

त्रेसठ जीवन्नेदने विषे कहे ठे:—पहेलीथी ठठी नारकीना जीवो आयुक्षये नारकीमांथी नीकळीने पंदर कर्म चूमिनां गर्ज्जमनुष्यपर्याप्ता, पंदर कर्मचूमिनां गर्ज्जमनुष्य अपर्याप्ता तथा पांचगर्ज्जजतिर्थचपर्याप्ताने पांचगर्ज्जजतिर्थचअपर्याप्ता एवं चालीशजीवन्नेदने विषे जाय, तथासातमी नारकीथीनीकळ्यां जीवो तो पांच गर्ज्जज तिर्थच पर्याप्ताने पांचगर्ज्जज तिर्थच अपर्याप्ता एमदशजीवन्नेदने विषे जायठे. दशचुवनपति, साखव्यंतर, पंदरपरमाधामी, दशतिर्थग्ं ब्रंजक, दशज्योतिषी, सौधर्म, इशान अने एक किद्वीषिया एम चोसठ जातिनां देवोमांथी नीकळ्या जीवो, पंदर कर्मचूमिनागर्ज्जज मनुष्यअने पांच जातिना गर्ज्जज तिर्थच तथा बादर पृथ्वीकाय, बादर अपकायने बादरप्रत्येकवनस्पतिकाय मळी त्रेवीसपर्याप्ता तथा त्रेवीस अपर्याप्ता एवं ठेताळीस न्नेदमां जाय ठे. सनत कुमारथी मांकीने सहस्रार पर्यंत ठ देवलोकना देवो, वे किद्वीषिया जातिना देवो अने नवलोकांतिकना देवो एम सत्तर जातिना देवोमांथी नीकळ्या जीवो,

(१५३)

पांच गर्जज तिर्यंच अने पंदर कर्म चूमिना मनुष्य नामळी बीस पर्याप्ता तथा बीस अपर्याप्ता एवं चाळीस जेदमां जाय ठे. नवमा आणत देवलोकथी मांरीने बारमा अच्युत देवलोक सुधीना चार देवलोकना देवो अने नव ग्रैवयक तथा पांच अनुत्तरविमानना देवो एसर्वे मळीने अठार देवलोकना नीक-दयाजीव, ते पंदरकर्म चूमिना मनुष्यमां जाय ठे. नारकीनो एक दंरुक तथा देवताना तेरदंरुक मळीने चौद दंरुकनी गति कही. जीवमात्र उत्पति काळे अपर्याप्तावस्थाए होय अने पठीथी पर्याप्ता थाय, ए अपेक्षाए अहीं नारकी तथा देवतानी गति पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता जीवजेदे कहीठे तो ते करण अपर्याप्ता जाणवा. करण अपर्याप्ता जीव अवश्य पर्याप्ता थायज, तेथी संग्रहणी विगेरेमां कह्युं ठे के नारकी तथा देवताचवीने पर्याप्ता तिर्यंच अने मनुष्य थाय एमां कोइ विरोध नथी.

पृथ्वीकाय, अपकाय, वनस्पतिकाय तथा बे इंद्रिय, ते इंद्रिय अने चौरिंद्रिय एवं उ दंरुकनाजीवो

(१५४)

आयुक्षये आप आपणा दंरुकमांथी नीकळीने, पंदर कर्म चूमिना गर्जज मनुष्य पर्याप्ता, पंदर गर्जज मनुष्य अपर्याप्ता, एकसोने एक समुर्धिम मनुष्य अने अरुताळीसतिर्यचना ए सर्वे मळीने एकसोने उगणा एंशी जीवनेदने विषे पोतपोताना कर्मानुसारे जाय ठे. तेउकाय अने वाउकाय ए बे दंरुकना नीकळया जीव. अरुताळीस नेदना तिर्यचमां जाय ठे. एवी रीते बावीस दंकनी गति कही.

गर्जज तिर्यच पंचेंद्रिय एवा जलचरजीवो आठमांथी बारमा देवल्लोके, नव ग्रैवेयके अने पांच अनुत्तर विमाने जाय नहि माटे सर्व पांचसे ने त्रेसठ जीवनेदमांथी ए अठार स्थानकना पर्याप्ता तथा अपर्याप्तामळी ठत्रीस जीवनेद वादकरता वाकीना पांचसेने सतावीस जीवनेदमां जलचर जीवो जाय ठे. गर्जजउरपरिसर्पजीवो उपर कहेला पांचसेने सत्तावीस जीवनेदमांथी सातमीअने ठठी नारकीना पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता मळी चार नेद वर्जीने वाकीना पांचसेने त्रेवीस जीवनेदमां जाय ठे. गर्जज

(१५५)

श्रद्धचर जीवो (चोपगा) उपर कहेला पांचसेने सतावीस जीवजेदमांथी सातमी, ढठी अने पांचमीनारकीनापर्याप्ता तथा अपर्याप्ता मळीठजेदवर्जीने बाकीना पांचसेंनें एकवीस जीवजेदने विषे जाय ठे. गर्जजखेचरजीवो उपरकहेला पांचसेंने सतावीसजीवजेदमांथी सातमी, ढठी, पांचमी अने चोथी नारकीनापर्याप्ता तथा अपर्याप्तामळीआठजेदवर्जीने बाकीना पांचसेंने उगणीस जीवजेदमा जाय ठे. गर्जजजुजपरिसर्पजीवो उपरकहेलापांचसेंने सत्तावीस जीवजेदमांथी सातमी, ढठी, पांचमी, चोथी अने त्रीजी नारकीनापर्याप्ता तथा अपर्याप्ता मळीदशजेदवर्जीने बाकीनापांचसेनेसत्तरजीवजेदमांजाय ठे. हवे असंझी तिर्यंच पंचेंद्रियजीवो आयुह्येनिकलीनेत्रणसेंने पंचाणुंजेदनेविषे जाय तेनां नाम कहे ठे;—दश जुवन पति, सोल व्यंतर, पंदर परमाधामी, दशतिर्यग् जुंजक, ढप्पन्नअंतरद्वीपनामनुष्यो, पहेली नारकी अने पंदरकर्मचूमिनामनुष्यो एवं एकसोने त्रेवीस पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता मळीने बसेंने ठेताळीस तथा

(१५६)

एकसोने एक समुर्द्धिम मनुष्यो अने अरुताळीस जेद तिर्यचना गणतां त्रणसेने पंचाणुं जीवजेद थया तेमां असंझी तिर्यच पचेंद्रियनी गति जाणवी. एवं त्रेवीस दंरुकनी गति कही.

मनुष्यना दंरुके गति कहे ठे. प्रथम समुर्द्धिम मनुष्य आयुहये, समुर्द्धिम मनुष्यमांथी नीकळया, पंदर कर्म जुमीज मनुष्यपर्याप्ता, पंदरकर्मजुमिज अपर्याप्या, एकसोने एक समुर्द्धिम मनुष्य अने अरुताळीस जेदना तिर्यच एवं एकसोने उंगणा एंसी जीवजेदमां जाय ठे पंदर कर्म जुमिना गर्जज मनुष्यो मांथी जीवो नीकळीने पांचसेने त्रेसठ जीवजेदमां जाय ठे. त्रीस अकर्म जुमिना मनुष्यमांथी नीकळया जीवो, दशजुवनपति, सोलव्यंतर, पंदर परमाधामी, दशतिर्यग् अंजक, दश ज्योतिषी, एक किट्वीषिया अने सौधर्म तथा इशान ए बे देवलोक मळी चोसठ जीवजेदमां जाय ठे. षप्पन्न अंतर छीपनामनुष्यमांथी नीकळया जीवो, दश जुवनपति, सोलव्यंतर, पंदर परमाधामी अने दश तिर्यग् अंजक एम एकावन

(१५७)

जीवन्नेदमां जाय ठे. इति गतिद्वार.

अथ तेत्रीशमुं आगतिद्वार.

आगति—आगमन—कया दंरुकने विषे कयाकया दंरुकना जीवो आवीने उपजे एम जे कहेवुं तेनुं नाम अहिं आगतिद्वार जाणवुं.

नारकी तथा देवताना मळी चौद दंरुकने विषे एक तिर्यंच पंचेंद्रिय अने बीजा मनुष्य एम बे दंरुक मांहेथी जीवो आवी उत्पन्न थायठे. पृथ्वीकाय, अपकाय अने वनस्पतिकाय एम त्रण दंरुकने विषे. एक नारकीवर्जिने बाकीना त्रेवीशें दंरुकमांहेथी जीवो आवी उत्पन्न थायठे. तेजकाय, वाजकाय, बे इंद्रिय, ते इंद्रिय अने चौरिंद्रिय एम पांच दंरुकने विषे. थावरना पांच, विगळेंद्रियना त्रण, तिर्यंच पंचेंद्रिय अने मनुष्य एम दश दंरुक मांहेथी जीवो आवी उत्पन्न थायठे. तिर्यंच पंचेंद्रियना दंरुकने विषे चोवीशे दंरुकमांहेथी जीवो आवी उत्पन्न थायठे. मनुष्यना दंरुकने विषे, तेजकाय अने वाजकाय सिवाय बाकीना बावीश दंरुकमांहेथी जीवो आवी

(१५०)

उत्पन्न थाय ठे. एम सामान्ये चोवीशें दंरुकनी
आगति कही.

हवे चोवीशे दंरुके, पांचसे त्रेसठ जीवनेदमांथी
आगति कहेठे-पहेली नरके. पंदरकर्मचूमिज
गर्जजमनुष्य, पांचगर्जज तिर्यच पंचेंद्रिय अने पांच
समुर्द्धिमतिर्यचपंचेंद्रिय एम पच्चीशभेदना जीव आवी
उपजे. बीजी नरके. पंदरकर्मचूमिजगर्जज मनुष्य अने
अने पांच गर्जज तिर्यच पंचेंद्रिय एम वीस नेदनाजीव
आवी उपजे. त्रीजीनरके. पंदर कर्म चूमिज गर्जज मनु-
ष्य तथा गर्जज जलचर, थलचर, उरपरिसर्प अने खेचर
एम उंगणिश नेदमांहेथीजीव आवी उपजे. चोथीनरके
पंदरकर्मचूमिज गर्जजमनुष्यतथा गर्जज जलचर थल
चरअने उरपरिसर्प एम अठार नेदमांहेथीजीव आवी
उपजे. पांचमी नरके पंदर कर्मचूमिज गर्जज मनुष्य
तथा जलचर अने उरपरिसर्प एम सत्तर नेदमांहेथी
जीव आवी उपजे. ठठीनरके पंदर कर्मचूमिज, गर्जज
मनुष्य अने गर्जज जलचर एम सोलनेद मांहेथी जीव
आवी उपजे. सातमी नरके पण पंदर कर्मचूमिजग-

(१५९)

र्त्नज मनुष्य अने जखचर एम सोल जेदमांहेथी आवी उपजे. नरकने विषे अपर्याप्ता जीवो जाय नहि ए प्रकारे नारकीना दंरुके आगति कही.

दशज्जुवनपति, सोल व्यंतर, पंदर परमाधामी अने दशतिर्यग्ज्ज्जक ए एकावनजातिनादेवोनेविषे एकसोने एक क्षेत्रना गर्त्नज मनुष्यपर्याप्ता, पांचगर्त्नजतिर्यच पर्याप्ता अने पांच असंझी तिर्यच पवेन्द्रिय एम एकसोने अगियार जेदमांहेथी जीव आवी उपजे. दश प्रकारना ज्योतिषी अने सौधर्म एम अगियार जातीनां देवोने विषे पंदर कर्मज्जुमिज गर्त्नज मनुष्य, त्रीस अकर्मज्जुमिज गर्त्नजमनुष्य अने पांच गर्त्नज तिर्यच एम पचास जेदमांहेथी जीवो आवी उपजे. बीजा इशान देवलोकने विषे पंदरकर्मज्जुमि, पांचहरि वर्ष, पांच रम्यक, पांचदेवकुरु ने पांच उत्तरकुरु एवं पांत्रीस क्षेत्रना गर्त्नज मनुष्यो तथा पांचगर्त्नजतिर्यच एम चालीश जेदमांहेथी जीव आवी उपजे. पहेला किटवीषिया जातिना देवोने विषे पंदर कर्मज्जुमि, पांच उत्तरकुरुने पांच देवकुरु एवं पचीस क्षेत्रना गर्त्नज

मनुष्यो तथा पांचगर्भज तिर्यच पंचेंद्रिय एम त्रीस
ज्ञेदमांहेथी जीव आवी उपजे. त्रीजाथी आठमासुधी
ठ देवलोक, नव लोकांतिक अने बे किट्ठीषिया एम
सत्तर जातिना देवोने विषे पंदर कर्मजुमिज गर्भज
मनुष्य अने पांच गर्भज तिर्यच पंचेंद्रिय एम वीस-
ज्ञेदमांहेथी जीवो आवी उपजे. नवमा आणंत देव-
लोकथी मांभीने पांच अनुत्तर विमान पर्यंतना आठार
देवलोकने विषे पंदर कर्मजुमिज गर्भज मनुष्यना ज्ञे-
दमांहेथी जीव आवी उपजे. एवी रीते एक नारकीनो
दंरुक तथा तेर देवताना दंरुक मळीने चौद दंरुके
आगति कही.

पृथ्वीकाय, अपकाय अने वनस्पतिकाय एत्रण
दंरुकनेविषे अरुताळीसज्ञेदना तिर्यच, एकसोने एक
समुच्छिन्न मनुष्य तथा पंदर कर्मजुमिज गर्भज मनु-
ष्य पर्याप्ता, पंदर कर्मजुमिना गर्भज मनुष्य अपर्याप्ता
तथा पंदर परमाधामी, दश जुवनपति, सोलव्यंतर,
दशतिर्यग् अंजक, दश ज्योतिषी, सौधर्म तथा इज्ञान
अने एक किट्ठीषिया जातिना देवो एम सर्वे मळी

(१६१)

बसेने त्रेताळीस जेदमांहेथी जीव आवी उपजे. ते उकाय, वाउकाय, बेइंद्रिय, तेइंद्रिय, चौरिंद्रिय अने असंझीतिर्येच पंचेंद्रियने विषे एकसोनेएक समुर्द्धिम मनुष्य अपर्याप्ता, पंदर कर्म जुमिज मनुष्य पर्याप्ता, पंदर कर्म जुमिज मनुष्य अपर्याप्ता अने अरुताळीस जेदना तिर्येच एम एकसोने उगणाएंसी जेदमांहेथी जीव आवी उपजे. गर्जज तिर्येच पंचेंद्रिय एवा जलचर, थलचर, उरपरिसर्प, जुजपरिसर्प अने खेचरने विषे एकसोने एक समुर्द्धिम मनुष्य अपर्याप्ता, पंदर कर्मजुमिज गर्जज मनुष्य पर्याप्ता, पंदर कर्म जुमिज मनुष्य अपर्याप्ता, अरुताळीस जेदना तिर्येच तथापंदर परमाधामी, दश जुवनपति, सोलव्यंतर, दश तिर्येगु ज्ञंजक, दश ज्योतिष, त्रण किद्विवषीया, नव लोकांतिक अने सौधर्मथी मांकीने आठमा सहस्रार पर्यंत देवलोक तथा सात नारकी एम सर्वे मळीने बसेने सरुसठ जीवजेद मांहेथी जीव आवी उपजे. त्रेवीस दंरुके आगति कही.

समुर्द्धिम मनुष्यने विषे पंदर कर्म जुमिज म-

(१६३)

नुष्य पर्याप्ता, बादर पृथ्वीकाय पर्याप्ता अपर्याप्ता,
बादर अपकाय पर्याप्ता अपर्याप्ता, बादर प्रत्येक
वनस्पतिकाय पर्याप्ता अपर्याप्ता, सुद्धम पृथ्वीकाय
पर्याप्ता अपर्याप्ता सुद्धम अपकाय पर्याप्ता अपर्याप्ता
सुद्धम साधारण वनस्पतिकाय पर्याप्ता अपर्याप्ता, बा-
दर साधारण वनस्पतिकाय पर्याप्ता अपर्याप्ता त्रैण
विकलेन्द्रियना पर्याप्ता अपर्याप्ता, तथा वीस तिर्यच
पंचेन्द्रियना अने एकसोने एक समुर्द्धिम मनुष्य एम
सर्वे मळीने एकसोने इंकोतेर जेदमांथी जीवो आवी
उपजे. पंदर कर्मजुमिज गर्जज मनुष्य ने विषे उपर
कहेला एकसोने इंकोतेर जीवजेद तथा नव्वाणु दे-
वताना जेद अने पहेलीथी ठ्ठीनारकी सुधीना ना-
रकी एम सर्वे मळीने बसेने ठोतेर जेदमांहेथी जीव
आवीउपजे. त्रीस अकर्म जुमिना मनुष्यने विषे पं-
दर कर्मजुमिज गर्जज मनुष्य पर्याप्ता अने पांच गर्जज
तिर्यच पर्याप्ता मळी वीसजेदमांहेथी जीवआवीउपजे.
उपन्न अंतर द्वीपना मनुष्यने विषे पंदर कर्मजुमिज
गर्जज मनुष्य पर्याप्ता तथा पांच गर्जज तिर्यचपर्याप्ता

(१६३)

अने पांच समुर्धिम तिर्यव पर्वेन्द्रिय पर्याप्ता एम प-
च्चीसनेदमांहेथी जीव आवी उपजे. एवीरीते चोवीस
दंरुके आगतिकही.

॥ इति आगतिद्वार ॥

अथ चोत्रीसमुं संपदा द्वार.

संपदा-पदवी त्रेवीसना नाम, १ अरिहंतनी
पदवी, २ चक्रवर्तिनी, ३ वासुदेवनी, ४ बळ देवनी,
५ केवळीनी, ६ साधुनी, ७ श्रावकनी, ८ सम्यक्द-
ष्टिनी, ९ मंरुळिकनी, ए नव मोटी पदवी तथा चौद
रत्न चक्रवर्तिना मेळवता त्रेवीस पदवी आय. ते चौद
रत्नना नाम, १ सेनापति रत्न, २ गाया पति रत्न,
३ वार्धिक रत्न, ४ पुरोहित रत्न, ५ स्त्रीरत्न, ६ ह-
स्तिरत्न अने ७ अश्वरत्न ए सात पर्वेन्द्रिय रत्न ठे
तथा १ चक्र रत्न, २ खरुग रत्न, ३ उत्र रत्न, ४
चर्म रत्न, ५ दंरु रत्न, ६ मणिरत्न अने ७ कांगणि
रत्न, ए सात एकेंद्रिय रत्न जाणवा. एम नवमोटी
पदवी, सात पर्वेन्द्रिय रत्न अने सात एकेंद्रियरत्न
अने त्रेवीस थया, चौद रत्नमां सेनापति ते देश

(१६४)

साधे, गाथापति ते धान्य रसवती नीपजावे. वार्धिकते
आवास घर निपजावे, पुरोहित ते घाव साजा
करे, शान्ती कर्म करे अने विघ्न टाळे, स्त्रीरत्न
जोग साधन आवे, अश्व तथा हस्ति स्वारीकरवाने
कामआवे, चक्ररत्न षट् खंरुसाधतामार्गवतावे, खरुगू
रत्न वैरीनुं मस्तक ठेदे, उत्र रत्न चक्रवर्तिना हस्तस्पर्श
बारजोजनसुधी वीस्तरे तेथी बारजोजनसुधीगायाकरे,
चर्म रत्न ते कार्य उपन्येठते चक्रवर्तिनास्पर्श बारजो-
जन विस्तरे ने तेमां प्रजातकाळे बीजवावे ते संध्या-
काळे उपजोगमांआवे एवा शालिप्रमुखनेउत्पन्नकरे,
दंरु रत्न ते वांकी झूमिसमी करे, काम पणे हजार जो-
जन धरतीवीदारे अने तमिस्रादिक गुफाना बार
उघामे, मणिरत्न ते हस्त अथवा मस्तके बांबुंधकुं
समस्तरोगहरे अने बार जोजन सुधी उद्योत करे,
अने कांगणिरत्न ते वैताढय पर्वतनी गुफामां बन्ने
र्जीतेथइने उंगणपचास मांरुळाकरवा योग्य होय तथा
तोखा माप वधारे एवीरीते चौद रत्नना गुण अथवा
उपयोग जाणवो. चक्ररत्न, खरुगूरत्न, उत्र रत्न अने

(१६५)

दंरु रत्न ए चार रत्नो आयुध शाळामां उपजे. चर्म
रत्न, मणिरत्न अने कांगणिरत्न ए त्रण रत्नो चक्रवर्तिना
सहमीजंकारमां उपजे. सेनापति, गाथापति, वार्धिक अने
पुरोहित ए चार रत्नो चक्रवर्तिना पोताना नगरमां
उपजे. स्त्री रत्न वैताढ्य पर्वते विद्याधरना नगरमां
उपजे. अश्व रत्न तथा गज रत्न वैताढ्य पर्वतना मूळे
उपजे. चक्र रत्न, ठत्र रत्न अने दंरु रत्न ए त्रण एक धनुष्य
एटले चार हाथ प्रमाणना होय. चर्म रत्न बेहाथ प्रमाण
होय, खरुग् रत्न बत्रीस आंगुल लांबु होय, मणि-
रत्न चार आंगुल लांबुने बे आंगुलनुं पहोळुं होय,
कांगण रत्न सुवर्णमय चार आंगुल लांबु होय, से-
नापति गाथापति, वार्धिक अने पुरोहित ए चारनी
उंचाश् (अवगाहना) चक्रवर्ति प्रमाणे जाणवी,
स्त्री रत्न चक्रवर्तिथी चार अंगुलनीची होय, अश्व
रत्न कानना मुळथी ते पुंठना मुळ लग्गे एकसोने
आठ आंगुलनो लांबो अने एंशी आंगुलनो उंचो
होय अने गजरत्न चक्रवर्तिथी बमणो उंचो
होय ठे. सर्वे रत्ननुं माप चक्रवर्तिने आत्म आंगुल

प्रमाण जाणवुं.

पहेली नरकथी नीकळ्या जीवो कर्मानुसारे उ-
पर कहेली त्रेवीस पदवीमांथी सात एकिंद्रियरत्न
विना बाकीनीसोळपदवीपामे, बीजीनरकथी नीक-
ळ्या जीवो कर्मानु सारे उपर कहेली सोळ पदवी-
मांथी चक्रवर्तिनी पदवीविना बाकीनी पंदर पदवी
पामे, त्रीजी नरकना नीकळ्या जीवो कर्मानुसारे
उपर कहेली पंदर पदवीमांथी एक वासुदेवनी अने
बीजी बळ देवनी पदवी विना बाकीनी तेर पदवी पामे,
चोथी नरकथी नीकळ्या जीवो कर्मानुसारे उपर क-
हेलीतेरपदवीमांथीतीर्थकरनीपदवीविना बाकीनीबार
पदवीपामे, पांचमी नरकथी नीकळ्या जीवो कर्मानुसारे
ते बार पदवीमांथीकेवळीनी पदवीविना बाकीनी अ-
गियारपदवी पामे, षष्ठी नरकथी नीकळ्या जीवो कर्मा-
नुसारे ते अगियार पदवीमांथी साधुजीनी पदवीविना
बाकीनीदश पदवीपामे अने सातमीनरकथी नीकळ्या
जीवो कर्मानुसारे समकितदृष्टीनी, अश्वरत्ननी अने
गज रत्ननी एम त्रण पदवी पामे, जुवनप्रति, वाण

व्यंतर अने ज्योतिषी ए त्रण निंकायना नीकळया जीवो कर्मानुसारे वासुदेव अने तिर्थकरनी पदवी विना बाकीनी एकवीस पदवी पामे. पृथ्वीकाय, अपकाय, वनस्पतिकाय तथा गर्जज मनुष्यअने गर्जजतिर्थ-चना नीकळया जीवो कर्मानुसारे तिर्थकर, चक्रवर्ति, बळदेव अने वासुदेवनी पदवीविना बाकीनी उगणीस पदवी पामे. बे इंद्रिय, ते इंद्रिय अने चौरिंद्रिय तथा समुर्धिम तिर्थच पंचेंद्रिने समुर्धिम मनुष्यमांथी नो-कळयाजीवो कर्मानु सारे तिर्थकरनी, चक्रवर्तिनी, ब-ळदेवनी, वासुदेवनी अने केवळीनी पदवी विना बाकीनी अठार पदवी पामे. तेउकाय अने वाउकाय-नानीकळयाजीवो कर्मानुसारे सात एकेंद्रियनी तथा हस्ति रत्ननी अने अश्वरत्ननी एम नव पदवी पामे. पंदरपरमांधामीने पहेला किटवीषियाना नीकळया जीवो कर्मानुसारे तिर्थकर, चक्रवर्ति, वासुदेव, बळ-देव अने केवळी विना बाकीनी अठार पदवी पामे. उयरना बे किटवीषियाना नीकळया जीवो कर्मानुसारे उपर कहेली अठार पदवीमांथी सात एकेंद्रिय रत्ननी

(१६७)

पदवी विना बाकीनी अगियार पदवी पामे, सौ-
धर्म अने इशान देवलोकना नीकळयाजीवो कर्मानु-
सारे त्रेवीस पदवी पामे. त्रीजाथी आठमा देवलोक
सुधीना अने नव लोकांतिकना नीकळयाजीवो कर्मानु
सारे त्रेवीस पदवीमांथी सात एकिंड्रिय रत्ननी पदवी
विना बाकीनी सोळपदवीपामे. नवमाथी बारमा
देवलोकना तथा नव ग्रैवेयक सुधीना नीकळयाजीवो
सात एकिंड्रिय रत्नो तथा अश्वने हस्ति विना बा-
कीनी चौदपदवीपामे. पांच अनुत्तर विमानना
निकळयाजीवो तिर्थकरनी, चक्रवर्तिनी, बळ देवनी,
केवळीनी, मंरुळिकनी, साधुनी, श्रावकनी अने सम-
कित दृष्टिनी एम आठ पदवी पामे. तिर्थकर अने च-
क्रवर्तिने विषे कोइ जीवोने तिर्थकरनी, चक्रवर्तिनी
मंरुळिकनी, समकितनी, साधुनी अने केवळीनी एम
ठ पदवीउं लाजे, वासु देवने विषे वासुदेवनी, मंरु-
ळिकनी अने समकीतनी एम त्रण पदवी लाजे. ब-
ळदेवने विषे कोइ जीवोने बळदेवनी, मंरुळिकनी
साधुनी, केवळीनी अने समकितनी एम पांचपदवी

(१६९)

साज्ञे. मनुष्यमांहे पुरुषवेदे नव मोटी पदवी तथा सेनापति, गाथापति, वार्षिक अने पुरोहित एम तेर पदवी साज्ञे, मनुष्यमांहे स्त्रीवेदे समकीतनी, श्राविकानी, साध्वीनी, केवळीनी अने स्त्री रत्ननी ए पांच पदवीसाज्ञे.

॥ इति संपदा द्वार ॥

अथ पांत्रीसमुं देवद्वार.

देव-१ द्रव्यदेव, २ नरदेव, ३ धर्मदेव, ४ देवाधिदेव अने ५ ज्ञावदेव ठे. मनुष्य अथवा तिर्यच पंचेंद्रियजीवोमांथी जेने देवतानुं आयुष्य बांध्यु ठे ते आवताज्ञवे देवपणे उपजशे एवा जे जीवो तेने द्रव्यदेव कह्णीए. चौद रत्न, नवनिधानजेहने होय तेने नरदेव कह्णीए. साधुना सत्तावीस गुणे करी सहित होय तेहने धर्म देव कह्णीए. बार गुणे सहित, अठार दोष रहित तथा चोत्रीस अतिशय, पांत्रीस वाणीना गुण ए विगेरे अनंत गुणे करीने सहित धर्मना प्रवर्तक होय तेने देवाधिदेव कह्णीए. चारनिकायना देवोने ज्ञाव देव कह्णीए. द्रव्य देवनी जघन्य

स्थिति अंतर मुहुर्तनी अने उत्कृष्ट त्रण पट्योपमनी कही ठे, नरदेवनी जघन्यस्थिति सातसेंवरसनी अने उत्कृष्ट चोरासीलाखपूर्वनीकहीठे, धर्मदेवनी जघन्यस्थिति अंतरमुहुर्तनी अने उत्कृष्ट देशे उणी पूर्वक्रोरु वरसनी कही ठे, देवाधि देवत्री जघन्य स्थिति बहोतेर वरसनी अने उत्कृष्ट चोरासीलाख पूर्वनी कहीठे अने ज्ञाव देवनी जघन्यस्थिति दशहजारवरसनी अने उत्कृष्ट तेत्रोससागरोपमनी जाणवी. द्रव्य देवचवीने देवता थाय, नरदेव चवीने नरके जाय अथवा कोष्क चारित्र ग्रहण करी स्वर्गे अथवा मोक्षे पण जाय ठे, धर्म देवचवीने वैमानिक अथवा मोक्षमां जाय ठे, देवाधिदेव चवीने मोक्षे जाय अने ज्ञावदेव चवीने बादर पृथ्वीकाय, अपकायने वनस्पतिकाय तथा गर्जज मनुष्य अने तिर्यचमां जाय ठे. सर्वथी शोभा नरदेव होय, नरदेवत्री देवाधी देव संख्यात गुणा, देवाधि देवथी धर्म देव संख्यात गुणा, धर्म देवत्री द्रव्यदेव असंख्यात गुणा अने द्रव्य देवत्री ज्ञावदेव असंख्यात गुणा जाणवा.

इव्यदेवनेविषे युगलीआ मनुष्य तथा युगली-
आ तिर्यच अने सर्वार्थसिद्धिना बाकीना सर्व स्था-
नकेथी जीवो आवी उपजे. नरदेवने विषे देवताना
तेर दंरुकने पहेली नारकीना नीकळ्या जीवो आवी
उपजे, धर्म देवने विषे ठ्ठीने सातमी नारकी तथा
तेउकायने वाउकाय अने युगलीआ मनुष्य तथा यु-
गलीआ तिर्यच वर्जाने बाकीना सर्व स्यानकना नी-
कळ्या जीवो आवीने उपजे, देवाधिदेवमां किट्टी
षिया सिवाय वैमानिक देवलोकना देवो तथा पहेली,
बीजी अने त्रोजी नारकोमांथी नीकळ्या जीवो आ-
वीने उपजे अने ज्ञावदेवने विषे तिर्यच पंचेंद्रिय अने
संज्ञी मनुष्यमांथी नीकळ्या जीवो आवीने उपजेठे.

॥ इति देवद्वार ॥

अथ ठत्रीसमुं संजतिद्वार.

संजति-संयमी ते-१ संयती (संजमवाळा),
२ संयता संयती, ३ असंयती, ४ व्रती (व्रतवाळा),
५ व्रताव्रती, ६ अव्रती, ७ पञ्चखाणी, ८ पञ्चखाणा
पञ्चखाणी, ९ अपञ्चखाणी, १० पंक्रिया (पंक्रित), ११

(१७२)

बाह्यपंक्तिया, १२ बाह्या, १३ संवुक्ता (संवृत), १४ संवुक्ता असंवुक्ता, १५ असंवुक्ता, १६ जागरा(जागृता)
१७ सुताजागरा, १८ सुता, १९ धम्मिया (धर्मिष्ठ),
२० धम्माधम्मिया, २१ अधम्मिया, २२ धम्मविवसा-
इया (धर्मव्यवशाइ), २३ धम्माधम्म विवसाइया,
२४ अधम्मविवसाइया, २५ धम्मेठिया (धर्ममांस्थित),
२६ धम्माधम्मेठिया अने २७ अधम्मेठिया. एम स-
त्तावीस प्रकारनुं विवेचन चोवीस दंरुके नीचे प्रमाणे
जाणवुं.

नारकी, देवता, एकेंद्रिय, त्रिगलेंद्रिय एम बा-
वीसदंरुकना जीवो तथा समुर्द्धिम मनुष्य अने समु-
र्द्धिम तिर्यंच पंचेंद्रियना जीवो, असंयती, अव्रती, अ-
पचखाणी, बाह्या, सुता, असंवुक्ता, अधम्मिया, अध-
म्मेठिया अने अधम्मविवसाइया कहांठे. गर्जजति-
र्यंच पंचेंद्रियना दंरुके जीवो, असंयती, संयतासंयती,
अव्रती, व्रताव्रती, अपचखाणी, पचखाणा पचखाणी,
बाह्या, बाह्यपंक्तिया, सुता, सुताजागरा, असंवुक्ता,
असंवुक्ता संवुक्ता, अधम्मिया, धम्माधम्मिया, अध-

स्मेठिया, धम्माधम्मेठिया, अधम्मविवसाइया अने धम्माधम्मविवसाइया कहां ठे. गर्ज्ज मनुष्यना दं-
कके तो संयती विगेरे सत्तावीसे बोल्ले छात्रे ठे.

चोवीसे दंरुकमां उत्तमधर्म साधन योग्य गर्ज्ज मनुष्यनो जव ठे. तेमां संयम थइ शके ठे. ते संयम (चारित्र) ना पांच प्रकार ठे. १ सामायिक चारित्र, २ ठेदो पस्थापनियचारित्र, ३ परिहार विशुद्धिचारित्र, ४ सूद्धम संपरायचारित्र अने ५ यथाख्यात चारित्र. ज्ञान, दर्शन अने चारित्रनो जे छात्र तेनुं नाम सामायिक चारित्र, पूर्व पर्यायनो ठेद अने न-
वापर्यायनुं स्थापन करवुं ते ठेदोपस्थापनिय चारित्र, विशेषकर्म निर्जरार्थे तपो विशेष ते परिहार विशुद्धि चारित्र, अति सूद्धम कषाय ते सूद्धम संपरायचारित्र अने अकषायपणुं थाय तेनुं नाम यथाख्यात चारित्र कह्युं ठे.

विशेषपणे जाणवाने अर्थे पांचे चारित्रे, १ जेद, २ वेद, ३ राग, ४ निर्गंथ, ५ ज्ञान, ६ लिंग, ७ शरीर ८ क्षेत्र, ९ काळ, १० गति, ११ योग, १२ उपयोग,

(१७४)

१३ कषाय, १४ लेश्या, १५ गुणस्थानक, १६ ज्व, १७
आकर्ष, १८ ज्ञाव अने १९ अद्वप बहुत्व ए उगणीस
बोल संक्षेपे कहे ठे.

सामायिक चारित्रना बे जेद ठे, एक इत्वरिकने
बीजुं यावत्कथिक तेमां इत्वरिक एटले स्वद्वपकाळनुं
ने ते पहेला तथा ठेला तिर्थकरना वारामां होय अने
यावत्कथिक एटले घणा काळनुं ते बावीश तिर्थ-
करना वारामां तथा महाविदेह क्षेत्रमां होय ठे. उदो
पस्थापनिय चारित्रना बे जेद ठे, एक सातिचार उदो
पस्थापनियने बीजुं निरतिचार उदो पस्थापनिय, तेमां
सातिचार एटले मुळ गुणघातिने प्रायश्चितरुप होय
अने निरतिचार एटले इत्वरीक सामायिकवंत नव
दिक्षितने वरिद्धिरुप होय ठे. परिहार विशुद्धि चा-
रित्रना बे जेद ठे, एक निर्विषमानसिकने बीजुं नि-
र्विष्टकायिक परिहार विशुद्धिचारित्र, तेमां निर्विषमा-
नसिक एटले कर्म निर्जरा अर्थे तपो विशेष आचा-
रित्रना आ सेवक ए कद्वपमां प्रवर्तता होय तेने होय
अने निर्विष्ट कायिक एटले आ, चारित्रमां प्रवर्तता

(१७५)

ना अनुचारी एटले वैयावच्चादिकना करनारने होय ठे. सुद्धम संपराय चारित्रना बे जेदठे, एक विशुद्ध मानसिक अने बीजुं संक्लिष्ट मानसिक सुद्धम संपराय चारित्र, तेमां विशुद्धमानसिक एटले ह्यक श्रेणीए चरुतां जीवने विशुद्ध पारिणामिकरुप अने बीजुं संक्लिष्ट मानसिक एटले उपशम श्रेणीथ्री परुतां जीवने संक्लिष्ट पारिणामिकरुप होयठे. यथाख्यात चारित्रना बे जेदठे, एक ठाड्मस्थिकने बीजुं कैवलिक, तेमां ठाड्मस्थिक ते अगियारमा तथा बारमा गुणस्थानके वर्तता जीवने होय अने कैवलिक ते तेरमा तथा चौदमा गुणस्थानके होय ठे. इतिजेद. सामायिक चारित्र तथा ठेडोपस्थापनिय चारित्र, सवेदीने अथवा अवेदीने पण होय तेमां सवेदीने स्त्री, पुरुष अने नपुंसक एम त्रणे वेदे होय अने अवेदी ते उपशम वेदी तथा ह्यकवेदीने होय ठे. परिहार विशुद्धी चारित्र सवेदी एटले पुरुष वेदवाळाने अथवा नपुंसक वेदवाळाने होय ठे. सुद्धमसंपराय चारित्र तथा यथाख्यात चारित्र अवेदी एवा उपशम तथा ह्यकवेदी

(१७६)

ने होय ठे. इतिवेद. पहिलेथी चार चारित्र सरागी होय अने यग्राख्यात चारित्र वितरागी होय ठे. इति राग. निर्ग्रथना ठ जेद ठे १ पोलाक, २ बकुस, ३ प्रतिसेवना कुशील, ४ कषाय कुशील, ५ निर्ग्रथ अने ६ स्नातक. ज्ञानादिना अतिचार सेवने करी व्रतने दुशीत करे ते पोलाक कहीए, शरीरनी सुश्रुषा वि-
श्रुषा करे अथवा उपकरण बहु मुख्यजल दळताराखे संग्रहे तेने बकुस कहीए, मुख गुणतो पाळे सेवे पण उत्तरगुणमां कांइ कांइ ठानो दोष लगाके तेने प्रतिसे-
वना कुशील कहीए, संज्वलन कषायोदये करी कांइक अप्रशस्त परिणाम थाय पण मुळगुणमां तथा उत्तर गुणमां कांइ दोष लगाडे नहि तेने कषाय कुशील कहीए, संपुर्ण ग्रंथी रहित मोहनीय वजीति वितराग ठगस्थ तेने निर्ग्रथ कहीए अने घातीकर्म रहित स-
योगी केवळी तथा सैलेशी प्रतिपन्न अयोगी केवळी तेने स्नातक कहेवायठे. सहुंसाधान्यनापुळा सरखा पुलाक, सहुंसाधान्यसरखां बकुस, मसळयाधान्य सरखा प्रतिसेवना कुशील, उपण्या धान्य सरखां क-

षाय कुशील, कणकीसहितचोखासरखा निर्ग्रथ
 अने अणीशुद्धचोखासदृश्यस्नातकजाणवा. पु-
 लाक, बकुस अने प्रतिसेवना कुशीलमां एक सामा-
 यिकचारित्र तथा बीजुं ठेदोपस्थापनियचारित्र
 एम बे चारित्र लाजे. कषाय कुशीलमां प्रथमना चार
 चारित्र लाजे. निर्ग्रथमां अने स्नातकमां एक यथा-
 ख्यातचारित्रहोयठे. इतिनिर्ग्रथ. प्रथमना चार
 चारित्रे बे, त्रण अथवा चार ज्ञान होय ठे अने य-
 थाख्यात चारित्रमां पांचज्ञाननीजनाजाणवी.
 इतिज्ञान. स्वलिंगे पांच चारित्र लाजे, अन्यलिंगे अने
 गृहस्थलिंगे परिहारविशुद्धी चारित्रविना बाकीना
 चार चारित्रलाजे, एम द्रव्यलिंगनी अपेक्षाएजा-
 णवुं तथा ज्ञावलिंगनी अपेक्षाए स्वलिंगे पांचे चा-
 रित्र होय अने अन्यलिंगे तथा गृहस्थलिंगे एके चा-
 रित्र होय नहि. इति लिंग. पहेला तथा बीजा चा-
 रित्रने विषे त्रणचार अथवा पांचे शरीरलाजे अने
 त्रीजा, चोथाने पांचमा चारित्रने विषे औदारिक,
 तैजस अने कार्मण एम त्रण शरीर होय ठे. इति

शरीर. कर्म कुमिमां पांचे चारित्र होय अने अकर्म कुमि तथा अंतर द्वीपमां एके चारित्र होय नहि. इति क्षेत्र. उत्सर्पिणी काळमां जन्मनी अपेक्षाए पहेले आरे एके चारित्र न लात्रे अने बीजा, त्रीजा तथा चोथा आरामां पांचेचारित्रलात्रे तथा पांचमां ठा आरामां एके चारित्रहोय नहि. आ अथ सर्पिणी काळमां जन्मनी अपेक्षाए पहेलाने बीजा आरामां एके चारित्र न होय, चोथा आरामां पांचे चारित्र होय, पांचमां आरामां एक सामायिकअने बीजुं ठेदोपस्थापनिय एम बे चारित्र होय अने ठे आरे एके चारित्र होय नहि. इतिकाळ. नारकी, तिर्यंच अने मनुष्य ए त्रणे गतिमां चारित्रनो आराधक जायनहि पण देवगतिमां जायतेमां सामायिक अने ठेदोपस्थापनिय चारित्र आराधक जघन्य पहेले देव लोके अने उत्कृष्ट अनुत्तर विमाने जाय ठे, परिहार विशुद्धी चारित्र आराधक जघन्य पहेले देवलोकें अने उत्कृष्ट आठमे देवलोकें जाय, सुद्धम संपराय चारित्र अने यथाख्यात चारित्रना आराधक अनुत्तर विमाने

(१७९)

जाय तथा यथाख्यात चारित्र्यआराधक उत्कृष्टो मोक्षे
पण जाय ठे. इतिगति. मनयोग, वचनयोग अने का-
ययोग ए त्रणे योगे पहेलेथी चार चारित्र्य अने अयो-
गीमां एक यथाख्यात चारित्र्य लाजे. इतियोग. सा-
गार उपयोगमां पांच चारित्र्य अने अनागार उपयो-
गमां सुद्धमसंपरायचारित्र्य वर्जिने बाकीना चार
चारित्र्य लाजे. इति उपयोग. प्रथमना चार चारित्र्य
सकषायी अने यथाख्यात चारित्र्य कषाय रहित
जाणवुं. सकषायी चारित्र्यमांथी पहेला बीजा ने त्रीजा
चारित्र्ये संज्वलननो क्रोध मान, माय अने लोभ होय
ठे तथा सुद्धमसंपरायचारित्र्ये एक संज्वलन लो-
भनो कांश्क अंश होय ठे. इति कषाय, सामायिकने
ठेदोपस्थापनिय चारित्र्यमां ठलेश्या, परिहारविशुद्धि
चारित्र्यमां पाठवी त्रण लेश्या अने सुद्धम संपराय तथा
यथाख्यात चारित्र्यने विषे शुद्ध लेश्या कही ठे. इति
लेश्या. सामायिकने ठेदोपस्थापनिय चारित्र्ये ठहुं,
सातमुं, आठमुं ने नवमुं एम चार गुणस्थानक होय,
परिहार विशुद्ध चारित्र्ये ठहुंने सातमुं एम बे गुणस्थान

नक होय, सुद्धमसंपरायचारित्रे दशमु गुणस्थानक होय अने यथाख्यात चारित्रे अगियारमुं, बारमुं, ते रमुं तथा चौदमुं एम चारगुणस्थानक कल्यांठे. इति गुणस्थानक. सामायिक अने ठेदोपस्थापनिय चारित्रवाळा जघन्य एकजव अने उत्कृष्टा आठ जव करे अने बाकीना त्रणचारित्रवाळा जघन्य एक जव अने उत्कृष्टा त्रणजव करे. इति जव. सामायिक चारित्र एकजवमां जघन्य एकवार अने उत्कृष्ट नवसें वार आवे, ठेदोपस्थापनियचारित्र एक भवमां जघन्य एकवार अने उत्कृष्ट एकसोने वीसवार आवे परिहार विशुद्धि चारित्र एक जवमां जघन्य एकवार अने उत्कृष्ट त्रणवार आवे, सुद्धमसंपराय चारित्र एक जवमां जघन्य एकवार अने उत्कृष्ट चार वार आवे अने यथाख्यात चारित्र एक जवमां जघन्य एकवार ने उत्कृष्ट बे वार आवे ठे एम कल्यां ठे. इति आकर्ष. पहेलेथी चार चारित्र सुधीमां एक ह्योपशमज्जाव लाजे अने यथाख्यात चारित्रने विषे उपशमज्जाव अने ह्यायिक ए बे ज्जावलाजे. इति ज्जाव. सर्वथी थोना

(१७१)

सुद्धमसंपरायचारित्रवाळा, सुद्धमसंपरायचारित्र-
वाळाथी परिहार विशुद्धि चारित्रवाळा संख्यातगुणा,
परिहारविशुद्धि चारित्रवाळाथी यथाख्यात चारित्र-
वाळा संख्यात गुणा, यथाख्यात चारित्रवाळाथी ठेदो
पस्थापनिय चारित्रवाळा संख्यात गुणा अने ठेदो
पस्थापनिय चारित्रवाळाथी सामायिक चारित्रवाळा
जीवो संख्यातगुणा खात्रे. इति अद्वयबहुत्व. ए
प्रमाणे उगणीशद्वारे संक्षेपे करीने पांच चारित्रकक्षां.

॥ इति संजतिद्वार ॥

अथ साडत्रीसमुं जराउद्वार.

जराउ-वेदनी-ते बे प्रकारे ठे जरावेदना अने
२ शोक वेदनी ते सर्व संसारी जीवोने होयठे. शरीरे
करीने जे वेदाय ते जरावेदनी अने मने करीने जे
वेदाय ते शोकवेदनी जाणवी,

नारकीनोएकदंरुक, देवताना तेरदंरुक,
गर्जजतिर्यचनोएक दंरुक, अने गर्जज मनुष्यनो
एक दंरुक एम सोद्व दंरुकना जीवोने एक जरा-
वेदनी अने बीजी शोकवेदनी एम बे वेदनी होयठे.

(१७२)

एकिंद्रियनापांचदंरुकथने विगलेंद्रियना त्रण
दंरुक एम आठ दंरुकना जीवोने तथा समुर्धिम
मनुष्य थने समुर्धिमतिर्यंचपंचेंद्रियने एक जरा-
वेदनोज होय ठे. सिद्धना जीवोने एके वेदनी नथी.

॥ इति जराउद्धार ॥

अथ अमत्रीसमुं परिग्रहद्वार.

परिग्रह-संग्रह ते त्रण प्रकारे ठे. १ कर्म परि-
ग्रह, २ शरीर परिग्रह थने ३ बाह्य जंकोपगरण (जा-
जनादि उपकरण) परिग्रह.

नारकी तथा एकिंद्रियने एक कर्म परिग्रह
थने बीजो शरीर परिग्रह एम वे परिग्रह होय ठे.
देवता तथा त्रण विगलेंद्रिय, तिर्यंच पंचेंद्रिय थने
मनुष्यने त्रणे परिग्रह होय ठे.

॥ इति परिग्रहद्वार ॥

अथ जंगणचाळीसमुं अल्प बहुत्वद्वार.

अल्पबहुत्व एटले सर्व जीवोमां कया दंरुके
जीवो थोना थने कया दंरुके जीवो वधारे एम जे
कहेवुं तेनुं नाम अहिं अल्पबहुत्व जाणवुं.

(१७३)

सर्वथी गर्जज मनुष्य थोमा, तेथी बादर अग्नि-
कायना दंरुके जीवो असंख्यातगुणा, तेथी वैमानिक-
ना दंरुके जीवो असंख्यातगुणा, तेथी जुवनपतिना
दंरुके जीवो असंख्यातगुणा तेथी नारकीना दंरुके
जीवो असंख्यातगुणा, तेथी व्यंतरना दंरुके जीवो
असंख्यातगुणा, तेथी ज्योतिषीना दंरुके जीवो अ-
संख्यातगुणा, तेथी चौरिंद्रियना दंरुके जीवो असं-
ख्यातगुणा, तेथी तिर्यंच पंचेंद्रियना दंरुके जीवो
विशेषाधिक, तेथी बेइंद्रियना दंरुके जीवो विशेषा-
धिक, तेथी ते इंद्रियना दंरुके जीवो विशेषाधिक,
तेथी पृथ्वीकायना दंरुके जीवो असंख्यातगुणा, तेथी
अपकायना दंरुके जीवो असंख्यातगुणा, तेथी वाउ-
कायना दंरुके जीवो असंख्यातगुणा अने वाउकायथी
वनस्पतिकायना जीवो अनंतगुणा कहां ठे. ए प्रमाणे
सामान्ये चोवीशे दंरुके जीवोनुं अदपबहुत्व कळुं.

विशेष व्याख्याए जीवो संबंधी अदपबहुत्वना
अठाणुं जेदकहेठे गर्जजमनुष्यो सर्वे यश्ने
(३९२२७१६२, ५१४२६४३, ३७५९३५४, ३९५०३३६,)

सातक्रोरु बाणुलाख अठयावीशहजार एकसोनेबासठ
 क्रोराक्रोरु क्रोरु, एकावनलाख बहेंतालीसहजार
 ठसेनेत्रेंतालीश क्रोराक्रोरु, सारुत्रीशलाख उंगणसाठ
 हजार त्रणसेने चोपनक्रोरु, उंगणचालीशलाख पच्चास
 हजार त्रणसोनेठत्रीश ठे. ते संख्यामांथी पण पुरुषो
 करतां स्त्री सत्यावीस गणी जाजेरी ठे. माटे, १ प्रथम
 सर्वथी थोरा गर्जज मनुष्यो (पुरुषो), २ तेथी
 मनुष्यणी (स्त्रीज) संख्यातगुणी, ३ तेथी बादर ते-
 उकाय पर्याप्ता असंख्यातगुणा, ४ तेथी अनुत्तर वि-
 मानवासी देवो असंख्यातगुणा, ५ तेथी उपरला त्रण
 भ्रैवेयकना देवता संख्यातगुणा, ६ तेथी मध्य त्रण
 भ्रैवेयकना देवो संख्यातगुणा, ७ तेथी नीचला त्रण
 भ्रैवेयकना देवो संख्यातगुणा, ८ तेथी अच्युत देव-
 लोकना देवता संख्यातगुणा, ९ तेथी आरण्य देव-
 लोकना देवो संख्यातगुणा, १० तेथी प्राणात देव-
 लोकना देवो संख्यातगुणा, ११ तेथी आणत देव-
 लोकना देवो संख्यातगुणा, १२ तेथी सातमी नरक
 पृध्वीना नारकी असंख्यातगुणा, १३ तेथी ठी नरक

(१०५)

पृथ्वीना नारकी असंख्यातगुणा, १४ तेशी सहस्रार
देवलोकना देवो असंख्यातगुणा, १५ तेशी महाशुक्र
देवलोकना देवो असंख्यातगुणा, १६ तेशी पांचमी
नरक पृथ्वीना नारकी असंख्यातगुणा, १७ तेशी
लांतक देवलोकना देवता असंख्यातगुणा, १८ तेशी
चोथी नरकपृथ्वीना नारकीअसंख्यातगुणा, १९ तेशी
ब्रह्मदेवलोकना देवो असंख्यातगुणा, २० तेशी त्रीजी
नरक पृथ्वीना नारकी असंख्यातगुणा, २१ तेशी मां-
हेंद्र देवलोकना देवो असंख्यातगुणा, २२ तेशी स-
नत्कुमार देवलोकना देवो असंख्यातगुणा, २३ तेशी
बीजी नरक पृथ्वीना नारकी असंख्यातगुणा, २४ तेशी
समुच्छिठम मनुष्य असंख्यातगुणा, २५ तेशी इशान
देवलोकना देवो असंख्यातगुणा, २६ तेशी इशान
देवलोकनी देवीयो संख्यातगुणी, २७ तेशी सौ धर्म
देवलोकना देवो संख्यातगुणा, २८ तेशी सौ धर्म
देवलोकवासी देवीयो बत्रीसगुणी ठे माटे संख्यात-
गुणी, २९ तेशी जुवनपतिना देवता असंख्यातगुणा,
३० तेशी जुवनपतिनी देवीयो बत्रीसगुणी ठे माटे

संख्यातगुणी ३१. तेथी पहेली नरक पृथ्वीना नारकी
असंख्यातगुणा, ३२ तेथी खेचर पंचेंद्रिय तिर्यंचयोनि
या पुरुष असंख्यातगुणा, ३३ तेथी खेचर पंचेंद्रिय
तिर्यंच योनिनी स्त्रीजं त्रिगुणी ठे माटे संख्यातगुणी,
३४ तेथी थलचर पंचेंद्रिययोनिया पुरुषसंख्यातगुणा,
३५ तेथी थलचर पंचेंद्रिय योनिनी स्त्रीजं त्रिगुणी ठे
माटे संख्यातगुणी, ३६ तेथी जलचर पंचेंद्रिय तिर्यंच
योनिया पुरुष संख्यातगुणा, ३७ तेथी जलचर तिर्यंच
योनिनी स्त्रीजं त्रिगुणी ठे माटे संख्यातगुणी, ३८ तेथी
व्यंतर निकायना देवो संख्यातगुणा, ३९ तेथी व्यंतर
देवीयो बत्रीसगुणी ठे माटे संख्यातगुणी, ४० तेथी
ज्योतिषी देवता संख्यातगुणा, ४१ तेथी ज्योतिषीनी
देवीयो बत्रीसगुणी ठे माटे संख्यातगुणी, ४२ तेथी
खेचर पंचेंद्रिय तिर्यंच योनी या नपुंसक संख्यात-
गुणा, ४३ तेथी थलचर पंचेंद्रिय तिर्यंचयोनि या नपुं-
सक संख्यातगुणा, ४४ तेथी जलचर पंचेंद्रिय तिर्यंच
योनि या नपुंसक संख्यातगुणा, ४५ तेथी चौरिंद्रिय
पर्याप्ता संख्यातगुणा, ४६ तेथी सर्व पंचेंद्रिय पर्याप्ता

(१०७)

विशेषाधिक, ४७ तेशी बेइंद्रिय पर्याप्ता विशेषाधिक, ४८ तेशी तेइंद्रिय पर्याप्ता विशेषाधिक, ४९ तेशी पंचेंद्रिय अपर्याप्ता विशेषाधिक, ५० तेशी चौरिंद्रिय अपर्याप्ता विशेषाधिक, ५१ तेशी तेइंद्रिय अपर्याप्ता विशेषाधिक, ५२ तेशी बेइंद्रिय अपर्याप्ता विशेषाधिक, ५३ तेशी प्रत्येक शरीरवाला बादर वनस्पति कायिया अपर्याप्ता असंख्यातगुणा, ५४ तेशी बादर निगोदपर्याप्ता अनंतकायना शरीर असंख्यातगुणा, ५५ तेशी बादर पृथ्वीकायियापर्याप्ता असंख्यातगुणा ५६ तेशी बादर अपकायिया पर्याप्ता असंख्यात गुणा, ५७ तेशी बादर वाजकायिया पर्याप्ता असंख्यात गुणा, ५८ तेशी वादर ते उकायिया अपर्याप्ता असंख्यात गुणा, ५९ तेशी प्रत्येक शरीरवाळा बादर वनस्पति कायिया अपर्याप्ता असंख्यात गुणा, ६० तेशी बादर निगोदीया अपर्याप्ता असंख्यात गुणा, ६१ तेशी बादर पृथ्वी कायिया अपर्याप्ता असंख्यात गुणा, ६२ तेशी बादर अपकायिया अपर्याप्ता असंख्यात गुणा, ६३ तेशी बादर वाजकायिया अपर्याप्ता असंख्यात गुणा, ६४

(१७७)

तेथी सुद्धम तेजकायिया अपर्याप्ता असंख्यात गुणा,
६५ तेथी सुद्धम पृथ्वीकायिया अपर्याप्ता विशेषाधिक,
६६ तेथी सुद्धम अपकायिया अपर्याप्ता विशेषाधिक,
६७ तेथी सुद्धम वाजकायिया अपर्याप्ता विशेषाधिक,
६८ तेथी सुद्धम तेजकायिया पर्याप्ता संख्यात गुणा,
३९ तेथी सुद्धम पृथ्वीकायिया पर्याप्ता विशेषाधिक,
७० तेथी सुद्धम अपकायिया पर्याप्ता विशेषाधिक, ७१
तेथी सुद्धम वाजकायिया पर्याप्ता विशेषाधिक, ७२
तेथी सुद्धम निगोदनां शरीर अपर्याप्ता असंख्यात
गुणा, ७३ तेथी सुद्धम निगोदनां शरीर पर्याप्ता सं-
ख्यातगुणा, ७४ तेथी अन्नव्य सिद्धिया जीव अनंत
गुणा, ७५ तेथी पडिवाय प्रतिपत्ती सम्गम् दृष्टिजीव
अनंतगुणा, ७६ तेथी सिद्धना जीव अनंतगुणा, ७७
तेथी बादर वनस्पतिकायिया पर्याप्ता अनंतगुणा, ७८
तेथी बादर पर्याप्ता विशेषाधिक, ७९ तेथी बादर व-
नस्पतिकायिया अपर्याप्ता असंख्यातगुणा, ८० तेथी
बादर अपर्याप्ता विशेषाधिक, ८१ तेथी सर्वपर्याप्ता
बादरजीव विशेषाधिक, ८२ तेथी सुद्धम वनस्पतिका-

(१७९)

धिया अपर्याप्ता असंख्यातगुणा, ७३ तेथी सुद्धम अपर्याप्ता विशेषाधिक, ७४ तेथी सुद्धम पर्याप्ता वनस्पतिकाधिया संख्यातगुणा, ७५ तेथी सर्व सुद्धम पर्याप्ता विशेषाधिक, ७६ तेथी सर्व पर्याप्ता अपर्याप्ता सुद्धम जीव विशेषाधिक, ७७ तेथी ज्ञव्यसिद्धिक ज्ञव्यजीव विशेषाधिक, ७८ तेथी निगोदनाजीव विशेषाधिक, ७९ तेथी वनस्पतिना जीव विशेषाधिक, ८० तेथी एकेंद्रियजीव विशेषाधिक, ८१ तेथी तिर्यच्योनिया विशेषाधिक, ८२ तेथी मिथ्या दृष्टि विशेषाधिक, ८३ तेथी अविरतिजीव विशेषाधिक, ८४ तेथी सकषायी जीव विशेषाधिक, ८५ तेथी बद्धस्थजीव विशेषाधिक, ८६ तेथी सयोगी विशेषाधिक, तेथी सर्व संसारी जीवविशेषाधिक अने ८७ तेथी सर्व जीवविशेषाधिक ठे.

॥ इति अद्वय बहुत्वद्वार ॥

अथ चालीसमुं संज्ञीद्वार.

संज्ञी—संज्ञा—जाणवुं तेने संज्ञा कहिए. संज्ञा त्रण प्रकारनी ठे, १ दीर्घकालीकी संज्ञा, २ हितोप-

(१७०)

देशीकी संज्ञा अने ३ दृष्टिवादोपदेशिकी संज्ञा. घणा काळनी वात जाणे एटले त्रिकालिक वस्तुनुं जाणपणुं ते दीर्घ कालिको नामे संज्ञा जाणवी. पोताना शरीर रक्षणने अर्थे इष्ट वस्तुमां प्रवर्त्ते अने अहित वस्तुथी निवर्त्ते तेनुं नाम हितोपदेशिकी संज्ञा जाणवी. द्वाद-शांगीना ज्ञानार सम्यग् द्रष्टि श्रुतज्ञानने जे जाणे तेनुं नाम द्रष्टिवादोपदेशीकी संज्ञा जाणवी.

जुवनपति, व्यंतर, ज्योतिषी अने वैमानिक ए देवताना तेर दंरुक तथा तिर्यंचनो एक दंरुक अने नारकीनो एक दंरुक एम पंदर दंरुके, एक दीर्घकालिकी संज्ञा होय कारणके आ अमुक काम कर्युं, अमुक काम करुं बुं, अने अमुक काम करीश एम अतित, अनागत अने वर्तमान ए त्रणकाल विषयिकनुं जाण पणुं ठे माटे ते दीर्घकालिकी संज्ञा जाणवी. वेइंद्रिय, तेइंद्रिय अने चौरिंद्रियना दंरुके जीवोने एक हितोपदेशिकी संज्ञा होय ठे, कारणके एमने ज्ञाव मन ठे माटे कांश्क मनोज्ञान सहित वर्तमान काळने विषे इष्ट वस्तुनी प्रवृत्ति अने अनिष्ट वस्तुनी

निवृत्ति रूप जाण पाणुं होय तेथी तेने हितोपदेशिकी संज्ञा जाणवो. पृथ्वीकायादिक पांचे एकेंद्रियना दं-
रुके जीवोने एके संज्ञा होय नहि, कारणके एमने एकज काय योग ठे माटे संज्ञा रहित जाणवा. म-
नुष्यना दंरुके जीवोने दीर्घ कालिकी संज्ञा होय तथा कोइएक सम्यगदृष्टि, चौदपूर्वघरजीवोने बीजी दृष्टिवादो पदेशिकी संज्ञा पण होय ठे. हितो पदेशिकी संज्ञा दीर्घकालिकी संज्ञाने विषे अंतर्भूतठे.

॥ इति संज्ञीद्वार ॥

अथ एकताळीसमुं प्रकीर्णद्वार.

जीवोना शरीरादिकना माप जे अंगुलेथी पामी एते अंगुलादिकनुं स्वरुप तथा जीवोना आयुष्य जे पद्योपम सागरोपमादिकना कहां ठे ते पद्योपमअने सागरोपमनुं स्वरुप संक्षेपथी कहे ठे.

एक आत्म अंगुल, बीजुं उत्सेघांगुल अने त्रीजुं प्रमाण अंगुल एम अंगुल त्रण प्रकारे ठे,तेमां जे काळे जे क्षेत्रेजेटलुं मनुष्यनुं अंगुलहोय तेअंगुलप्रमाणे आत्म अंगुल कह्युं ठे. आत्म अंगुले नगर, गाम, कुवा, तळाव,

(१९२)

वाव, गह, पोळ, फोठा, वहाण, रथ अने गाढादिक मपायठे जेमके रुषजदेवना वारे रुषजदेवना अंगुले मापीने लोको घर, हाट, कुवा प्रमुख करता हता अने श्रीमहावीर स्वामीनावारे महावीर स्वामीना अंगुले मापीने घर, हाट, कुवा प्रमुख लोको करता हता ए प्रमाणे आत्म अंगुलनुं स्वरुप जाणवुं.

अनंता सुद्धम परमाणुए एक व्यवहार परमाणु थाय, ते व्यवहार परमाणु मंदिरने विषे ठिडादिकथी आवता सूर्यना किरणोमां जे उरतां रजना कणीया देखाय ठे, तेना अनंतमा जाग जेटलो जीणो होय ठे. अनंता व्यवहार परमाणुए एक उष्ण सन्नियो थाय, आठ उष्ण सन्निये एक सण सन्नियो थाय, ए आठ सण सन्निए एक उर्धरेणु अने आठ उर्धरेणुए एकत्रसरेणुथाय ठे. ते त्रसरेणु बेइंद्रियादिक त्रस जीवोने चालती जे रज उरु ठे, तेना एक कणीया बराबर जाणवो. आठ त्रसरेणुए एक रथरेणुए थाय; तेरथरेणु रथादिक चालतां जे रज उरु ठे ते मांहेना एक कणीया जेवमो जाणवो. आठ रथरेणुए कुरुक्षे-

त्रना युगलीयामनुष्यनाएकवाळाग्र, कुरुक्षेत्रना युगलीयामनुष्यनाआठवाळाग्रे हरिवर्ष अथवा रम्यकवर्षक्षेत्रनायुगलीयानो एकवाळाग्र. हरिवर्ष अथवा रम्यक वर्ष क्षेत्रना युगलीयाना आठ वाळाग्रे हेमवंत अथवा अरण्यवृत क्षेत्रना युगलीयानो एक वाळाग्र हेमवंत अथवा अरण्यवृत क्षेत्रना युगलीयाना आठवाळाग्रे, महाविदेह क्षेत्रना मनुष्यनो एक वाळाग्र. महाविदेहना मनुष्यना आठ वाळाग्रे, त्ररत अथवा अरवृतक्षेत्रना मनुष्यनो एक वाळाग्र जाणवो. आठ वाळाग्रे एकलिंख, आठ लिंखे एकजुं, आठजुंए एक जवमध्य अने आठ जवमध्ये एक उत्से घांगुल थाय, एवा ठ उत्सेघांगुले एक पग, बे पगे एक वेंत, बे वेंते अथवा चोवीस अंगुले एक हाथ, चार हाथे एक धनुष्य, बे हजार धनुष्ये एकगाउ अने एवा चार गाउए एक जोजन थाय. ए उत्सेघांगुले देवतादिक सर्व संसारी जीवोनी अबगाहनानुं प्रमाण (माप) कहुं ठे.

चारसें उत्सेघांगुले एक प्रमाण अंगुल थाय. अने एक प्रमाण अंगुले चारसें उत्सेघांगुलथाय एम

(१९४)

जाणवुं. पाठांतरे हजार उत्सेघांगुले करीने एक प्रमाण अंगुल थाय एम लख्युं ठे माटे बहु श्रुत कहे ते सत्य जाणवुं. चौवीस प्रमाण अंगुले एक हाथ, चार हाथे एक धनुष्य, बे हजार धनुष्ये एकगाउअने एवा चार गाउए एक जोजन थाय ठे. शाश्वता पर्वतो, द्वीपो, समुद्रो, नदीउ, द्रहो, पृथ्वी, लोक, अलोक, नरका वासा अने विमानो विगेरेनुं लांबपणुं, पहोळपणुं तथा परिधि विगेरेना माप प्रमाण अंगुले कद्यां ठे.

हवे पद्योपमनुं स्वरुप कहे ठे. एक उक्षर पद्योपम, बीजो अक्षपद्योपम अने त्रीजो क्षेत्र पद्योपम एवी रीते त्रण प्रकारना पद्योपम ठे, ने ते दरेक नावळी एक बादर अने बीजो सुद्ध एम बेवे जेद गणतां पद्योपम ठ प्रकारना थाय ठे.

उत्सेघांगुले एक जोजन एटले चार गाउलांबो, पहोळोने उंमो एवो एक कुपाकार पद्य (पालो) कटपीए, ने तेपद्य मध्ये देवकुरु अथवा उत्तर कुरुमां उत्पन्न थयेलो एवो सात दिवसनो घेटो होय ते घेतानोवाळ एक उत्सेघांगुल प्रमाण लइ तेना सात वार आठ आठ खंरु करीए त्यारे ए एक अंगुल प्र-

(१७५)

माण वाळनां वीसलाख सत्ताणुं हजार एकसोने
बावन खंरु थाय तेवा खंरु ठांसीने ए पद्य जरीए,
ते एवी रीते ठांसीने जरी एके तेना उपर चक्रवर्तीनुं
कटक चाट्युं जाय तो पण ते घसके नहि तथा गं-
गानदीनो प्रवाह तेने जेदीशके नहि, अग्निएकरीने
बळे नहि अने वायेर करी एक बाळाग्र खंरु पण उरु
नहि एवो ठांसीने जरीए; पठी ए पद्यमांथी एकेका
समये एकेक केशखंरु काढतां जेटले काळे ते पद्य
खाली थाय लेटला काळने बादर उदार पद्योपम
कहे ठे. ते उदार पद्यो पम संख्याता समयकाळ,
प्रमाण होय ठे, जे कारणमाटे ते खंरु संख्याताज
होय माटे संख्यातो काळ कह्यो ठे एम उदार प-
द्योपमनुं स्वरुप जाणवुं.

पूर्वे जे वाळाग्रखंरु पद्यजरीयो ठे ते वाळाग्र खं-
रुने ज्ञानीउ बादरवाळाग्र कहे ठे. बादर एकेक खं-
रुना असंख्याता असंख्याता सुद्धम खंरुमनथी कटपीए
ते एवा सुद्धम कटपीए केजे एक खंरुनो बळी वीजो
खंरु केवळी केवळज्ञाने करी पण कटपी नशके एवा
सुद्धमखंरु कटपीए. ए सुद्धमखंरु करी प्रवोचरीते कथ

(१९६)

जरी ए पढी ते कुपमांथी समये समये एकेको खंरु काढीए एम काढतां काढतां जेटलाकाळे एपव्यखाळी थाय तेटला काळने सुद्धमउदार पव्योपम कहे ठे. सुद्धम उदार पव्योपम असंख्याता समय एटले संख्याता क्रोरु वरसनो होय ठे. पच्चीस कोरा कोनी उदार पव्योपमना जेटला समय थाय तेटला छीप अने समुद्रो आतिर्बा लोकमां ठे एम कहुं ठे.

पूर्वोक्तयोजन प्रमाण पव्य बादरवाळायेजरी अने तेमांथी सोसो वर्षे एकेक वालाग्र काढतां काढतां ते पव्य जेटलाकाळे खाली थाय तेटलाकाळने बादर अक्षा पव्योपम कहे ठे. बादर अक्षापव्योपम संख्याता क्रोरु वरस प्रमाण थाय. हवे तेहीज बादर खंरुना पूर्वोक्त रीते असंख्याता सुद्धम खंरुकवपोए ने ते कवपेला खंरुमांथी एकेको खंरु सोसो वर्षे काढीए ने एम सुद्धम खंरु काढतां काढतां जेटलाकाळे ते पव्य खाली थाय तेटला काळने सुद्धम अध्वापव्योपम कहे ठे. सुद्धम अध्वापव्योपम असंख्याता क्रोरु वर्षे थाय, दश कोराकोनी सुद्धम अध्वापव्योपमे एक अध्वा

(१९७)

सागरोपम थाय; ए सुद्धम अक्षापद्योपम अने सागरो-
पमे करी देवता, नारकी अने तिर्यंच विगेरेना आ-
युष्य तथा स्वकायस्थिति, जवस्थिति अने कर्म
स्थितिनुं काळमान कहुं ठे.

पूर्वोक्त रीते एकयोजनप्रमाणपद्यनेविषे जरेला
बादरवाळाग्रमांहेथी एकेकावाळाग्रे स्पर्शेला जे-
टला जेटला आकाश प्रदेश होय तेटला तेटला
समये एकवाळा ग्र काढीए एम काढतां काढतां जे-
टलाकाळे ते पद्य खाली थाय तेटलाकाळने एक
बादर क्षेत्र पद्योपम कहीए. एक बादरक्षेत्र पद्योपम
असंख्याती उत्सर्पीणी अने असंख्याती अवसर्पीणीए
थाय ठे. हवे तेहीज बादरवाळाग्रखंरुना पूर्वोक्त
रीते सुद्धमवाळाग्रखंरु कडपीए नेते कडपेला सुद्धम
वाळाग्रेने स्पर्शेला प्रदेश तथा अणस्पश्या एवा स-
मस्त आकाशप्रदेशने समये समये काढतां जेटला-
काळे ते पद्य खाली थाय तेटलाकाळने सुद्धमक्षेत्र
पद्योपम कहे ठे. सुद्धमक्षेत्र पद्योपमनुं काळमान
पूर्वोक्त बादरक्षेत्र पद्योपमधी असंख्यातगुणु असं-
ख्याती उत्सर्पीणी अने असंख्याती अवसर्पीणी प्रमाण

(१९७)

कह्युं ठे. एवा दश कोनाकोनी सुद्धमक्षेत्र पद्योपमे एक सुद्धमक्षेत्र सागरोपम थाय. ए पद्योपम तथा सागरोपमे करी त्रसादिक जीवोनुं परिमाण करवुं एम कह्युं ठे.

त्रण प्रकारना सुद्धमपद्योपमनुं प्रयोजन शास्त्र ने विषे ठे अने त्रण प्रकारना बादर पद्योपम कहां ठे तेतो फक्त सुद्धम पद्योपमना सुखावबोध थवा माटे कहां ठे तेनुं कांइ बीजुं प्रयोजन शास्त्रने विषे नथी.

दश कोनाकोनी पद्योपमे एक सागरोपम थाय दश कोनाकोडी सागरोपमे एक उत्सर्पीणी अने दश कोनाकोनी सागरोपमे एक अवसर्पीणी थाय. एक उत्सर्पीणी अने एक अवसर्पीणी मळीने बीस कोनाकोनी सागरोपमे एक काळचक्र थाय. अनंताकाळ चक्रे एक पुज्जल परावर्त्तन थाय. एवा अनंता पुज्जल परावर्त्तनो, जीवे समकित अणफरस्या अतिक्रम्या माटे तत्वरुचीरुप शुद्ध समकितवके ज्ञाना प्रकारे ज्ञान दर्शन चारित्र आराधी अनंत सुखनुं धाम मोक्षने माटे प्रयत्न करवो ते जीवने श्रेयस्कर ठे.

॥ इति प्रकीर्णधर. ॥

शुद्धि पत्रिका.

पृष्ठ	लीटी	अशुद्ध	शुद्ध
१	९	विरहकालओ	विरहकालओ
१	११	संज्या	संजया
२	१०	द्वारोना	द्वारोने
२	१३	यस्मिन	यस्मिन्
४	५	ए मूळ ३ छे. ४	ए मूळ छ भेद छे.
४	१५	शाकळनुं करांनुं;	शाकळनुं, करांनुं,
६	९	वनस्पतिकायने	वनस्पतिकाय ते
९	२	पंचेद्रिय वळी	पंचेद्रिय ते वळी
१२	११	कल्याणादिके	कल्याणकादिके
१२	१६	सहसार देबलोक	सहस्रार देवलोक
१४	६	जोजनना	जोजननो
१५	६	घनवात	घनवात
१५	१८	ते नीचे	तेना नाम नीचे
१६	१	शेरुओ	रोरुओ
१६	३	शेरुक	रोरुक
१७	१२	शर्कस	शर्करा
२५	१	घनोदधि	घनोदधि
२५	३	पृथ्व	पृथ्वी
३२	१०	भुवननी	भुवनो
३२	१५	पींड	पींड छे,
३५	३	संभूतला	समभूतला
४०	१२	जहार	हजार
५२	१५	धनुष्य	धनुष्य

७२	८	मांथी-तेभां	मां-तो
७५	१२	द्रवेद्रियनो	द्रवेद्रिय ते
७५	१२	अभ्यंतर	अभ्यंतररूप
८५	११	लगे एक एक	लगे लग एक
९२	१३	फोरवे छे	तेनुं नाम पर्याप्ति कहेवाय छे.
११२	१	जाणे छे	देखे छे
११३	१	जीवने रुची	जीवने धर्मनी रुची
११५	१२	पडे पण मरण पामे नहि-पडे के मरण पामे नहि	
११६	६	तेथी	०
११८	१७	केळवी	केवळी
१२४	४	एक	एक एम
१२५	४	आहारभिलाष	आहाराभिलाष
१२५	१७	माटे	माटे देवोने
१२६	२	वरसथी	वरसथी उपर
१३७	१२	वधारनार	समकित थवा न दे
१३८	५	ने	ते
१४१	१	नीलक	तीलक
१४२	२	ए-	एम
१४३	१	समुह	ते अपकाय अने
१४६	११	देवलोक	देवलोक
१५१	१८	पांच	पांचसे
१५२	९	साल	सोल
१७०	५	देववी	देवनी

आभात तथा स्वीकार.

आ पुस्तक माटे रु. १५-०-० श० परसोतमभ.इ नागरदास
धोलरावाळाना मदद तरांके पुस्तक छपाया पछी मळेला छे.

❧ ❧ ❧ जाहेर विज्ञप्ति. ❧ ❧ ❧

श्रीमान् जम्बुगुरु विरचित जिनशतक ॥

मनोरजक संस्कृत ग्रंथ गुरुणीजी महाराज श्री सौभाग्य श्री-
जाना उपदेशथी मळेल सहाय वडे खंभात जैनशाळा तरुथी मुंबई
निर्णयसागर प्रेसमां छपायेल छे. संस्कृतना अभ्यासीओने घणोज
उपयोगी, साधु साध्वीओने भेट. गृहस्थो माटे किं. बार आना.

आ पुस्तक मळवानुं ठेकाणुं,

श्रीजैन श्राविकाशाळा, ठे. खारवामो, खंन्नात,

जैनप्राचीन स्तवनादि संग्रह,

प्राचीन महापुरुषोना वनावेला उपयोगी स्तवनो. चैत्यवन्दनो,
सज्ञायो, स्तुतिओ, विंगेरेनो संग्रह. कीमत मात्र. ६ आना.

ते सीवाय अमारी पांसेथी नीचेना पुस्तको पण मळशे.

पंचप्रतिकमणु (नवस्मरण तथा ज्वविवियारादि चार प्रकरणेना)
अर्थ साथे ३. ०-१२-० देवसीरार्ध अर्थ सहित ३. ०-४-० ज्वविवियारादि
चार प्र० अर्थ साथे ३. ०-४-० सामायक सूत्र अर्थ सहित ३. ०-०-८
प्रकरणुभावा ३. १-०-० कर्मग्रंथ चार शास्त्रीमां अर्थ साथे ३. १-०-०

मळवानुं ठेकाणुं.

भास्तर उमेद्वयं दे रायचं दे पांजरा घाण—अभदावाद.